

שנה שש-עשרה

177

טבת ה'תשע"ז

ירחון תורני

יתד המאיר

לזכרון עולם בהיכל ה'

הירחון מוקדש לזכרו ולכבודו של מו"ר עט"ר,
פאר הדור והדרו, אשר כל בית ישראל הולכים לאורו, שר התורה ועמוד ההוראה,
גאון ישראל ותפארתו, מרן רבינו עובדיה יוסף זצוקללה"ה זיע"א

גליון מיוחד
תשובות ומאמרים
בעניני קדושה וטהרה
לרגל ימי השוביים הבעל"ט

תמונת שער: מיכאל נקי

י"ל ע"י ישיבת האר"י הקדוש שע"י מוסדות "יתד התשובה" בעיה"ק צפת ת"ו

תוכן הגליון

מרחן רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

- 183 סימן נז/נח/נט/ס | תשובות קצרות בענינים שונים הרב יעקב שכנזי
 - 186 סימן סא | כמה הערות נחוצות בעניני טהרה ואישות הרב איתן כהן (מגדל העמק)
 - 188 סימן סב | הסתכלות בבגדים שעל אשתו ששאלתם מאחותה הרב אברהם דורי
 - 191 סימן סג | חיוב מצות עונה לזקן, ובאשה שהוציאו את רחמה הרב איתן כהן (בני ברק)
 - 193 סימן סד | קונטרס "הדרת מלך" - עניני "אישות" ועוד הרב יחזקאל מועלם
 - 195 סימן סה | פרטי דינים בענין "אמתלא" הרב יונה יוניוב
 - 201 סימן סו | ייחוד עם אשתו נדה כשאנו יכול להתייחד עמה בטהרה הרב עובדיה חן
 - 204 סימן סז | בדין ז' נקיים במקרה שהחתן הוחלף הרב אלחנן פרינץ
 - 208 סימן סח | הכשרת נשים לראיית מראות ❀ יתדות זהב - הרב שמואל זכאי
 - 211 סימן סט | עשרה אופנים שבהם טובלת בלא ברכה
 - 213 סימן ע | אכילה על שלחן אחד עם אשתו נדה ויש איתם עוד אנשים הרב יוסף חיים בן פזי
 - 218 סימן עא | בענין חיבור המיטות בזמן טהרה הרב אברהם חדאד
 - 224 סימן עב | הנבהלת מצפירה או אזעקה אם צריכה לבדוק הרב אליהו עבוד
 - 228 סימן עג | בענין "המסתכל בערוה קשתו ננערת" הרב ישראל סיתהון
 - 230 סימן עד | במעלת לימוד תורה בטהרה הרב שלום מרזן
 - 232 סימן עה | בענין לשכב "פרקדן" בעודו נעור
 - 234 ❀ יתדות - סימן עו | מכתבים ותגובות
- הערה בגדר בני ט' מידות (א) | מכתב > א. הסתכלות בבגדי צבעונין / ב. וברין אשה לא תלמד קטנים (ב) | מכתב > הערה על ספר טללי טוהר בענין הפסק טהרה אחרי השקיעה (ג) | מכתב > אכילה משירי מאכל אשתו נדה (ד) | מכתב > הוספה לקונטרס משנה אחרונה - בעניני "טהרה" (ה) | תגובה > האם הפיוט "מעוז צור" נכתב בימי החשמונאים (ו) | תגובה > כניסה לבית הקברות עם ד' מינים או ס"ת אי הוי לועג לרש (ז) | תגובה > בני ישיבות בהדלקת נרות חנוכה (ח) | תגובה ❀ הדרכה בכתיבה - הרב עובדיה חן
- 238 לשון נקיה / יריעה מיוחדת לגליון ה"טהרה"

👉 הודעת מערכת השובה אודות גליון ה"טהרה" המיוחד - ראה בעמ' 238 הערה 2 👈

ירחון תורני יתד המאיר

להצטרפות והרשמה, ולמשלוח מאמרים הערות ותגובות:

ת.ד. 114 צפת > פקס: 04-6925148 > 04-6923381 (שלוחה 5), בשעות לפנה"צ.

דוא"ל: tamar@yatedh.com | a6925148@gmail.com | © כל הזכויות שמורות!

דמי מנוי לשנה: 70 ש"ח בלבד (ניתן לשלם גם בהו"ק בצק או ב"ויזה").

לפרסום ספרים חדשים שיצאו לאור, יש לשלוח 2 עותקים למערכת

פאר הדור והדרו, אשר כל בית ישראל הולכים לאורו מרח רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

סימן נו

תשובות קצרות בעניינים שונים

א. כספי מעשר / ב. אוקירו לנשייכו / ג. לענות בשיקול דעת / ד. הסתכלות חוץ לד' אמות¹

ד.ה. מנחם המשיח

לפני ידני היקר מר
 דעתן לקנות הארון של ספרים אחרים, ונראה שיש
 לכתוב דברי דעות הצורך. ויש כאלו שאומרים כי כן נדרשו השלם
 דעתן הדעות אמר חסד, אך נכון (אשר) אצלם אמת דעת, כי הוא כוונתו בזה, ונראה שגם
 האמת בזה דעתו ודעתו לא (כמה נט). וכל לפי אמת, ויחמיק לכתוב דבר. וקרא אמת לומר.
 ויהי שכלם עם יקיים כל אוקירו (אשר) כי הויב דמטעמו ודעתו ויחמיק לכתוב.
 ודעתן האמתים צדיק צדיק יקראו דעת, ויש כאלו שהטעם שמתחילים את האורה וקרא לכתוב דבר
 אמת, לפי כל פירוש הדעות. ויחמיק לכתוב דבר האמת. ויחמיק לכתוב דבר.
 ההסתכלות מרח' אמת, היא אמת טובה אמת, וכבר דעת אמת יחמיק לכתוב דבר
 אמתים ויחמיק לכתוב דבר אמת. וידוע אמת דבר האמת חולין קד. אמת חולין דבר חולין לכתוב דבר
 וכל, ונראה יוסף להחמיר באין, ואמרו לו צדיק. אלא גם כענין צדיק לומר אמת יאמר אמת
 המאנים כפי לכתוב אמתים האמתים. ויהי כדבר קובעין לו. קדוה דבר אמת ויחמיק לכתוב דבר
 דבר. ואמת: ומה צדיק רכב לא דבר אמת וצדק לכתוב דבר אמת ויחמיק לכתוב דבר

ב"ה. ד מנ"א תשכ"ה
לכבוד ידידנו היקר מר
..... הי"ו.

א. בענין לקנות הארון של ספרים מכסף מעשר, נראה שיש להקל בזה במקום הצורך. ויש כמה טעמים על כך. וגדול השלום.

ב. בענין העונה אחר חצות, ג"כ נכון לשמוע לעצת אשתו בזה, כי הוא במילי דידה, ולכ"ע נאמר ע"ז איתתך גוצא גחון ולחיש

לה (צ"מ נט). והכל לשם שמים. ורחמנא ליבא בעי. וקמי שמיא גליא. ויה"ר שבזכות זה יקויים בו אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו, ויזכה לעושר וכבוד, אמן.

ג. ובענין התלמידים צריך עדיין שיקול דעת, עד כמה הטירחא שמטריחים את המורה, וקשה לענות על זה מבלי לדעת כל פרטי העניינים, ויתיעץ עם הרה"ג ר"י מלצר שליט"א. ושומע לעצה חכם.

ד. [שמירת²] ההסתכלות חוץ לד' אמות, היא מדה טובה מאד, ועכ"ז בפני אשתו ימנע ממנה לבל יעורר מדנים ויצא שכרו בהפסדו ח"ו. וידוע מ"ש ע"ד (=מה שפירשו על דברי) הגמ' חולין קה. אנא חלא בר חמרא לגבי אבא וכו', והרי יוכל להחמיר כאביו, ומדוע לא עשה כן. אלא גם בכיו"ב צריך להיות האדם ראוי מכל הבחינות כדי להגיע לחסידות הראשונים. ויע' בהר"ן קידושין לא. גבי רב יוסף שהיה סגי נהור ע"ש, ואכמ"ל. ואתה צלח רכב על דבר אמת ועונה צדק.

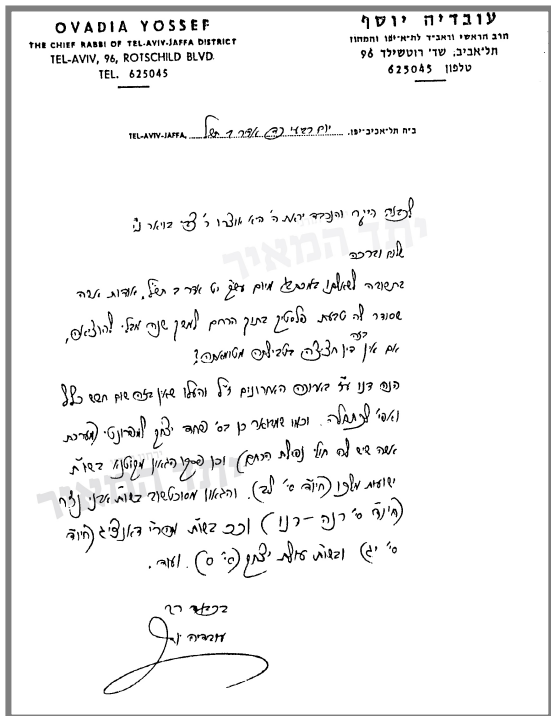
בכבוד רב,
עובדיה יוסף

¹ מכתבים אלו שהובאו כאן, נמסרו ע"י ת"ח יקר, החפץ בעילום שמו, תשוח"ח לו. ומכאן תצא הקריאה אל כל מי שיש בידו כתי"ק של מרח זיע"א, תשובות בהלכה, בהנהגה ובהשקפה, שישלחם אלינו ונפרסם לזיכוי הרבים בעז"ה.
² א.ה. מילה זו לא מופיעה בכתי"ק של רבנו, וכפי שמצורף צילום כתי"ק כאן, אולם צ"ל שרבנו השיב בסגנון קצר על בסיס דברי השואל (שאינם מובאים כאן), אך נראה נכון להוסיפה לצורך הבנת הדברים, וזפו"ב למעיין. המערכת.

סימן נח

"טבעת" ברחם - אם נחשבת חציצה

יום רביעי כד אדר ב תש"ל
 לכבוד היקר והנכבד יראת ה' היא אוצרו ר' צבי בויאר נ"י.
 שלום וברכה.
 בתשובה לשאלתו במכתבו מיום עש"ק יט אדר ב תש"ל,
 אודות אשה שסודר לה טבעת פלסטיק בתוך הרחם למשך שנה
 מבלי להוציאה, אם אין בזה דין חציצה בטבילתה מטומאתה?
 הנה דנו ע"ז בארוכה האחרונים ז"ל והעלו שאין בזה שום
 חשש כלל ואפי' לכתחילה. וכמו שמבואר כן בס' פחד יצחק
 למפרונטי (מערכת אשה שיש לה מולי נפילת הרחם). וכן פסקו הגאון
 מקוטנא בשו"ת ישועות מלכו (מיו"ד סי' לז). והגאון מסוכטשוב
 בשו"ת אבני נזר (מיו"ד סי' רנה-רנו) וכ"כ בשו"ת מהר"י דאנציג (מיו"ד סי' יג), ובשו"ת עולת יצחק (סי'
 ס), ועוד³.

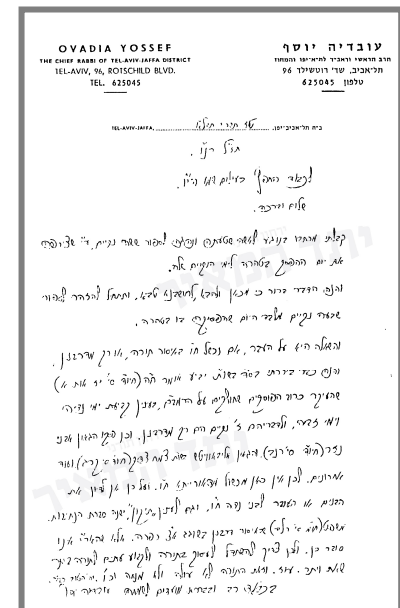

בכבוד רב, עובדיה יוסף

סימן נח

טעות בספירת ימי השבעה נקיים

טז תשרי תשל"א. תז"ל רנ"ו
 לכבוד החפץ בעילום שמו הי"ו. שלום וברכה.
 קבלתי מכתבו בנוגע לאשה שטעתה ונהגה לספור ששה נקיים ע"י
 שצירפה את יום ההפסק בטהרה לימי הנקיים שלה.
 והנה הדבר ברור כי מכאן ולהבא, לחושבנא טבא, ותתחיל להזהר לספור
 שבעה נקיים מלבד היום שהפסיקה בו בטהרה.
 והשאלה היא על העבר, אם נכשל ח"ו באיסור תורה, או רק מדרבנן, והנה
 כבר ביררתי בס"ד בשו"ת יביע אומר ח"ה (מיו"ד סי' ז א"א) שהעיקר כרוב
 הפוסקים שחולקים על הרמב"ם, בענין קביעת ימי נדה וימי זבה, ולדבריהם ז'
 נקיים הם רק מדרבנן. וכן פסקו הגאון אבני נזר (מיו"ד סי' רנז) והגאון מליבאוויטש בשו"ת צמח צדק (מיו"ד
 סי' קנג). ועוד אחרונים. לכן אין כאן מכשול דאורייתא ח"ו. ועל כן אין לדון את הבנים או העובר לבני נדה
 ח"ו, וגם לענין "תיקון", ישנה סברת הנתיבות משפט (מ"מ סי' לל) שבאיסור דרבנן בשוגג א"צ כפרה. אלא
 שהאר"י אינו סובר כן. ולכן צריך להשתדל לעסוק בתורה ולקבוע עתים לתורה ביתר שאת ויתר עוז. וזאת
 התורה לא עולה ולא מנחה וכו', וה' הטוב יכפר.

בכבוד רב ובברכת מועדים לשמחה,

עובדיה יוסף

³ יעויין עוד מש"כ רבנו בארוכה בזה, על שאלה זו (מתאריך כ"ד אדר ב תש"ל), בטה"ב ח"ג עמ' קמו, בדרך. המערכת.

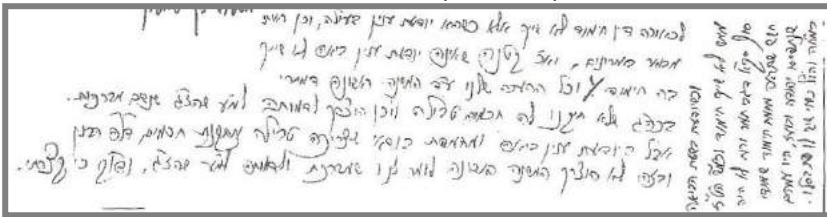
סימן 8

תינוקת שלא הגיעה זמנה לראות ואינה יודעת ענין ביאה - א"צ לטבול לנישואיה

שליט"א לבוא לפניו בשאלה במ"ש בספרו (עמ' סז) נמשמת (טהרה) לדחות דברי המשנה ראשונה בענין המנהג בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות ונשאת לטבול בברכה, דיש לבטל מנהג זה דמנהג טעות הוא כיון שהיא טהורה. ולא זכיתי להבין דלכאורה הדברים סותרים למ"ש רבינו שליט"א להלן בספרו (עמ' מעג נשס הלא"ה) דלא פלוג רבנן בתקנה דדם חימוד ואף זקנה וקטנה שהם מסולקות דמים צריכים טבילה, ושכ"כ הרשב"ץ והחיד"א בחיים שאל (סימן עו) וסייע לבית יהודה שפסק כן בזקנה.

ואצא בזה בקידה קמיה רבינו שליט"א, ובבקשה שיאיר את עיני הצופיות לפני הדרת מעלתו אשר לו משפט ההוראה, להעמידני על האמת ולחוות דעתו הגדולה והרחבה בזה.

כה דברי הצעיר המחכה ליקר תשובתו הרמה. **מסעוד בן-שמעון** [רב שכונת "רמת אלחנן", בני-ברק]

יודעת ענין בעילה, וכן ראיתי מבואר באחרונים, וא"כ קטנה שאינה יודעת ענין ביאה לא שייך בה חימוד, וכשיודעת בשעת הביאה ממש לא שייך חימוד וכמ"ש הט"ז סוף סק"א דגבי תמר ורות לא היה חשש שתראה מחמת חימוד שמיד שנתפייסו יהודה ובעוז, היו עמהם במטה והו"ל כמי שיש לו פת בסלו.

וכל ההערה שלנו ע"ד המשנה ראשונה דמיירי בכה"ג שלא תיקנו לה חכמים טבילה ולכן הוצרך לדמותה למ"ע שהז"ג שנשים מברכות, אבל היודעת ענין ביאה ומחמדת בודאי שצריכה טבילה מתקנת חכמים דלא פלוג רבנן. ובוזה לא הוצרך המשנה ראשונה לומר לנו שמברכת ולדמותה למ"ע שהז"ג. ודו"ק כי קצרתני!

¹ עיין בטה"ב (ח"ב עמ' תקמג) שכתב שקטנה הטובלת לנישואיה חייבת בשבעה נקיים וטבילה מן הדין ולכן מברכת, ומה שכתבתי בח"א (עמ' סז) שיש לבטל המנהג בקטנה הטובלת לנישואיה בברכה, יש למחוק תיבות "הטובלת לנישואיה", עכ"ד. והדברים צריכים ביאור, דהלוא כאן במכתבו יישב הרב דבריו (בח"א) בטוב טעם, ולמה הוצרך לתקן בטהרת הבית ח"ב (שיצא לאור אחרי שליחת השו"ת הנ"ל, בשנת תש"נ) ולהודיע שיש למחוק בדבריו תיבות "הטובלת לנישואיה"? וצריך לומר שבח"א אכן דיבר בקטנה שאינה יודעת ענין ביאה (וכמ"ש כאן בתשובה להגר"מ בן-שמעון), ולכן נקט שם שצריך לבטל המנהג, אחר שלא תיקנו לה חכמים טבילה כלל [וכנראה שהעדיף אוקימתא זו, כיון שדוחק לומר שנעלם מהרב משנה ראשונה דברי ש"ע מפורש (סי' קצב, ס"א) שקטנה שתבעוה לינשא מחמדת וצריכה ז' נקיים וטבילה]. אבל בח"ב לא ניחא ליה לרבנו להעמיד בכה"ג, אולי מחמת דבפשטות קטנה הנישאת ודאי יודעת ענין ביאה, וא"כ אנו חוששים שמא ראתה דם חימוד ויש לה לטבול בברכה, ולכן כתב למחוק בדבריו תיבות "הטובלת לנישואיה", כי למעשה קטנה זו כן חייבת לטבול. [עם סגירת הגליון-ראינו מש"כ בספר 'המשביר' ח"ג עמ' קלג, ולהאמור יש ליישב. ואכמ"ל]. ומ"מ - ממש"כ רבנו בתשובתו כאן - עלה בידנו שקטנה שאינה יודעת ענין ביאה שלא ראתה דם, אינה צריכה לטבול לנישואיה, וכ"כ בהדיא ביבי"א (ח"ח חו"ד ס"ס טז), ע"ש היטב. [כן נתלבן בדיבור"ח עם הרב אביעד הכהן שליט"א]. ראינו להביא תשובה זו כאן (באדיבות מערכת "בית הלל" - מספר 'הזכרון' על מרן זצ"ל), מפני דבר טוב שנתחדש בה, וכמו שיראה המעיין. מהגם שיש בה כדי להוסיף ולהעשיר את גליון 'טהרה' המיוחד [ויש בדברים אלו גם 'להאיר' את קונטרס "משנה אחרונה" שפורסם בגליונות קודמים], לראות היאך מיושבים דב"ק של רבנו בטו"ט ודעת. המערכת.

ה' אלול תשמ"ח
לכבוד מורנו ורבינו, נזר הקדש, ציץ הזהב, מופת הדור והדרו, שר התורה בוצינא דנהורא, הראשון לציון גאון ישראל, רבינו עובדיה יוסף שליט"א. גדול הדור, ורב רבנן, נשיא מועצת חכמי התורה. שלמא עלך מלכא, בכל כבוד והוקרה.

אחרי עתרת החיים והשלום אל מול מעכת"ר שליט"א, אפתח פי בהודאה על האי מתנתא דתורה ספרו הגדול "טהרת הבית" אשר כבדני בו כת"ר שליט"א ברוב ענוותנותו הגדולה, שבשפלנו זכר לנו, ואני תפילה לבורא עולם שיתמיד הדרו והודו ויאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, ונזכה כולנו לשאוב מים בששון ממעיני חכמתו הגדולה, להאיר עינים לחכמים ומורי הוראה הצמאים לשתות ממימיו היוצאים מן המקדש.

אם אמנם ידעתי גם ידעתי מך ערכי מלהכנס אל הבית הגדול אשר בנה רבינו בספרו "טהרת הבית", מ"מ סמכתי על ענותנותיה דמר **תשובת מרן רבינו הגדול זיע"א** לכאורה דין חימוד לא שייך אלא כשהיא

הרב יעקב שכנזי

מו"צ העדה החרדית הספרדית

מח"ס "נעימות נצח" ועוד

סימן סא

כמה הערות נחוצות בענייני טהרה ואישות

לכבוד מערכת הירחון "יתד המאיר", שלום רב.

שמחתי לשמוע שאתם מוציאים ירחון מיוחד לנושא טהרת המשפחה, על כן אמרתי לפרסם דרככם כמה גרגירים והערות בנושא הנ"ל.

א. בענין חומרת ג' גריסין על בגד צבעוני ובגד שאינו מקבל טומאה.

מלמעלה. וז"ל: "גם מצאו עכשיו בכותונתה כתמים גדולים מה שא"א בלי הרגשתה וידיעתה, [וזהו בעצם טעמו ונימוקו של הגר"י מוצפי זצ"ל, שטען שא"א שיצא ממנה ג' גריסין ולא תרגיש, אלא ודאי הרגישה ולא אדעתא].

ד. עיין עוד במסכת נדה דף נב: במשנה האחרונה בעמוד ובפירוש רש"י במשנה ד"ה וחוששת משום זוב. וז"ל שם: "אם עברו עליה ג' ימי זיבה משלבשה חלוק זה ומצאה עליו כתם גדול שיעור ג' גריסין וכו'".

עד כאן הגיעה ידי, יד כהה, ואינני אומר קבלו דעתי, ואין אנחנו אוסרים בצורה גורפת אלא כל מקרה לגופו, כי, כאמור, פשט הש"ע להתיר בכל גודל שהוא.

כשנה ושנתיים לאחר שפירסמתי חומרת ג' גריסין, שמעתי רבנים שאומרים גדלים אחרים, כגון: חצי גודל כרטיס כספומט או ארבעה חצאי שקלים. ואינני יודע מניין להם שיעורים הנ"ל. דבשלמא ג' גריסין יש לכאורה מקור. אבל יותר או פחות מניין?!

ואין אני אומר קבלו דעתי חלילה, אלא רק רציתי לברר מקחו של צדיק הגאון רבינו יעקב מוצפי זצוק"ל זיע"א.

ב. בדין וסת הגוף

לאשה בעלת וסת קבוע, מ"מ וסת הגוף שאני. והראיה מהב"י סוף סימן קפ"ד (בטור המדע עמ' יט)

זה לי כעשר שנים שאני מפרסם בשיעורים בהלכות נדה בשם הראב"ד דעדה החרדית הספרדית הג"ר יעקב מוצפי זצ"ל שכתם הנמצא ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה או ע"ג בגד צבוע שגודלו יותר מג' גריסין, אע"ג שפשט מרן הש"ע מותר וטהור, מ"מ הרב ע"ה היה מטמא מטעם שא"א שראתה כמות כזאת גדולה ולא הרגישה, א"כ יש כאן חשש הרגשה.

ומאז שאמרתי דבר זה בשיעורים שמעתי אח"כ עוד הרבה רבנים שאומרים בשיעורים ובכתובים חומרא זאת, וראיתי שהם מסכימים לזה. ורבים מבקשים לדעת מקורות לחומרא זאת, חוץ מהסברא (פנ"ל) שיש בזה. ולכן חיפשתי וביררתי מקחו של צדיק ולהלן ציינתי המקורות שנראים לי שמהם שאב הצדיק את דבריו.

ואלו הם: א. עיין בטור החדש עמ' פד (סימן ק), שורה מס' 9. כתב שם הב"י ואין בו כדי ג' כתמים. (וכן כתב בטור 11, ונשורה 28).

ב. עיין בסימן קצ עמ' צח (בטור המדע) בבית יוסף סעיף יז (6) שורה מס' 11, כתב וז"ל: "אם העליון גדול ג' גריסין".

ג. ע"ע באבן העזר סימן קטו סעיף ד, בדברי ה"עזר מקודש", בעמודה השמאלית שורה שלישית

בענין אשה שיש לה וסת הגוף (קצוע) שצריכה לפרוש בעונה בינונית אע"ג דקימ"ל שאין דין עו"ב

דוקא אלא חד מוסתות הגוף נקט וה"ה לאיזה משאר וסתות הגוף. וזוהי גם דעת הרמב"ם שאין נקרא וסת הגוף אלא א"כ הוא מורכב מימים קבועים אבל כשהוא וסת הגוף שלא בימים קבועים אינו נקרא וסת קבוע וצריך לפרוש בעונה בינונית.

בסוף הקטע הראשון. וז"ל: אם היה לה וסת הגוף כגון קפיצה וכיוצ"ב, אע"פ שהוא ביום ידוע הואיל ואין לה וסת יום קבוע שלא יהא עמו וסת הגוף כלל הרי היא טהורה עד העונה הבינונית וכדברי הרשב"א וכו'... נראה דהרשב"א קפיצה דנקט לאו

ג. בענין חיוב בדיקה לאין לה וסת קבוע, ביום החודש וביום ההפלגה

"עוד יש חילוק בין קבעתו שלש פעמים וכו'... ושלא קבעתו שלש פעמים, אם הגיע זמן הוסת ולא בדקה ולא ראתה כיון שעברה עונתה מותרת", עכ"ל. הרי לך הוכחה ממה שכתב הש"ע ולא בדקה, משמע שצריכה לבדוק. וכן דעת הפרישה סימן קפ"ד ס"ק י"ח וכן מוכח מהב"ח.

אח"כ ראיתי להגאון רבי יצחק ברכה שליט"א בירחון "יתד המאיר" (67 ד' תשע"ג, 122, סימן תנ"א) שהתייחס לזה, וכתב שכאשר הב"י כותב שאין צריך בדיקה ומאידך בש"ע כותב שצריך בדיקה (דקן מוכח מלשון), אזלינן בתר מה שפסק בשולחנו הטהור. וא"כ למסקנא אשה שאין לה וסת קבוע צריכה בדיקה ביום החודש וביום ההפלגה וכ"ש בעו"ב.

ראיתי מי שכתב שאשה שאין לה וסת קבוע שדינה לפרוש בעו"ב וביום החודש ובהפלגת הימים, שאינה צריכה לבדוק ביום החודש וההפלגה אלא רק בעו"ב בלבד. ובאמת שכן כתב בב"י בעמ' י"ח בסעיף ט' (3) שורה רביעית. וז"ל: "ומשמע לי דה"ה אם היה לה וסת שאינו קבוע והוא ליותר מעו"ב שצריכה בדיקה ליום שלושים (עו"ב), ואינה צריכה בדיקה ביום אותו וסת מאחר שלא הוקבע עדיין ולא כתב והוא פחות מעו"ב אלא לומר וכו'... דפחות משלושים ויותר משלושים שוים הם".

אלא שמלשון מרן הש"ע (סימן קפט סעיף ד) לא משמע כן, אלא יש חובה לבדוק בשלשה עונות לבעלת וסת לא קבוע, והא לך לשון מרן הש"ע:

ד. אשה שרואה או יותר משלושים או פחות משלושים

אבל בטהרת הבית ובאגרות משה כתבו שא"צ לפרוש בעו"ב אך זהו דוקא בעוברת את השלושים ולא בפחות מל'. ועיין בדרכי טהרה עמ' ס"ז דהרואה בפחות מ-28 יום וביותר מ-32 יום – אינה צריכה לפרוש בעו"ב.

המדקדק בדברי הב"י שכתב (הונ"א לעיל) "דפחות משלושים ויותר משלושים שוים הם. משמע שאשה שרגילה (ג"פ) לראות ביותר משלושים או בפחות משלושים צריכה לפרוש בעונה בינונית. וכן דעת הגר"צ והסדרי טהרה והחוות דעת והמנחת יצחק.

ה. בענין סמוך לוסתה

לעובר או לאשה, אולם כשיש סכנה כגון שיש מיעוט מי שפיר, או הדופק של העובר יורד, או שהוא במצוקה מאיזה סיבה, או שיש לאשה לחץ דם גבוה, כל כהאי גוונא שומעים לרופאים לעשות זירוז, שאין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש.

ופעם אחת שאל אותי ידיד שאשתו מעוברת ורוצה לדעת יום לידתה. ועשיתי חשבון של סמוך לוסתה ואמרתי לו שיש לי ספק אם תלד ביום ח' או ביום ט' לחודש, ולבסוף ילדה בין השמשות. ובענין מה שכתבו לעיל בשם הדרישה, עיין מה שכתב באורח חיים סימן ר"מ בפרישה ס"ק יג.

הקשה בדרישה איך חכמים אסרו האשה סמוך לוסתה, והלא הגמרא בנדה (66:) אומרת שאין האשה מתעברת אלא סמוך לוסתה. ואפשר לומר שיכול לשמש יום קודם יום הפרישה וישאר הזרע בכוחו עד סמוך לוסתה ותתעבר.

ואגב אורחא יש לדעת שמנסיוני, כאשר אני רוצה לחשב את יום הלידה, אני מתחשב יותר שהתעברה סמוך לוסתה, ולא בליל טבילה, דוק ותשכח. ולא כמו שהרופאים אומרים לה שעברה את זמן הלידה וצריך לעשות זירוז, דבאמת אסור לעשות זירוז אם הכל כשורה ואין נשקפת סכנה

ו. לפי מה קובעים וסת

ומכל מקום את הארבעה (או חמשה ימים שממתיינים קודם ההפסק לרמ"א ולמחמירים כמוהו) מתחילים לספור מיום שראתה כתם ופרשה מבעלה.

[ודע שלדעת מרן השלחן ערוך מונים ארבעה ימים מיום ששמשה עם בעלה, ואין גוזרים לא שמשה אטו שמשה, ויש ספרדים שמחמירים כהרמ"א].

לרבים השואלים דנשים רבות רואות כתמים טמאים ואח"כ בא שפע הדם. והשאלה לפי מה נקבע הוסת.

תשובה: אע"פ שהכתמים שקדמו את השפע הם טמאים, אין מתחשבים לענין קביעת וסת בכתמים (כמ"ש הש"ע בסיומן ק"ל סעיף נד). ולכן צריך לרשום את התאריך בו ראתה שפע דם לענין קבוע וסת,

הרב איתן כהן

ראש כולל "בנין שלם", בית-שאן
מגדל העמק

סימן סב

הסתכלות בבגדים שעל אשתו ששאלתם מאחותה

נמצא שרב חסדא מקיל טפי מרב פפא, דלרב חסדא רק אם ראה אותה לבושה בבגדים אלו אסור, ורב פפא מחמיר שאף היכא שרק מכיר את בעליהן אסור אף אם לא ראה כשלבושה בבגדים אלו.

והנה מבואר מסוגיין שאסור להסתכל על בגדי צבעונים של אשה שמכירה אפילו שטוחין על גבי הכותל, וא"כ היכא שאשתו השאילה בגדים אלו ולובשת אותם ויודע ומכיר את בעלת הבגדים אי חיישינן להרהורא דלא גרע משטוחין על גבי הכותל.

אך המעיין בדברי רש"י (גד"ה עמיקי) יראה שכל האיסור במכיר בעליהן היינו דוקא שראה את אותה אשה לבושה בבגדים אלו אך ידיעה בעלמא כשלא ראה אותה אלא רק יודע שבגדים אלו שלה לא חשיב כמכיר בעליהן ושרי ולא חיישינן להרהור.

אמנם במאירי מבואר וז"ל שלא יסתכל אדם וכו' ולא בבגדי צבע אשה הידועה לו ר"ל שהוא מכיר שהם שלה שמאחר שהוא מכירה ושהם בגדי צבעונים שמייפין את האשה בלבישתם הרי הוא מצייר בלבו כאלו היא לבושה בהן ובא לידי הרהור ואפילו חדשים שלא לבשתם מעולם. המבואר מדבריו לא כרש"י אלא עצם שיוודע שבגדים אלו

יצאתי לדון בדבר המצוי שאשה שואלת בגד מחברתה והבעל מכיר ויודע ממי השאילה אשתו את אותו בגד, והדבר מצוי ביותר בין אחיות שלוקחות ומשאילות זו מזו ובעלה יודע שבגד זה שייך לאחותה, האם יש בזה איסור מהא דאיתא בש"ע (אה"ע סי' כ"א סעי' ה) "ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה אפילו אינם עליה שמא יבא להרהר בה".

ואמרתי אשכים ואשנה פרק זה בעז"ה, הנה איתא בע"ז (כ.) ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל בבגדי צבע של אשה, אמר רב יהודה אמר שמואל אפילו שטוחין על גבי הכותל, וכתב רש"י שזוכר את האשה כמו שהיא מלובשת בהן שמייפין אותה ומהרהר אחריה. אמר רב פפא ובמכיר בעליהן [את האשה הרגילה ללובשן] אמר רבא דייקא נמי דקתני ולא בבגדי צבע של אשה [משמע שמכירה] ולא קתני בבגדי צבעונים שמע מינה. אמר רב חסדא הנ"מ בעתיקי אבל בחדתי לית לן בה. וכתב רש"י בעתיקי שלבשתן וכבר ראה אותה מלובשת בהן וכשהוזר ורואה אותן נזכר ביופיה, ודוקא בגדי צבעונים לפי שהאשה נאה בהן ולא שכיחי אבל שאר בגדים דשכיחי ואינן לנוי לא מסיק אדעתיה להרהר עכ"ל. אך בחדתי שלא לבשתן מעולם שרי.

בה ולא הסתכל, ומדלא חילק הכי מוכח דאף הבטה אסורה.

וביד מלאכי (כלל קטט) תירץ דצ"ל דס"ד דמדבירך ברכה עליה אלמא דדק בה¹. ועיין עוד אגרות משה (אור"ח ס"ח ס"י מ, ואפ"ע ס"ח ס"י נ). ועיין עוד חוט שני (ס"ג עמ' רסג). ועיין יבי"א (ס"ו ס"י יג אות ג) ומשם בארה.

והנה מצינו בשו"ת הב"ח (הישנות, ס"י יז) שנשאל בענין פרוכת שנעשה ממעיל ישן, שהיה מלבוש לאשה ידועה בקהל, ושמה של האשה חקוק על הפרוכת לזכר נשמתה, והוא קרוע, אי שרי לעשות ממנה פריסה על השלחן או על העמוד לפני הש"ץ או פריסה לחתן וכלה, וכתב הב"ח וז"ל לא עשו כהוגן לתקן פרוכת ממעיל שנשתמש בו הדיוט (אור"ח ס"י קנג סעי' כה) וכמו שכתב באגודה (מנחות ס"י ג) והביאו מהרי"ל בתשובה (סימן קיד), ואין צריך לומר מלבוש אשה, דבפרק קמא דע"ז (כ: קאמרינן ולא בגדי צבע אשה, אמר רב יהודה אמר שמואל אפילו שטוחין ע"ג הכותל, ואע"פ דאיכא למימר דוקא דחיה אבל לאחר מותה לא שייך הרהור, ועי"ש שהביא ראיה שהאשה נסקלת ערומה ולא חיישינן להרהור דהא איקטלא וגמירי אין יצר הרע שולט אלא במה שעניו רואות, וא"כ מוכח להדיא שלאחר מיתה אין הרהור.

ודחה הב"ח וכתב אפילו הכי איכא למדחי ולמימר דעכ"פ איכא חששא והרהורא במקצת, אלא דלגבי אשה הנסקלת ערומה כיון דהכי הוי דינא דאורייתא לסוקלה ערומה לא חיישינן להך הרהורא. וא"כ חזינן מדברי הב"ח דאע"פ שעשה מהן פרוכת מ"מ עדיין חיישינן להרהורא בכה"ג.

אך עדיין יש לבעל דין להשיב ולחלק, דהיכא שאשתו לובשת בגדים אלו אפשר דאף הב"ח יסבור דלא חיישינן להרהורא בכה"ג, דדוקא היכא ששטוחים כגון בפרוכת אפשר שבזה חיישינן טפי להרהורא שיזכור האשה כשלבושה בהם, אך כשאשתו לובשת בגדים אלו למה נאמר בסתמא שיהרהר כאילו אשה אחרת לובשת בגדים אלו. [אך

שייכים לאשה שמכירה אע"פ שלא ראה אותה מעולם כשהיא לבושה באלו הבגדים אסור להסתכל כשהם שטוחין ע"ג הכותל.

ובש"ע (אה"ע ס"י כה סעי' ה) כתב וז"ל ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה אפילו אינם עליה שמא יבא להרהר בה. ומדתם הש"ע ולא חילק בין חדשים לישנים ולא כתב דוקא כשראה אותה כשלבושה באותם בגדים מוכח דסבר דבכל כה"ג אסור דחיישינן להרהור.

אך ודאי שכמו שמצינו חילוק בין הסתכלות להתבוננות אף הכא שייך חילוק זה דדוקא להסתכל ומדקדק היטב בדבר אסור אך בהבטה בעלמא שרי. כדאיתא בשטמ"ק בכתובות (יז). דנקטינן דאסור להסתכל על הכלה אף כדי לחבבה על בעלה, והביא בשם רבינו מאיר הלוי דדוקא הסתכלות אמרו דאסור אבל ראיה בעלמא לפי שעה בשעה שמוליכים אותה מותר.

וכן מצינו חילוק זה בב"י (אור"ח ס"י רכט) שהביא ששאלו את הרא"ש איך מסתכלים בקשת כשמברכים והא אמרינן שהמסתכל בקשת עיניו כהות, והשיב דאין המסתכל כרואה, כי המסתכל מוסיף ומדקדק בהבטו יותר מהרואה ואסור. וכן הוא בהגהות הגר"א שם שכתב ולשון הסתכלות הוא בעיון הרבה.

ובחיד"א בפתח עינים (ע"ז כ). במעשה דרשב"ג שהיה על גבי מעלה בהר הבית וראה עובדת כוכבים אחת נאה ביותר אמר מה רבו מעשיך ה' וכן איתא תו התם מעשה בר"ע ואשת טורנוסורופוס, ופריך בגמ' ומי שרי מיתבי ונשמרת מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה וכו', ומשנינן קרן זוית הואי.

וכתב החיד"א ונראה להביא מכאן ראיה למה שראיתי בפוסק אחד קדמון וכו' הסתכלות בנשים יש אומרים דדרך העברה כלומר שאין הראיה בהם בקבע לית לן בה. וכתב אותו פוסק קדמון ואינו נראה אלא כל הבטה בעולם באשה האסורה עליו אסורה.

והביא ראיה החיד"א לאותו פוסק קדמון, דאי איתא כחילוק הזה בין הבטה להסתכלות אמאי משני תלמודא קרן זוית הוי לימא דרבן גמליאל רק הביט

¹ ויש להבין דא"כ אף שהיה בקרן זוית אמאי המשיך להסתכל בה בדקדוק. ואכמ"ל. הכותב.

סמך לדבר עיין שמות (יג, לה) "וישאלו ממצרים וכו' ושמלות", ולא חששו שמא בעל יכיר שזה בגדה של מצרית.

ונראה להביא ראיה לדבר מהא דאיתא בנדרים (טט:): דביתהו דרבי יהודה נפקת נקטת עמרא עבדה גלימא דהוטבי [וכתב הר"ן שהוא גלימא חשובה, ועיין מהרש"א], כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה, וכד נפיק רבי יהודה לצלויי הוה מיכסי ומצלי, ומוכח התם שכולם ידעו שבבגד זה גם אשתו מתכסה ועיין במעשה שם שגזר רשב"ג תענית ור"י לא בא ושלחו לו מעיל שיתכסה ויבא.

והנה אמאי לא חשש רבי יהודה להרהור כשלושב את הבגד שיודעים כולם שבגד זה אף אשתו לובשתו, אלא ודאי כשאדם לובש את הבגד לא חיישינן להרהור בהכי.

ומצאתי בחוט שני לגאון רבי ניסים קרליץ שליט"א (מ"ג עמ' רסא סוף אות ו) שכתב וז"ל אשה המשאילה בגדים מחברתה ולובשתן ובעלה מכיר את בעלת הבגדים אם הדבר יכול להביאו להרהור, אין לאשתו להשתמש בהם בפני בעלה. עכ"ל. מוכח דבסתמא לא חיישינן להרהור.

המורם מכל האמור, דמותר לאשה להשאיל בגד מחברתה אף שבעלה מכיר את בעלת הבגד ולא חיישינן להרהורא, ומילתא דפשיטא דהיכא שמכיר הבעל בעצמו שדבר זה יביאו לידי הרהור אסור, והטוב ביותר להנהיג כשהאשה משאילה בגד שלא תאמר לבעלה ממי השאילה בגד זה.

מילתא דפשיטא היא כשאדם מכיר בעצמו שאף דבר זה יכול להביאו להרהור אסור כפי שמחוייב להרחיק עצמו אף מדברים שלא הוזכרו בגמ', ועיין יבמות (טו.) מעבירין קמיה בגדי צבעונין].

והנה ודאי שענין השאלת בגדים מאשה לחברתה אינו דבר שנתחדש בימנו סוגיות ערוכות בש"ס מוכח שדבר זה היה מצוי בזמניהם כדאיתא בנדה (טט:): השאילה חלוקה לנכרית או לנדה [ומוכח מסוגיא שם דמיירי שהשאילה לאשה נשואה דאיתא התם שיושבת על דם טוהר] וכן בתענית (לב.) ת"ר בת מלך שואלת מבת כ"ג, בת כ"ג מבת סגן וכו' וכל ישראל שואלים זה מזה.

על אף שסוגיא דנדה לכאורה מיירי בבגדי לבן דוקא, דדיני כתמים תנן התם דשייכי דוקא בבגדי לבן (עיין ש"ע יור"ד סי' קל סעי' י) אך אין זה מוכח דמיירי התם רק בבגדי לבן, ואכמ"ל, וכן סוגיא דתענית מיירי ששואלים בגדי לבן כדאיתא להדיא (כו.), ובבגדי לבן ליכא חשש של איסור דהש"ע נקט בגדי צבעונים, ועיין עוד רש"י בע"ז שם ד"ה עתיקי. מ"מ חזינן שאף אצלם היה מצוי ענין זה של השאלת בגדים.

ולא מצינו בפוסקים שחששו להשאלת בגדים מחשש הרהור דאפשר מלתא דפשיטא הוא דדוקא שטוחין על גבי הכותל חיישינן להרהור שיזכר בבעלת הבגד אך כשאשתו לובשת הרי רואה את אשתו ופנים חדשות באו לכאן ואמאי נחשוש שיהרהר את בעל הבגד כשהיא לבושה בהם, וקצת

הופיע ויצא לאור הספר החשוב - שו"ת "מנחת דניאל" ח"א כולל שו"ת, הקרי הלכות ובירורי דינים להלכה ולמעשה בד' חלקי הש"ע מאת הגאון הרב דניאל גודיס הלוי שליט"א

ניתן להשיג במחיר מיוחד אצל המחבר בטל': 02-538-45-15.

מודעה רבה לאורייתא

הרינו להודיע כי אין לסמוך הלכה למעשה על פסקים המובאים בגליון זה, ואף אם נכתבו הדברים בדרך פסק, שאין זה אלא להתלמד ולעורר את לב המעיין. ולא יהיו ח"ו בכלל אלו שאמרו רבותינו ז"ל (סוטה כב) על הפסוק "כי רבים חללים הפילה", זה שלא הגיע להוראה ומורה.

למעט מאמרים שהבאנו מפיהם ומפי כתבם של גדולי הדור שליט"א היושבים על כסא ההוראה

הרב אברהם דורי

מח"ס "אדרת תפארת" ו' חלקים. ירושלים

סימן סג

חיוב מצות עונה לזקן, ובאשה שהוציאו את רחמה

להלן מכתב שקיבלתי

בעזה"ש"ת. יום א' נצבים וילך י"ז אלול תשס"ט לפ"ק
לכבוד הרה"ג וכו' אברהם דורי שליט"א
ראיתי את מאמרו הנפלא באסיא פ"א פ"ב דף 111
[נדפס ג"כ באדרת תפארת ח"ה (סימן נו)] שהוא
קילורין לעינים, כן יעזרהו ה' שיזכה להגדיל תורה
ולהאדירה ולהפיץ מעינותיו חוצה בידיעותיו
הרחבים, ואין שמחה כהתרת הספיקות. אחדשה"ט
ונטילת רשות, אציע לפני כהד"ג השאלה דלהלן.
אדם בשנות החמישים שכבר קיים מצות פריה
ורביה (צפשי"ת יומר משני צניס וצנות, ונכדיס) ונחלש
כוחו, אי חייב לעסוק ברפואות. הרופאים קבעו
אחרי בדיקה שהעורקים נתכווצו ואין זרם הדם
מספיק (שחול 44%) וכו', האשה רוצה שבעלה יעסוק
ברפואות כדי לקיים מצות עונה ואינה רוצה למחול

על עונתה, האשה עשו לה ניתוח לפני כמה שנים
והוציאו את הרחם על פי צו הרופאים, השאלה היא
אם צריך לציית לאשתו:

א. כדי לקיים תנאי שהתנה בכתובה, "ולמיעל
לותיכי כאורח כל ארעא", או חלישת כחו מיקרי
אורח כל ארעא, ופטור מלעסוק ברפואות.

ב. אי אדם בשנות החמישים מיקרי זקן דנימא זה
אורח כל ארעא, או זקן מיקרי זקן מופלג בשנות
השבעים והלאה, אבל לא בשנות החמישים.

ג. כיון שהוציאו את הרחם מהאשה מחמת מחלה
ואינה יכולה להוליד יותר, אם הבעל פטור, או אם
מכל מקום הבעל חייב לעסוק ברפואות כדי לקיים
תנאי כתובה כיון שהיא אינה מוחלת.

ואני מודה לכהד"ג שליט"א על תשובתו בנושא.
בברכה, יוסף פרידמן

וזאת אשר כתבתי להשיב (עם שינויים ובתוספות נופך):

מוחלת פטור, מ"מ טוב לקיימה, והעידו עליו שהוא
לא היה מקיים מצות עונה בימים הנ"ל ע"ש, וכ"כ
בא"ר (סס), וכ"כ במ"ב (סימן ר"מ סק"ב) בשם
האחרונים ע"ש, וכ"כ בכף החיים (סס סק"ב) בשם
האריז"ל בשער המצוות פרשת בראשית, שגם
בזמנים האלו חייב אדם לקיים מצות עונה, ואין
לומר כי אדרבה נראה ח"ו לבטלה, אמנם באלו
הימים אם האיש רוצה למנוע עצמו מזה מותר,
ובתנאי שגם אשתו לא תקפיד וכו', והוסיף שמשמע
שם שמי שאשתו עקרה, או פסקה מללדת, דינה כמו
בחדשי העיבור והיניקה ע"ש.

וע"ע בא"ר (סס סק"ב) שכתב בשם ספר דרך
חכמה בשם התיקונים, דכל אזהרות רז"ל מע"ש
לע"ש הוא במשמש לשם הריון וכו', ואם כבר אשתו
מעוברת או מניקה בטלה טענה זו, אבל בשל"ה דף
קב כתב בשם המקובלים, דאף שאין אשתו
מתעברת, מ"מ מעורר למעלה ומשפיע נשמה, וע"כ
יש היתר לשמש מטתו אף שאשתו כבר מעוברת או
מניקה או עקרה או זקינה, כי מתהוו מזה נשמה

אלול תשס"ט

לכבוד הרב יוסף פרידמן שליט"א. שלום רב!

הנה אף זקן חייב במצות עונה בעצם, והכל לפי
כחו ויכולתו, ולא מצינו קצבה לדבר, וכבר התבאר
באדרת תפארת ח"ה (סימן נו) הנ"ל, שמי שסובל
מבעיות של כח גברא, שחייב לקחת תרופה וע"ש,
וכן כתב כיו"ב בקצרה הגר"י זילברשטיין שליט"א
בשיעורי תורה לרופאים ח"ד (סימן רסב) וע"ש,
אא"כ מדובר במקום שיש סיכון בדבר, ואנוס
רחמנא פטריה. ועיין בשו"ת ושב ורפא ח"ג (סימן
קסח), וי"ל ע"ד.

ואף באשה שהוציאו את רחמה חייב בכ"ז, שהרי
אף בכה"ג חייב במצות עונה, שהרי אף במעוברת או
מניקה, צריך לקיים מצות עונה, וכמש"כ במג"א
(כ"ט סימן רמ) שצריך לקיים העונה אף בימי העיבור
והיניקה, ולענין ימי החורף שאלו להאר"י אם יפטר
מן העונה להיות זמן הקור (פירוש וכו' לטובל לקריו),
וגם להיות ימי העיבור ויניקה, והשיב אם האשה

קדושה, ע"כ, לפי"ז משמע קצת שלעולם יש להיזהר וכו', וכן משמע מסתימות הש"ס וכל הפוסקים, ועוד דמשמע דעונת ת"ח הוא דומיא דעונת הטיילים ופועלים ואינך ע"ש, וע"ע בזה בכה"ח שם (סק"ג) וע"ש, וע"ע בביאור הלכה (נד"ה 66) שכתב: עיין במ"ב דאף כשהיא מעוברת או מניקה, ועיין בא"ר דאף כשהיא עקרה או זקינה שאינה יכולה שוב להתעבר, מ"מ שייך מצות עונה ע"ש, וצריך גם אז לנהוג בקדושה, כי כתבו המקובלים שגם אז נבראו נשמות קדושות ע"ז ע"ש, וע"ע בזה בספר טהרת ישראל (ס"ז סימן ר"מ הלכה ט והלכה י) ובבאר יצחק ויד אליהו (שס) וע"ש, וע"ע בעזר מקודש (66) ר"ט סימן עו) ע"ש.

וכ"כ בבן איש חי (שנה שניה פרשת וירא, הלכה מד) שאפילו בחדשי העיבור וחדשי יניקה, ואפילו אשה עקרה שאינה ראויה להוליד עוד, חייב בעלה לקיים מצות עונה בה, ואפילו שהוא חכם וחסיד, אינו רשאי לבטל ממנה מצות עונה, ואל יחשוב שבעילתו תהיה לבטלה וכו', וכמפורש בדברי רבינו הארי"ז"ל בשער טעמי המצות וז"ל: אבותינו אברהם יצחק ויעקב הגם כי היו נשותיהם עקרות, לא היו נמנעים מן הזיווג וכו', והגאון חיד"א ז"ל במדבר קדמות דף פ"ג מן הזוה"ק בכת"י וז"ל: אר"ש לעולם יקיים אדם מצות עונה בזוגתו לשם שמים וכו', אף שהיא עקרה וזקנה, אינם הולכים לאיבוד, אלא הקב"ה מצוה למלאך הממונה שישמרם לעתיד לבא, ויהיה לו בנים רבים וכו' ע"ש, ועיין עוד אליו בספרו בניהו בפסחים (נד).

ומצאתי עוד בזה להבא"ח בספרו בן יהודע בע"ז (ה) ע"ד הגמ' שם, שאמרה הא כתיב שובו לכם לאהליכם, לשמחת עונה, שכתב וז"ל: הנה מדברי הגמ' כאן הוכחתי בס"ד בתשובה, דמצוה לקיים מצות עונה, אעפ"י שאשתו פסקה ואינה ראויה להתעבר, דהא מכאן מוכח להדיא דאעפ"י שאין מולידים, ציוה אותם לקיים מצות עונה, והטעם כי מולידים נשמות מן הזיווג הזה, וכמ"ש רבינו האר"י ז"ל, ועיין במדבר קדמות מ"ש רבינו חיד"א ז"ל מזוה"ק בענין זה ע"ש.

וע"ע באגרות משה (66) ע"א, סימן קכ, נד"ה וס"ה) שכתב שמצות עונה אינה תלויה באפשרות העיבור, כי הוא מחיובי האיש לאשתו, שתהנה ולא תצטער, כחיובי מזונות וכסות, וכדפירשו התוס'

בכתובות דף מז ד"ה אם עונתה לא יגרע, דבר שהוא כעינוי כשמונעו ממנה, דהיינו תשמיש, ועיין גם בתוס' דף מ"ח ד"ה ראב"י, ולכן אף במעוברת זקנה ועקרה חייב בעונה וע"ש, וע"ע בשו"ת מנחת יצחק ח"ג (סימן ט"ו אומיות ג-ג) וע"ש, ובעיקר דין תשמיש עם מי שהוציאו רחמה, עיין בשו"ת יביע אומר ח"ג (מאנה"ע סימן ד) שאין איסור לשמש עמה, ואין בזה חשש של זרע לבטלה, והוכיח כן מכמה מקומות, ושכ"כ כמה פוסקים אחרונים שמתירים בפירוש בנד"ד וע"ש, וע"ע באדרת תפארת ח"ה (סימן סה, אות יד) וע"ש, ומכיון שכן חזרנו לעיקר חיוב עונה שמחויב בה, וכמו שהתבאר.

וכ"ש בנד"ד שהוא בשנות החמישים לחייו, ואינה מוחלת על עונתה, עיין בגמ' במסכת שבת (קנז). א"ל רבי לר' שמעון בן חלפתא, מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל כדרך שהקבילו אבותי לאבותיך, א"ל סלעים נעשו גבוהים, קרובים נעשו רחוקים, משתים נעשו שלוש, משים שלום בבית בטל, ופרש"י סלעים: קטנים גבוהים שזקנתו, קרובים: נדמין לי כרחוקים, שתים נעשו לי שלוש: שצריך אני משענת, משים שלום בבית בטל: אבר תשמיש ע"ש, ומבואר שד"ז עושה שלום בבית.

ונראה שכן מתבאר מהגמ' בחולין (קמא). שאמרה שם הגמ' הואיל ואמר מר גדול שלום שבין איש לאשתו, שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה ימחה על המים, והאי מצורע כיון דכמה דלא מיטהר אסור בתשמיש המיטה, דכתיב "וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים", אהלו זה אשתו, מכאן שאסור בתשמיש המיטה, מהו דתימא כיון דאסור בתשמיש המיטה, ליתי עשה דידיה ולידחי עשה דשלוח הקן קמ"ל ע"ש, ומבואר יוצא מהגמ' שהיתר תשמיש המיטה, זהו שלום בין איש לאשתו, וזה חופף לגמ' בשבת וברש"י הנ"ל, ועיין בדרשות מהר"ל (סוף עמוד פא) ובספר משכן ישראל ח"ב (עמודים ט, יח), ע"ש ודו"ק.

ועלה בידינו שאף זקן חייב במצות עונה בעצם, והכל לפי כחו ויכולתו, ואם סובל מבעיות של כח גברא ויכול לטפל בזה ע"י תרופות, חייב לעשות כן, אא"כ מדובר במקום שיש סיכון בדבר, ואף באשה שהוציאו את רחמה חייב לקיים מצות עונה.

בברכה רבה,
אברהם דורי.

הרב איתן כהן

מח"ס "חומות ירושלים" על ספר התקנות ומנהגי ירושלים
בני ברק

סימן סד

קונטרס "הדרת מלך" - עניני "אישות" ועוד

א. בטה"ב ח"ב (עמוד שדמ) לענין אשה שעושה הפסק טהרה בשבת, ושכחה להכין צמר גפן לבדיקתה מערב שבת, העלה להלכה שאע"פ שיש פנים להקל בתלישת צמר גפן בשבת לצורך הבדיקה, מ"מ נכון לחוש לדברי המחמירים בדבר, ותבדוק בכתונת נקיה בדיקה יפה אם אין לה צמר גפן מוכן לבדיקה מערב שבת.

אמנם בחזו"ע (שצמ ט"ג עמוד שעו) כתב להתיר בשופי לתלוש חתיכת צמר גפן מן החבילה, כי אין החיבור של הצמר גפן שבחבילה חיבור גמור, וכשמושך חתיכת צמר גפן דינו כמפסיק דבר מן התלוש. בשו"ת יבי"א ח"ב (מיו"ד סימן יד אות טו) כתב על הנשים הנוהגות לברך אחר הטבילה או הנוהגות כהשל"ה לברך לפני טבילה שניה וכו', "אין מזניחין אותן".

ב. בשו"ת יבי"א ח"ב (מיו"ד סימן יד אות טו) כתב על הנשים הנוהגות לברך אחר הטבילה או הנוהגות כהשל"ה לברך לפני טבילה שניה וכו', "אין מזניחין אותן".

ובטה"ב ח"ב (עמוד מקיט) פסק בסכינא חריפא להורות לכל הנשים (מעזות המזות) לברך על הטבילה קודם הטבילה וכפסק מרן הש"ע וכדעת רוב הפוסקים וחלילה לזוז מהוראת מרן הש"ע, וגם אשה שנהגה עד כה לברך אחר טבילה ראשונה קודם טבילה שניה, עליה לבטל מנהגה אף בלא התרה, ותנהג מכאן ולהבא כפסק מרן הש"ע לברך קודם טבילה, ומה' תשא ברכה. [ואף שכבר הבאתי זאת במאמרי הקודם (שנדפס ב"תד המאיר" כסלו ס' ממ אות י), מ"מ ראיתי להזכיר זאת שוב כאן, כיון שמטרתני לסדר כל החזרות בעניני טהרה, ולמען יהיו הדברים שלמים ומאירים, בבחינת "דבר בעתו מה טוב".]

ב המשך לרעיון הנפלא של קונטרס "משנה אחרונה" שפורסם מע"ג ירחון "יתד המאיר" של חודש חשוון וכסלו, שנכתב ע"י רב חשוב אשר לרוב ענותנותו את שמו לא הגיד (רק נכתב הרב יעקב ש.), אמרתי אף אני ברגליו אעבורה, להביא כמה פסקים בעניני טהרה ואישות (צ"ח עוסק גליון טזט הנוכחי), אשר ידועים ומפורסמים בשמו של מרן רבנו זיע"א, אולם במשך השנים נראה שחזר בו רבינו או הבהיר דב"ק יותר¹.

ובראשית דבריי אבהיר, שאין לסמוך כלל להלכה ולמעשה במה שנכתב כאן ללא עיון ובדיקת המקורות ושאלת חכם, ובפרט בהלכות אלו החמורות [וכבר העירו על זה עורכי הירחון בקובץ חשוון עמ' 92]. ואבקש מהעורכים יצ"ו, שיעברו על הדברים ויבררו אוכל מתוך פסולת, שמא באיזהו מקומן לא הבנתי נכון את דברי רבינו זיע"א².

¹ גבי מש"כ הרה"כ בגליון הקודם (סי' מו אות עג) שמצא רק 'חזרה' אחת של רבנו בספר טה"ב (ח"א עמ' כא), ראיתי לציין כי גם אותה חזרה אינה בעצם ההלכה, אלא שינוי במציאות (בבחינת 'הבהרה'), וכמו שמוכח במעין אומר ח"ז (עמ' פא), [שהמחבר שאל את הרב זצ"ל בנ"ד אם חזר בו ממ"ש בטה"ב, והשיב לו הרב: לא. כל דין זה הוא [בטה"ב] רק באשה שתמיד מרגישה וקעת אומרת שלא מרגישה, אך אשה שתמיד לא מרגישה, מה שייך לומר "שמה ליבה"]. וכן מוכח מלשון רבנו ביבי"א ח"ט (חא"ח סי' קז א"א) שהביא הרה"כ. וחשוב להדגיש זאת. הכותב.

² א.ה. אף כי מאד שמחנו במאמרו המכובד, אולם כיון שהגיע למערכת ממש עם סגירת הגליון, כאשר כמעט ולא נותר מקום, נאלצנו לוותר על כמה נקודות מתוך המאמר, כגון דברים שאפשר לדון בהם לכאן ולכאן, וישנם דברים שאינם נחשבים כ"כ 'חזרה', כי א"א להחשיב הו"א של הרב ומסקנא דיליה שנכתבו באותה תשובה סמוך ונראה, ולחושבם כ"חזרה". וז"פ וברור, ולכן ראינו להשמיט כמה מהדברים, וכפי שביקש הרה"כ. וע"ע להלן (סי' עו אות ה) מש"כ הגר"ד טהרני. המערכת.

של מרן שנערך בבית מרן ברכו כל השבע ברכות כולן, ולכאורה הדברים סותרים למה שהיה חוזר ושונה שאין לברך אלא רק ב' ברכות בלבד. והשיב לו הראש"ל בכת"י בזה"ל: מרן טען שביתו של הסבא פתוח בפני הנכדים וחשוב כבית שלהם. כך מרן עצמו הסביר. ע"כ. לפי"ז צדי"ק נסת'ר ממ"ש בילקו"י הנ"ל. וצ"ב⁶.

(ומלנו צעוד מקום שהרצ ז"ל התיר לנכך את כל הז' ברכות שלא צצית החתן, והוא צמעשה שהיה צוג שנישאו צרצנות כדמו"י ולאחר זמן הרגישו צזה שלא צנות ורלו לעשות שוצ חמונה צאלס עם חומורת כנהוג וכו', והתיר הרצ להציא עם ה"מסדר קידושין" חתן צמוך צצעת ימי חופתו, והמסדר קידושין ינכך ויכוין צצרכות על החתן הטרי, כדי למנוע צרכות לצטלה. והוצא כ"ז צארכות צקוצן צמורתו ח"א עמוד טז).

ה. בענין אמירת צדקתך במנחה של שבת כשיש חתן במנין. בילקו"י (הלכות תפלה כרך צ עמוד חלו וכן בילקו"י הלכות צצת ד' עמוד טג, וכ"ה צהלכה צרוכה חלק ז עמוד נה) כתבו שדעת מרן זצ"ל וכך היה מורה ובא לומר צדקתך בשבת כשיש חתן, יעו"ש הטעם.

אולם בשו"ת מעין אומר (ח"צ עמוד נו) נשאל בנ"ד, והשיב: יש בזה דעות, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד. ע"כ. ובהערות שם כתב שהרב עובדיה (נכד של רצינו ז"ל) סיפר לו שבשבת חתן של אחיו לא אמרו צדקתך ובנוכחותו של מרן. ובמנהגי הראש"ל (ח"א עמוד קכה) כתב ששמע מ"בעל המעשה" חתנא דבי נשיאה הגר"א אבוטבול שבשבת חתן היה הגר"א אבוטבול חזן ורצה להתחיל "צדקתך" והורה לו הרב לומר "יהי שם"⁷.

⁶ א.ה. ואף שאפשר היה לחלק ולומר דהיה זה מקרה אחד יחיד ומיוחד שהתיר הרב לברך כיון שהנכד היה מקורב אליו מאד והיה נמצא תדיר אצלו והרב חיבבו מאד, עכ"ז אכתי ודאי לא יהא זה עדיף יותר מבית הורי החתן הנ"ל. ועכ"פ לענין מעשה ודאי שאין לסמוך על 'מעשה רב' (ב"ב קל:), ופשוט דאין ללמוד מזה להתיר, אלא לעורר המעיינים ליתן טעם ליישב הדבר. **המערכת.**

⁷ א.ה. וכן כתבנו בס"ד בסידור "חזון אליהו" (עמ' 515) שבהוצאנו, אשר כולו ערוך ומבוסס ע"פ פסקי מרן זיע"א, כי מלבד העובדות הנ"ל, יש להוכיח כן ממש"כ רבנו בחזו"ע אבלות (ח"ג עמ' מט), גבי בית האבל, דאין סברא לחלק בין זה לבין מילה או חתן, וק"ל. **המערכת.**

ג. בשו"ת יבי"א ח"ד (חיו"ד סימן יצ) כתב הרב לענין דם טוהר: אם ראתה כתם שלא בהרגשה בתוך ימי דם טוהר, (לאחר טצילה שטצלה צמוך ימי דם טוהר)³, מצד הדין יש מקום להקל לטהרה לבעלה, אלא שהרוצה להחמיר על עצמו להצריכה ז' נקיים וטבילה תבוא עליו ברכה, ומ"מ אינה צריכה להמתין כלל לפני ההפסק בטהרה ושבעה נקיים, אלא מיד ביום שראתה הכתם תפסוק בטהרה ותספור ז' נקיים ותטבול.

ובטהרת הבית ח"ב (עמוד כג) כתב: שיש מחמירים ואוסרים גם בכתמים בתוך ימי טוהר, והנכון לחוש לדעת האוסרים, ומ"מ כל שיש עוד צד להתיר יש להקל. ע"כ. והדברים מפורשים יותר בשו"ת מעין אומר⁴ חלק ז' (עמוד קמט) שם כתב המחבר ששאל את הרב: אשה שראתה בימי דם טוהר כתם שהוא גדול מכתם רגיל אך פחות מהדם שמקבלת בזמן הווסת וזה היה ללא הרגשה, האם היא טמאה או לא? והשיב לו הרב: טמאה נידה, ותטבול בלא ברכה, ודלא כמו שהעליתי בשו"ת יביע אומר (טס), כי אח"כ מצאתי עוד אחרונים שמחמירים בזה.

ד. כתב בילקו"י (שוצע שמחות ח"א עמוד שטז) שבית הורי החתן אינו נחשב כבית חתנים, ולכן אם עורכים שם סעודה בשבעת ימי המשתה, אין לברך שם אלא ברכת הגפן ואשר ברא בלבד. ובהערות שם כתב הטעם ע"ש, וכתב עוד: וכן דעת מרן **אאמו"ר.**

ובקובץ "בתורתו"⁵ (ח"א עמוד רכח) מופיעה שם שאלה מהרי"ח אוהב ציון לראש"ל נר"ו, ושם כתב הרי"ח ששמע שבסעודת השבע ברכות של הנכד

³ הסוגריים במקור.

⁴ א.ה. יש להוסיף שכן כתב הרב להדיא בהמשך ההערות לשם (עמ' כז), שחוזר בו ממש"כ ביבי"א ח"ד כיעו"ש. **המערכת.**

⁵ ה'ן אמת שבדר"כ אנו משתדלים לצטט רק מדברי רבינו ומספריו בדוקא, וכאן (באותיות ד/ה) הסתייענו משאר ספרים וכיוצ"ב, אך הרואה יראה שכתבנו ממה שראו או שמעו בדעתו של הרב זצ"ל מכלי ראשון בדוקא, ולא סמכנו סתם על שמועות וכדו' דהא קי"ל כלי שני אינו מבשל. והבוחר יבחר. **הכותב.**

הרב יחזקאל מועלם

ביהמ"ד "בנין אב", ירושלים

סימן סה

פרטי דינים בענין "אמתלא"

ומבואר שפוסק להלכה דכשאמרה בפני רבים טמאה
אני אינה יכולה לחזור בה אפילו באמתלא.

כמה הם "רבים" לענין זה

ב. והנה טרם אבוא לגוף ד' הט"ז להלכה, אמרתי
לחקור בדעתו כמה הם "רבים" דל"מ אמתלא
באמרה טמאה אני בפניהם. ולכאורה כשם שאמרינן
בעלמא מייעוט רבים שנים (עי' מה' לט, ז ועוד) הכא
נמי די בזה וא"צ ליותר. אמנם הלום ראיתי להגאון
בעל השדי חמד (מערכת ר"ט אות ל) שכתב, דכלל
זה נאמר דוקא כשכתובה המלה בלשון רבים כגון
כבשים או שעירים אבל כשכתוב תיבת "רבים" הוא
שלשה, כמ"ש בגיטין (מז, ה) וכמה רבים, ר"נ אמר
שלשה, וע"ש שציין עוד בזה. [ואגב אעיר אחה"מ
בדבריו אלו, דבגמ' שם פליג רב יצחק וס"ל דרבים
היינו עשרה ומדוע תפס לעיקר דברי ר"נ דוקא.
שו"ר ברש"ש שם מ"ש מדברי הרע"ב והרמב"ם].
אך בסו"ד כתב, דנראה דלאו מילתא פסיקתא היא
וכדמוכח בגיטין (דף נט ע"ג) שפעמים דגם עשרה
לא חשיבי רבים. וע"ע בס' טהרת המים (מערכ' הרי"ט
אות ל), ובס' הבכורים והראיון (דף טז ע"א), הוב"ד
בשד"ח שם. ומלבד זה אכתי יש לדון אם י"ל כן אף
בלשון רבים שנזכר באחרונים או רק בלישנא דקרא
או דגמ'.

ולגוף נדוננו, נ"ל דיש לומר בזה זיל בתר טעמא
ואינו שייך למשמעות הלשון, דסוף סוף כיון
שהטעם להחמיר הוא משום דידעי ביה רבים ואיך
תתריך עצמה בפניהם אח"כ, א"כ יש לנו לדון בכמה
אנשים נחשב פרסום לענין זה. והנה בט"ז שם כ' על
מה סמכה שהחזיקה עצמה נגד "כולי עלמא",
ומשמע רבים טובא, וע"ע בכרו"פ שכתב "אטו תקח
תוף בידה להשמיע אמתלא לכל", אמנם י"ל דאינו
מוכרח. ואדרבא, יתכן לומר דכיון דשם קאי לפרש
חומרת הגמ' בהחזיקה "בשכנותיה", ממילא י"ל
דהדרינן לכללין דמיעוט רבים שנים (א' נימא כן אף
זלשון הגמ') וסגי בזה. ואמנם יתכן דיש ללמוד דין זה

דברי הראשונים בדין החזקה נדה

א. כתב הטור (סי' קפה) בשם הרמב"ן: הוחזקה
נדה בשכנותיה ואח"כ אומרת טהורה אני, אפילו
נותנת אמתלא לדבריה וכו' אינה נאמנת. עד כאן.
רוצה לומר כיון שראינה לובשת בגדי נדותה הוי
כאילו ראינו שראתה שאז אינה נאמנת לומר לא
ראיתי. ותימה הוא, וכי עדיף הוחזקה נדה
בשכנותיה מכשאומרת בפירוש טמאה אני שנאמנת
שוב לומר טהורה אני ע"י אמתלא. ע"כ דברי הטור.
וכדברי הרמב"ן כן פסק הרשב"א בתורת הבית
(צ"ט ז ע"ג ז) ובר"ן בכתובות (ט:), והביאו ראיה לזה
ממ"ש בפרק המדיר בהא דמשמשותו נדה ע"ש. וכן
פסק בש"ע (סעיף ג)¹.

והנה על קושייתו של הטור נשנו במפרשים ג'
תירוצים: א. בב"י הביא ד' הרשב"א שתי' דמשום
בושת או אונס קורה שאומרת טמאה אני בכדי, אבל
לא תעשה מעשה כולי האי ללבוש בגדי נדה בחינם
אם לא שבאמת טמאה היא. ב. כע"ז כתב הב"ח
דבלבשה ודאי ראתה, דאי טעמה שלא יטרידנה היה
סגי לה שתאמר טמאה אני ואח"כ תחזור בה,
ומדלבשה הוי כאילו ראינו שראתה. ג. ובמהר"ל
מפראג (צפ"י לטור) כתב דבהחזו"נ בשכנותיה הלא
לאו כו"ע ידעי מן האמתלא, וא"כ על מה סמכה
כשהחזיקה עצמה בטומאה נגד כו"ע, התוכל להשיב
אמתלא לכל שכנותיה.

ובט"ז הביא ד' המהר"ל וכתב עליהם, ותירוץ
נכון הוא, ולמדתי מזה עוד דאפי' באמרה יש חילוק
דאם אמרה בפני רבים שהיא טמאה לא מהני אח"כ
אמתלא, ע"כ כתבו הפוסקים אמרה לבעלה טמאה
אני דאין הדין כן אלא באמרה לבעלה לחוד. עכ"ד.

1 והיכא שהוכרח לזה כגון שראתה כתרם וחשבה
שטמאה היא נח' בו האחרונים, מד' הש"ך מתבאר
שנאמנת ואילו להכרתי ופילתי טמאה, והובא בפת"ש. ועי'
בטהרת הבית שעלה להקל בזה.

לו נדפס'ה בשו"ת פלא יועץ (ס"א סימן י) אשר שם מסכים הולך עם הט"ז להלכתא. ובתוך דבריו שם הביא דברי חכם אחד שהק' ע"ד הט"ז מלשון הרמב"ם פ"ד מהלכות איסורי ביאה (ס"י) שכתב: כיצד, תבעה בעלה ואחותו או אמו בחצר ואמרה טמאה אני וכו'. הרי בהדיא דאעפ"י שהיתה אחותו עמה בחצר כשאמרה טמאה מועיל אמתלא עכ"ל. והשיב ע"ז בהאי לישנא "מחילה מכבודו זה טעות גמור, דנהי דהיתה אחותו ואמו בחצר, מ"מ אינה לא אמרה לבעלה טמאה בפניהם, אלא בסתר בינו לבינה, אלא שהאמתלא שאומרת שמיראת אחותו שלא יראוה כחשה ואמרה טמאה, ודו"ק ופשוט". עכ"ד.

ואני עומד ותמה במחכ"ת, מאי שייאטיה דהט"ז לכאן, הלא כאן לא היו בחצר כי אם אחותו או אמו ואין כאן אלא אחד ותו לא. וזו לכאן תמיהה רבתי הן על הרב הנ"ל שהוכיח והן על מוהר"ם שהשיב לו מטעמא אחרינא, ואולי הא עדיפא וצ"ע. (ודו"ק זלשונו א"ע"פ שהיטה אחרותו עמה בחצר, ותו לא, וממילא אין לתרץ שהצנין ששניהם יחד היו סס).

[ואעיקרא היה ניתן ליישב, דסברו דעיקר כוונת הט"ז לומר דדוקא בבעלה מהני אמתלא ולא כשאמרה בפני "אחרים" ואפילו אחד כל שאינו בעלה, וכן משמע לי קצת בד' התורת השלמים כאן ע"ש בכל משך דבריו ודו"ק. (וע"ע צדקה"ש סקט"ו שצ"ח ד' המוס"ש כעין זה ודו"ק). וע"ד זה יש לפרש דברי הט"ז שדייק דדוקא לבעלה הזכירו הפוסקים, ומשמע אבל לא לאחרים כל כמה שיהיו. ואמנם טעם הדבר צ"ע, ואולי כי לא תאמר כלל דבר זה לאחרים וכמ"ש הב"ח, הובא בריש דברינו. אלא שכל זה לא יתכן לומר בדבריהם שכתבו להדיא שהחומרא כאן מטעם שאמרה בפני "רבים". מה גם שבלא"ה הוא נגד דברי המהר"ל שפירש שיחתו בהדיא דאיך תאמר אמתלא לכל שכנותיה, וכן משמעות ד' הט"ז שהחזיקה עצמה נגד כולי עלמא וכן הבינו כל האחרונים בדבריו].

ד. עוד אציין בזה, דפשוט הוא בעיני דרבים דהכא א"צ שיהיו שלשה כאחד בשעה שאמרה טמאה אני (כעין האמור זלש"ר צפני שלשה שזכרנו לעיל שענינם דומה שגורמים לפרכוס הדבר), וסגי בזה שלבסוף ישמעו שלשה או יותר, וכן מוכח מקושיית

מהמפורש בבבא בתרא (לט ע"א) דכל מילתא דאתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא, ומוכח שלפרסום הדבר בעינן שלשה ודון מינה להכא. וכע"ז ראייתו כעת בס' הבכורים והראיון הנ"ל (דף יז ע"א) שכתב בהאי לישנא "והנה הא דהמלבין פני חבריו ברבים פשיטא דדוקא בשלשה מיירי, דאי בתרי אכתי הדבר כמוס, דהא רק מילתא דמתאמרא באפי תלתא וכו' וכו' ע"א אית להו הא דרבה בר רב הונא (סס ע"ג), ולמה גדול עווננו מנשוא שאין לו חלק לעוה"ב". עכ"ד והבן. ויתכן דיש לחלק.

שוב בינותי להגאון בעל שדי חמד (כללים מע"ר האל"ף אות נא) שכתב דמדברי הצמח צדק בתשובה (סי' קד) שחזיר לבטל האמתלא שבנדונו ולא אתי עלה מטעם שאמר דבריו הראשונים בפני בית דין מנהיגי הקהל והו"ל כאומר בפני רבים, שמע מינה דפליג ע"ד הט"ז הנזכרים. ע"כ. ומבואר דס"ל דסגי בשלשה לקרותם רבים לענין זה.

וראה לו עוד בשו"ת אור לי (סי' קכט אות יט) שהביא דברי גאון אחד שדן בדין אמתלא אחר נתינת הגט, וכתב דהוי אמתלא אחר מעשה ובפרט לדברי הט"ז בשם מהר"ל הנ"ל דל"מ אמתלא לאמירה בפני רבים "מכ"ש בנתינת הגט שהוא בעשרה לפרסומי מילתא דגירושין", ובתשובת השד"ח (צאות כט) כתב ע"ז "ואי משום כי ברבים היו כל בי עשרה בשעת הגירושין" וכו'. והנה נראה פשוט דאין לדייק מכאן שדוקא בעשרה מיקרי רבים, כי שם הכי הוה מעשה כבכל נתינת גט, ואדרבא מלשון כל שכן בנתינת הגט דאיכא עשרה יש לדייק דבעלמא אף בפחות מכן מיקרי רבים, והיינו בשלשה ומעלה וכדבריו בכללים הנז"ל.

עוד ראייתו לרבינו הגרע"י זצ"ל בשו"ת יביע אומר (ס"ג אהע"ז סי' ו אות ד) אשר הביא דברי השד"ח הנ"ל, ובפתח דבריו כתב בהאי לישנא "ולפמ"ש"כ שגם אם אמרה כן בפני ב"ד מהניא אמתלא, מאן פלג לן בין שלשה ליותר מכן (ועי' גיטין מו. וכמה רזים שלשה)". עכ"ל. ודו"ק היטב שאף הוא נוטה לדינא שלענין זה רבים מיקרי בשלשה וא"צ ליותר. וע"ע לו בחלקה (אהע"ז סי' סג).

תמיהה בדברי מוהר"ם פירירה

ג. ובהיותי בזה, אבוא העיר'ה במה שראיתי בתשובת מוהר"ם פירירה זצ"ל (רצה של חנוון) והיא

מדוע לא חשו הפוסקים להחמיר כעמודי הוראה אלו, וצ"ב³.

והן אמת שיש שהעתיקו בשם הרמ"א שלבשה בגד"נ, ואינו כן, וכנראה הא גרמא להו שלא חשו להוכחה זו מהרמ"א. והגם דודאי לדעתו ה"ה בלבשה בגד"נ, מ"מ איך שיהא הרמ"א לא הזכיר זה וכאמור.

והעירוני⁴, דלכאורה יש להוכיח מגוף דברי הרשב"א הנזכר דלא ס"ל כן, דהא הוא נתן טעם אחר לד' הרמב"ן, ואי איתא היה לו לומר כד' המהר"ל (אשר מהס מקור ד' ה"ט"ז) שהטעם הוא משום שהוחזקה ברבים. שוב מצאתי כן בטהרת הבית (עמ' קעג) ומייתי ליה מד' השערי דעה. אמנם לפענ"ד לכאור' אין מזה הכרח, כי י"ל דנקט חד טעמא ולא שלל טעם אחרינא, ויש בזה מה שאין בזה, וכגון שתעשה מעשה בפני בעלה לחוד דלא יהני לה אמתלא לדבריו, וא"כ אין בזה לדחות ד' מהר"ל מפראג שבהרבה מקומות תפסו דבריו להלכה.

ובאמת שראיתי לכמה מן האחרונים שפסקו כהט"ז בזה, וכמו שכתב מוהר"ם פירירה (נש"מ פלא יועז ה"ל), ובשו"ת הרי בשמים (קמ"א סי' טו)⁵. וכן כתב בס' בדי השולחן (ציאוריס ד"ה אמרי"ה). גם בזב"צ (א"ת ט) הביא המח' ולא הכריע בזה. ועכ"פ כפי האמור הרבה מן הפוסקים חלקו על דברי הט"ז, וצ"ע.

אמתלא בהפרידה המטות

1. ועתה אבוא לדון בס"ד בפרט נוסף בדיני אמתלא, והוא בהיכא שהפרידה האשה המטות להורות כי טמאה היא, אם מיקרי זה מעשה ואם מהני או צריך לזה אמתלא.

הנה בשו"ת רב פעלים (יו"ד ס"א סי' לה) נשאל בדבר אשה שבקומה ממתה בעלות השחר הפרידה

3 וביותר תמיהא לי על שבתוה"ש הנ"ל הביא להוכיח מהרמ"א דלא כהט"ז, והוא צ"ע (דהגס שמהני שס אמתלא, מ"מ היינו דוקא באמתלא טובה דמהני אף בלגסה גנ"ג).

4 ידידי הרב אליהו פנחסוב שליט"א.

5 הוב"ד בטהרת הבית הנ"ל, ושכ"כ בשו"ת שמלת בנימין (יו"ד סי' ט).

6 ושם כתב דאפילו היתה מוכרחת לזה ל"מ אמתלא, ושוב חזר בו במלואים להתיר בכה"ג, אך עכ"פ נשאר בדעתו להחמיר באופן שלא הוצרכה לזה. וזה דלא כמ"ש בשמו בס' קדושים תהיו (עמ' נד).

האחרונים דלקמן מההיא דכתובות (כג). באותה אשה גדולה שקפצו עליה בני אדם לקדשה והתם ודאי לא באו שלשה כאחד לקדשה להם, ומשמע דגם זה הוי רבים. וכן מוכרח, דהא חומרת אמרה ברבים דומה ללבשה בגדי נדה, ושם הא לא נזכר שצריך שיראוה שלשה משכנותיה יחד בעת ובעונה אחת ופשוט.

הקושיה בדברי הט"ז

ה. והנה האחרונים² הקשו ע"ד הט"ז ממ"ש בכתובות (כג ע"ב) מעשה באשה אחת גדולה שקפצו עליה בני אדם לקדשה ואמרה להם מקודשת אני, לימים עמדה וקדשה את עצמה, ואמרה להם לחכמים שזה שאמרה תחילה א"א אני לפי שקפצו עליה בנ"א שאינם מהוגנים. וקבלו חכמים דבריה באמתלא זו. ע"כ. חזינן שאפילו שאמרה כן בפני רבים, הנך בנ"א, אעפ"כ מהני לה אמתלא. כן העיר בשו"ת חוות יאיר (סימן קל"ט), וכן נתכוון לזה בתורת השלמים (סק"ג). ומכח זה חלק התוה"ש ע"ד הט"ז דאפילו באמרה לפני אחרים יכולה לחזור בה. וכן דעת הכרו"פ (סק"ד).

אלא שיש שכתבו לדחות ראיתם זו, דהיכא דהוכרחה לכך שאני ומהני אף באמרה ברבים, וכ"כ לדחות בפרדס רמונים כאן, וכ"ה בטו"ב (משמ"ט עמ' קעג) ושכן דעת החו"ד (סק"ג) ועוד, וכ"כ בשו"ת פלא יועץ הנ"ל.

פסק האחרונים בזה

והנה לדינא, נחלקו כמה אחרונים ע"ד הט"ז, וכמ"ש בפת"ש (סק"ג) משם התוה"ש והכו"פ הנזכרים, וכן דעת החכמת אדם (סי' קט א"ת ג) ועוד אחרונים. וכן הכריע להלכה בס' טהרת הבית (ס"א עמ' קע"א), וכפי הנראה הכי רווחא שמעתתא.

ואמנם יש להתבונן הרבה בזה, דלכאורה מגוף ד' הרמ"א בתשובה (סי' ג) בהחזיקה עצמה נדה מחשש עיה"ר מבואר להדיא דנקט לדינא כהט"ז, דהא שם מיירי שאמרה ברבים טמאה אני וחשיב לה כהוחזקה נדה (דק אמתלא טובה מהניא לה) אף שלא נזכר שם כלל שלבשה בגדי נדותה. וכן מבואר דעת הש"ך שם (סק"ה) שסתם כהרמ"א, ומעתה א"כ צל"ע,

2 ובכו"פ כתב שהט"ז הקשה כן על המהר"ל ולא נמצא לפנינו.

מהני אמתלא, דלהב"ח (י"ד סי' א) מהני וכ"ד הש"ך כאן (סי' ה), ומאידך התבו"ש (י"ד סי' א סעיף עמ) ס"ל דבכל גוונא ל"מ אמתלא אחר שלבשה. וסיים וכתב בהאי לישנא, "ובנדון השאלה נראה גם לסברת הב"ח ודעמיה לא מהני אמתלה, משום דבעת שהפרידה הכרים לא היה לה צורך באותו עת במעשה זאת כי בעלה הולך לביהכנ"ס וכו', והיה לה להמתין עד שיאור היום ויתאמת אצלה מראה הדם ואז תבדיל מטתה⁸ וכו'".

ושוב כתב, ואשר שאלתם אם היה הענין שבעלה לא שאל אותה ולא אמרה בפיה כלום רק ראה אותה מבדלת הכרים וכו' אם חשיב זה המעשה כלום ואינה נאמנת או דלמא כיון שלא אמרה בפיה כלום נאמנת ואפילו אמתלא אינה צריכה, הנה מצינו בשטמ"ק (כמוצת כז ע"ג) שהביא דברי התוס' בשם הירושלמי (כמוצת) דשמואל החמיר ולא קיבל אמתלת אשתו שאמרה טהורה הייתי ולא היה בכוחי, אף שרוב הורה לו להיתר, וכתב ע"ז, קשה לפ"ז דאין זו אמתלא טובה, דלמה לה למימר טמאה אני, אילו אמרה כן לבעלה דלא הוית בחילאי מי הוה שמואל אניס לה. ובתשובת הגאונים מצאתי, דעובדא הכי הוה, דשמואל הוה רגיל להושיט כוס של ברכה לאשתו, בזמן שהיא טהורה מקבלתו בזמן שהיא נדה אינה מקבלתו, וזה היה סימנו לידע אימת היא נדה. פעם אחת הושיט לה ולא קבלה ממנו משום כבוד אחותו של שמואל, סבר שמואל טמאה היא. לכשסלקו הטבלא אמרה לו טהורה אני, אלא לכבוד אחותך נתכוונתי. ואע"פ שנתנה אמתלה לדבריה, לא האמינה שמואל אלא פירש ממנה ז' נקיים כדין כל נדה ע"כ ע"ש.

נמצא, גם בלא דיבור כי אם רק משום שלא קבלה ליקח הכוס שזה היה מנהגה בימי נדתה, חשיב כאלו אמרה טמאה בפירוש וצריך לה אמתלה, ושמואל החמיר ולא רצה אפילו באמתלה ולרב עכ"פ צריכה אמתלא, וא"כ שמע מינה אע"ג דלא אמרה כלום כיון שעשתה כמנהג ימי נדתה חשיב כאילו אמרה דבעינן אמתלה להתירה, וכן בנ"ד כיון

המטות להורות כי נדה היא, וכששאלה בעלה על זאת אמרה שראתה כתם בבגדיה. ושוב לאחמ"כ בהאיר היום בדקה בגדיה, ונתברר לה שהיה זה מיץ רימון ולא דם והודיעה כן לבעלה, ובא לשאול היאך דינה. וכתב ע"ז בזה"ל: ואנחנו נסתפקנו בדבר זה, דהן אמת שמרן ז"ל בסי' קפה פסק אם אמרה טמאה אני ונתנה אמתלה לדבריה נאמנת, אך פסק אם לבשה בגדי נדה שעשתה מעשה אינה נאמנת אפילו באמתלה, וזו עשתה מעשה שהרחיקה הכרים והמצעות זמ"ז כמנהגה בימי נדתה. אך חזרנו ואמרנו אולי מעשה כזאת אינה חשובה מעשה כ"כ כהך דלבשה בגדי נדה. גם עוד נסתפקנו דרך אגב, אם היה הענין שבעלה לא שאל אותה ולא אמרה היא בפיה כלום רק ראה אותה שהיא מרחקת הכרים והמצעות זמ"ז כמנהגה בימי נדתה והוא הבין מעצמו שפרסה נדה, אם חשיב זה המעשה כלום כיון שלא אמרה בפיה שום דבר ואפשר שבזה אפילו אמתלה אינה צריכה. ע"כ השאלה.

דברי הרב פעלים

והנה המתבונן בכלל הדברים יראה, דלכאורה ישנה כאן שאלה אחת ויחידה, האם הפרדת המטות הוי מעשה גמור כלובשת בג"נ דלא מועיל לה אמתלא, וזהו הצד הראשון, או דילמא אדרבא אינו חשיב אפילו כדיבור וא"צ אמתלא, וזהו הצד השני. ונמצא לפנינו ספק קיצוני המתהפך בגדר הרחקת המיטות היאך הוא נחשב. ולהבנה זו, מה שהדגיש בספק שני שבעלה לא שאל אותה והיא לא השיבה, הוא בכדי שנוכל לפוטרה לגמרי, דאי אמרה הא צריך אמתלא עכ"פ מצד דיבורה וכמובן.

אלא שמלשון הגרי"ח שכתב "עוד נסתפקנו דרך אגב", נראה שהוא ספק אחר לגמרי ואינו ענין לספק ראשון כלל. גם מלשון תשובתו שחילק הנדונים לשנים כאשר יתבאר מפורש כן וצ"ב.

ז. גם בתשובתו, פתח הגרי"ח בדברי הרשב"א דל"מ אמתלא לעושה מעשה ולובשת בגדי נדה. וציין עוד למח' האחרונים⁷ באופן שמוכרחת ללבוש בגד"נ וא"א להסתפק באמירה שטמאה היא, אי בזה

8 ובגוף סברתו כאן יש להתבונן, אם עיקר הטעם משום דאין לה צורך או מפני שראתה זאת בחושך ושמא טעתה (וכנלסא מלשונ) ואולי תרוייהו כחדא, וראה מ"ש בזה בטהר"ב עמ' קסט ובאבני שוהם (סז).

7 ודע דיש לי להעיר עמ"ש בס' אבני שוהם (סי' קפה אות ו) שדעת הרב פעלים להחמיר בזה כהכרתי ופילתי, ולא ידעתי הא מנא ליה דלא הביא אלא המחלוקת ותו לא.

הוא לבדו יתכן שא"צ אפי' אמתלא ועכ"פ מהני בו, אמנם כשהוא בצירוף דיבור המגלה ומפרש יותר חמור הוא דאפי' אמתלא ל"מ ביה, ונמצא א"כ בפנינו ב' שאלות שונות (ולפ"ז נכוונה הדגיש הר"פ נלשון השאלה שלא אמרה לו דבר וכנ"ל נריש דברינו). אלא דבכל זאת דברי הגרי"ח כאן באו סתומים וכל כי האי הוה ליה לפרושי, ובפרט שמסברא נראה דאין לחלק בכך דהא מנא לן, וכדלהלן.

אחר זאת, ראיתי בשו"ת יבי"א ח"ד יו"ד (סי' יד אות ג, ד) שעמד ע"ד הרב פעלים וחלק עליו להתיר מכמה טעמים וצירופים. ושם כתב בזה"ל⁹, ולפענ"ד נראה דיש להקל בזה, והרי הרב עצמו כ' שם בסוף התשובה שאין בהבדלת המטות סימן קבוע לידע שהיא נדה וכו' ע"ש, ומכיון שאין מעשה זה מוכיח בלי צירוף דיבורה י"ל דשפיר מהני לה אמתלא לאחר מכן. עוד כתב לקמיה משם הבית אפרים (הפע"ז סי' א) דאע"ג דבעלמא היכא דעבד מעשה ל"מ אמתלא, י"ל דהיינו דוקא היכא שהמעשה מורה מעצמו על הענין שאמר כגון לבישת בגדי נדותה שהוא סימן טומאה בלי אמירה כלל. אבל היכא שהמעשה מצד עצמו אין בו הוראה על ענין זה ועיקר הדבר בשביל אמירתו שאמר כל שנותן אמתלא על אמירתו מהני ע"ש. והמתבונן יראה שהרגישו בחילוק הנ"ל, ומ"מ דעתם שאפילו בצירוף תרוייהו מהני אמתלא כי המעשה בעצמותו חלש הוא, ומ"מ בדעת הגרי"ח יש להבין כמו שכתבנו.

איך שיהא, לדברינו מפורש בד' הגרי"ח שלא החמיר אלא בצירוף הדיבור, אך במעשה הפרדת המטות גרידא לא אמר, ובזה באמת מהני אמתלא. ומזה צ"ע על מה שכתב בשמו בטה"ב (סי' עמ) קסט) בסתמא שמחמיר דל"מ אמתלא בהפרידה המטות. גם שם בריש הדברים הביא דברי הרב זכרנו לחיים (סי' מע"ב מהו א"כ) והזבח צדק (יו"ד סי' יט) שהעלו להחמיר, והיינו דלא כהרב פעלים, ולהאמור אינו כן, כי שם דברו בהפרידה המטות ולא אמרה דבר ובהא לא קמיירי הרב פעלים.

ודע דמן האמור יש להעיר על כמה אחרונים שכתבו בשם הר"פ שהחמיר בהרחיקה המטות, ולא

שהבדילה המטות כמנהג ימי נדתה חשיב כאלו אמרה טמאה דבעינן שתאמר האמתלה מה היא, ולא שרינן לה בלא אמתלה. ונ"ד כ"ש היא כי נידון דידן הוא בקום עשה והך דשמואל שב ואל תעשה.

ושוב כ' הגרי"ח לדחות, דשאני התם שהיה זה סימן קבוע ביניהם והיא הוכחה ברורה לנדותה כשלא קיבלה הכוס משא"כ הכא "לא היה זה סימן קבוע ביניהם לידע מהבדלת הכרים שהיא נדה, דהא מזדמן לפעמים שהאשה מבדלת מטתה קודם שתישן בה אם תראה שיש לה איזה כאב שדרכו להיות קודם שתפרוס נדה, ולכך חוששת פן תפרוס נדה בלילה בעת שינה והכרים דבוקים זב"ז ועל כן מקדמת להבדילם, ויזדמן שזה הכאב אינו מחמת זה ולא תפרוס נדה, ולכן אם רואה שהיא מבדלת הכרים אין זה סימן שפירסה נדה דאולי לא פירסה אלא הרגישה איזה כאב וחשבה בדעתה אולי וכו'.

וסיים הרב פעלים "ולענין הלכה, אע"פ שכתבתי דאין הוכחה לענין זה מהך דשמואל, עכ"ז בכה"ג שהבעל ראה שמבדלת הכרים ולא אמרה כלום בפיה צריך שתאמר האמתלה למה הבדילה הכרים ואין להתירה בלא אמתלא". עכ"ל.

ומפורש לן בהדיא שמתיר הגרי"ח במעשה זה ע"י אמתלא. ולכא"ו הוא פלא, דסותר בזה מ"ש בתחילת דבריו דאפילו אמתלא לא מהני. שוב מצאתי בס' מעדני אשר (לונ"ה) שעמד בזה.

ואוסיף, דבאמת יש להתבונן היטב בספיקו זה השני, מהו, דהא ודאי פשיטא דבהוחזקה נדה לא בעינן דיבור וסגי בעצם המעשה ומאי דמספק"ל הכא הוא משום דהפרדת המטות אינה מעשה גמור (וכלשונו א"כ חשיב זה המעשה כלום). וא"כ צ"ב מאי מדמי ליה להך עובדא דשמואל בהושטת הכוס ודלמא האי לחודיה והאי לחודיה. וצ"ל דסבר לדמותם ולהוכיח מזה לזה באשר שקולים הם בחומרתם ותרוייהו הם מעשה ממוצע דבעו אמתלא ומהני בהו.

עכ"פ הדרך לקמייתא, דלכאורה סותר הגרי"ח דבריו מרישא לסיפא בגדר הפרדת המטות מהו.

הנראה בביאור דבריו

ח. ומכל זה נראה בהכרח לומר, שסבר הגרי"ח לחלק בהפרדת המטות בין מעשה גרידא למעשה בצירוף דיבור, והיינו שישנו סוג מעשה קל שכאשר

9 ודע, ששם הוסיף במוסגר קטע בהעתקת הר"פ ואינו לפנינו בהדיא, רק כך מתבאר מתוך דבריו.

הקודם והיה כלא היה, וכדחזינן נמי בשאר דוכתי שחזור בו תוכ"ד ממעשה שעשה כנותן מתנה וכדו' וכאן הלא לא שייכת סברת השולחן גבוה וכמובן. וע"ע ברשב"ם ב"ב (קכט, ג) בד"ה והלכתא. ותו קשיא לי, דהא הכא מיירי בפשטות שהיתה תחילה טהורה ואומרת מעצמה טמאה אני, וא"כ אמאי נימא שהתכוונה לומר טהורה אני בעוד שאינה נצרכת לכך ומעולם היתה טהורה, והבן¹².

שו"ר שהוא בעצמו כתב דמד' רבינו ירוחם מבואר שאין חילוק בדבר רק דמשמעות שאר פוסקים דפליגי, ולפענ"ד אינו מוכרח¹³. ולעיקר דינא הנה בפוסקים לא נזכר חידושו זה, ובזבחי צדק (אות יד) הביא דבריו וכתב עליו "ולמעשה צריך יישוב בדבר". הרי שלא הכריע כוותיה. ולפי האמור נראה לכאורה לדינא שאין לחוש לזה ונאמנת.

העולה מן האמור:

- א. לבשה בגדי נדותה לא מהני לה אמתלא, והיכא שהוכרחה לזה כגון שראתה כתם וחשבה שטמאה היא נח' בו האחרונים.
- ב. אמרה טמאה אני ברבים, דעת הט"ז דל"מ לה אמתלא, אמנם הרבה פוסקים הכריעו להקל בזה.
- ג. גדר רבים לענין זה, הוא כשאמרה בפני שלשה ואפילו שלא נמצאים כאחד.
- ד. הפרידה מטתה ל"ח מעשה וחוזרת באמתלא, ואם בצירוף זה אמרה שטמאה היא, יש שאסרו באמתלא (הר"ב פ"ג פ"ג) ויש שהתירו (ט"ז).
- ה. נמנעה לקחת חפץ מבעלה, ל"ח מעשה וחוזרת באמתלא.
- ו. אמרה טמאה אני וחזרה בה תוכ"ד נאמנת אף אם תמשיך מיד לפרש דבריה.

12 וע"ע בערוה"ש (סעיף ט) ודו"ק, וראה בס' בדה"ש (צ"א) ובספר קדושים תהיו (עמ' נג). גם בלא"ה יל"ע, דאף למטוניה דהשו"ג, מאן לימא לן שלא נתכוונה מתחילה לומר רק טהורה אני רק שבאותה עת חשבה להוסיף עוד מילין, והשתא נימא פלגינן דבורא ולא תגרע במה שהוסיפה.

13 דיש להעמיד דבריהם דמיררו אחר כדי דבור ע"ש. ומזה יש להעיר עמ"ש בס' וקנה לך חבר (עמ' מ"ג) ודו"ק.

שתו לבם למ"ש בסוף דבריו שמזה מתבאר לחלק הענין לשנים¹⁰.

ט. אגב מילתא, אעיר עוד במ"ש הגרמ"א זצוק"ל בספר דרכי טהרה (פ"ג הלכה ז) דאם מסר לה חפץ ולא קבלה מידו, או הרחיקה את המטות, או עשתה כל סימן אחר המוסכם ביניהם לימי נדתה אינה נאמנת אח"כ באמתלא. וציין לזה משו"ת ר"פ הנ"ל. ובמחכ"ת אינו כן, חדא דלא אסר הר"פ בהפרדת המטות גרידא וכאמור, ותו דמ"ש שמניעת לקיחת החפץ הר"ז כמעשה גמור, דבר זה נסתר בהדיא מתשובות הגאונים המפורשת ברב פעלים גופיה שע"ז ממש התיר רב לשמואל באמתלא אף שהיה זה סימן המוסכם להם, והיינו משום שאינו מעשה גמור כלבישת בגד"נ, וצע"ג.

חזרה תוך כדי דבור

י. עוד אציין בזה למ"ש הרב שולחן גבוה (אות ו) דהא דיכולה לחזור בה תוך כדי דיבור וכדברי רבינו ירוחם¹¹, "היינו כשחזרה ואמרה טהורה אני ותו לא, דמטמאה לטהורה עביד איניש למיטעי כשגגה היוצא מלפני השליט, דאנן סהדי דמתחילה כך דעתה להשיב אמריה טהורה ושגגה ואמרה טמאה ולכך נאמנת. אבל אם האריכה בתשובתה בדבורה השניה אינה נאמנת אם היא בכדי, דלא עביד איניש למטעי בהכי". וחידוש גדול השמיענו בזה, שאם תוסיף תת טעם לתרץ דבריה הראשונים אף שתאמר הכל תוכ"ד לא תהיה טהורה, ועליה נאמר "כל המוסיף גורע". וטעמו כמו שכתב שהיתר חזרה תוכ"ד הוא מכח סברה שנכשלה בדיבורה והחליפה טהורה בטמאה ולכך דוקא כשמחליפה תיבה בתיבה יתקבלו דבריה.

והנה אחמה"ר מהדר"ג כי רב הוא, דבריו אלו חידוש גדול המה, חדא, דעצם הטעם שנתן לדין חזרה תוכ"ד צ"ע, כי הלא מה שיכול לחזור תוכ"ד אינו מטעם נאמנות דאנן סהדי שכך היתה דעתו וכו', אלא שתוכ"ד יכול לעקור לגמרי הדיבור

10 ובס' אבני שוהם (ס' קפה אות ו) במהדו"ק סתם בזה, אך במהדו"ב (ג"ה ולדינא יש מקום) נתן ליבו לזה והדר ביה מההיא, והדגיש שישנו חילוק בדעתו וכפי הנתבאר.

11 וכן ראיתי שכתבו הרשב"א בחידושו לכתובות כב' ובשיטמ"ק שם בשם שיטה ישנה. ונפסק ברמ"א ס"ג.

הרב יונה יוניזוב

רב בית-הסוהר "דקל"

אשדוד

סימן סו**ייחוד עם אשתו נדה כשאינו יכול להתייחד עמה בטהרתה**

יהיה לו ימי היתר, למי שאין לו פת בסלו שגם לאחר שיעברו ימי נידותה לא תתמצה לו.

מכאן אנו רואים, שאע"פ שכעת במציאות היא נדה ואינה בת תשמיש, מ"מ עצם זה שהוא יודע שלא יהיו לו ימי היתר אחר ימי נידותה, הוא מרגיש שאין לו פת בסלו כעת, ומחמת כך אפילו בעת נידתה נקראת מורדת.

וכפי שכתב הריטב"א, דנדה יש לו פת בסלו חשיב, כיון שהוא עומד בבטחון שתטבול בסוף נדתה ותהא ראויה לו, עכ"ל. הריטב"א מגדיר פת בסלו הינו מצד זה שהוא בטוח שהיא תטבול בסוף נדתה ותהיה ראויה לו.

וכתב הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה (פ"ק כ"ג הלכה ב) אסור להתייחד עם ערוה מן העריות וכו', וחתן שפירסה אשתו נדה קודם שיבעול אסור להתייחד עמה אלא היא ישנה בין הנשים והוא ישן בין האנשים, ואם בא עליה ביאה ראשונה ואח"כ נטמאת מותר להתייחד עמה.

ובש"ע יו"ד (סי' קנ"ה ס"ה) כתב חייב אדם לפרוש מאשתו בימי טומאתה עד שתספור ותטבול וכו' אבל מותר להתייחד עמה, דכיון שבא עליה פעם אחת תו לא תקיף יצריה (ל' ע"מ).

מבואר מדבריהם, שאע"פ שמותר להתייחד עם אשתו נדה משום פת בסלו, מ"מ אם לא בעל בעילה ראשונה אסור לו להתייחד עמה, משום דתקיף יצריה.

ומה הדין במחזיר גרושתו ופרסה נדה, האם מותר לו להתייחד עמה?

והנה כתב בשו"ת תפארת למשה (יו"ד סימן קנ"ג ס' ה) במחזיר גרושתו ובליל החופה פרסה נדה, אע"פ דלא בעל, אין צריך שמירה, ומותר לו

שאלה: אסיר שקבע זמן להתייחדות, ופירסה אשתו נדה, האם יכול להתייחד עמה? וצדדי הספק האם נחשב ככל אדם המותר להתייחד עם אשתו נדה משום פת בסלו, או דילמא אסור לו להתייחד עמה משום שהוא תלוי בשלטונות ולא מיקרי פת בסלו, דסלו תלוי בהם?

בהקדם לתשובה, יש לדון בנושאים הבאים:

- ❖ כיצד מותר כל אדם להתייחד עם אשתו נדה?
- ❖ מדוע שונה הדין בכלה שפרסה נדה, מנשואה?
- ❖ מחזיר גרושתו ופרסה נדה, האם יצריה תקיף?
- ❖ היכן חשיב כפת בסלו?

הגדרת פת בסלו

תשובה: מובא בגמ' סנהדרין (דף לו ע"ב), והיינו דאמר ליה ההוא מינא לרב כהנא אמריתו נדה שרי לייחודי בהדי גברא, אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת אמר ליה התורה העידה עלינו סוגה בשושנים, שאפילו כסוגה בשושנים לא יפרצו בהן פרצות ריש לקיש אמר מהכא כפלה הרמון רקתך אפילו ריקנין שבך מלאין מצוות כרמון רבי זירא אמר מהכא וירח את ריח בגדיו, אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו.

וזה מתבאר ע"פ הגמ' בכתובות (דף ס"ג ע"ב) אמר ליה ר' חייא בר יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא אמר ליה אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו.

והיינו בגמ' עסקינן, לגבי מורדת מבעלה בתשמיש, אפילו היא נדה מפחיתין לה כתובתה, ועל כך שואלת הגמ' וכי נדה בת תשמיש היא? וא"כ מה שייך לומר שהיא מורדת? עונה הגמ' אינו דומה מי שיש לו פת בסלו ויודע שאחרי ימי נידותה

מבארים התוס' את שיטת רש"י, דמיקרי פת בסלו מאחר וסופה להיות מותרת לאחר גמר כל המעשים.

אלא שהדברים צריכים בירור, שלפירושם ברש"י, דכיון שתהיה מותרת לו רק לאחר כל המעשים, מיקרי פת בסלו קשה, מה שונה כלה שפירסה נדה בחופתה, מיפת תואר? הרי ביפת תואר לשיטת רש"י שלא בעלה במלחמה, ואפילו הכי מביאה לתוך ביתו ומתייחד עמה, ורק לאחר כל המעשים וירח ימים מותרת לו, ובכל זאת מיקרי פת בסלו, לפ"ז כ"ש כלה שפירסה נדה שהיא מותרת לו מיד אחר שתטבול, ללא שום עיכוב במעשים וגם זמן ההיתר שלה הוא כמחצית מזמן מיפת תואר, ואמאי לא מיקרי פת בסלו ואסור להתייחד עמה?

ונראה שיש לחלק בין יפת תואר לכלה נדה, ביפת תואר הוא יודע מראש שאינה מותרת לו אלא רק לאחר כל המעשים, וע"מ כן לוקח אותה עמו לביתו, לכן יצרו לא תוקפו ומיקרי פת בסלו. משא"כ כלה היא לוקח אותה ע"מ שמיד לאחר החופה תהיה מותרת לו ולכן אם פירסה נדה יצרו תוקפו ואסור לו להתייחד עמה.

פת בסלו מיישבת דעתו של אדם

והנה הגמ' ביומא (דף טו ע"ג) במשנה, מיקרי ירושלים היו מלוין אותו עד סוכה הראשונה עשר סוכות מירושלים ועד צוק תשעים ריס שבעה ומחצה לכל מיל על כל סוכה וסוכה אומרין לו הרי מזון והרי מים. ומלוין אותו מסוכה לסוכה חוץ מאחרון שבהן שאינו מגיע עמו לצוק אלא עומד מרחוק ורואה את מעשיו וכו'. ובגמ' שם, על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון והרי מים תנא מעולם לא הוצרך אדם לכך אלא שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו וכו' עכ"ל, כלומר שעוסקים במשלח את השעיר לעזאזל ביו"כ, הוא בצום ויש טורח גדול לקחת את השעיר המשתלח עד הצוק ולדוחפו, לכן עשו עשר סוכות, בכל סוכה וסוכה מכינים לו מים ומזון ואומרים לו אם אתה צריך לכך יש כאן מים ומזון, ומעולם לא הוצרך אדם לכך, אלא שהיו אומרים לו כן משום פת בסלו.

להתייחד עמה כיון דבעל קודם גירושין, וכן כתב הט"ז.

וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (מלק א סימן קסד) מחזיר גרושתו מן הנישואין, כיון דלאו חדשה היא לו, שהוא רגיל בה, לא תקיף ליה יצריה, ויש לו פת בסלו, מותר להתייחד עמה.

יוצא מדבריהם, הואיל ובעל לפני הגירושין, או לפי דברי הרדב"ז כיון דלאו חדשה היא לו, לא תקיף יצריה מיקרי פת בסלו, ומותר לו להתייחד עמה.

לסיכום, אנו רואים כי לאדם מותר להתייחד עם אשתו נדה משום פת בסלו, אך היכא שהחתן לא בעל בעילה ראשונה אסור לו להתייחד עמה דאינו חשיב פת בסלו, ומ"מ במחזיר גרושתו הואיל ובעלה בנישואין הראשונים מיקרי פת בסלו ומותר לו להתייחד עמה כשהיא נדה.

ע"פ מחשבת האדם נקבע פת בסלו

הגמ' בקידושין (כג ע"ב), לגבי יפת תואר, דורשת על הפסוק (דנ"ס כג) "והבאת לתוך ביתך", מלמד שלא ילחצנה במלחמה, פירש רש"י לבוא עליה.

וכתבו התוספות שם, ד"ה שלא ילחצנה במלחמה – פי' בקונטרס לבוא עליה משמע מתוך פירושו דבמלחמה אסור לבוא עליה כל עיקר ואפילו ביאה ראשונה אינו מותר עד לאחר כל המעשים ותימה א"כ מאי קאמר לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע כיון דבמלחמה אסור עד שיבא לביתו ולאחר כל המעשים היאך נתפיים יצרו בכך אכתי איכא יצר הרע במלחמה ובביתו עד ירח ימים וכו', ויש מיישבים פירוש הקונטרס ולא קשה מידי מה שהקשה איך נתפיים יצרו דאיכא למימר דבטל הימנו יצר הרע כיון שיש לו פת בסלו שסופה להיות מותרת לו לאחר כל המעשים וכו' עכ"ל

כלומר לפירוש רש"י, שלא יבוא עליה במלחמה רק לאחר שיביא אותה לביתו ותעשה את כל המעשים אז תהיה מותרת לו, ותוס' מקשים על רש"י, בינתיים עד שתעשה את המעשים, כיצד מתייחד עמה בבית? ובמה מתפיים יצרו? ועל כן

בין כלה נדה לבין מחזיר גרושתו, משום, שכלה נדה לא בא עליה בכלל ותקיף יצריה, משא"כ מחזיר גרושתו מכיון שבעל כבר בנישואין ראשונים לא תקיף יצריה, ומש"ה מותר להתייחד עמה, דפת בסלו.

משא"כ באסיר שאשתו נדה, אע"פ שבעל לפני כן, לא דמי אפילו לנדה רגילה, משום שבנדה רגילה כל ההיתר, לא רק בגלל שבעלה כבר, אלא בעיקר משום דהוי פת בסלו שתטבול תהיה טהורה, אך באסיר הפת אינה בסלו, שהרי גם שתטבול הוא תלוי בשלטונות מתי יתנו לו להתייחד עמה, ויתכן שהתאריך הבא יהיה בזמן נידתה ואין הפת בסלו, ודמי לגמ' בכתובות הנ"ל, במורדת שהיא נדה, דאסור לו להתייחד עמה, משום דאין לו פת בסלו, כי אפילו לאחר שיעברו ימי נידתה לא תתרצה לו, הכא נמי באסיר אחרי שיעברו ימי נידותה ותטבול, אולי השלטונות לא יתנו לו את התאריך המתאים עבורו, נמצא שתלוי בדעת אחרים, הרי שהסל נמצא אצלם ולא אצלו, לכן יש לאסור בזה.

לסיכום, לאסיר אסור להתייחד בחדר התייחדות שבכלא עם אשתו נדה, משום שאין זה נקרא פת בסלו, מאחר ומועד ההתייחדות תלוי בשלטונות, וגם אם יקבעו לו מראש לפעם הבאה עדיין יתכן שתהיה נדה, ולא יהיה לו בה היתר, ממילא נמצאת פתו תלויה בידי אחרים.

למסקנה:

- א. לא בכל מקרה מיקרי פת בסלו.
- ב. כל אדם מותר להתייחד עם אשתו נדה, מאחר שיש לו בה היתר לאחר שתטבול והוי לו פת בסלו.
- ג. כלה שפרסה נדה מאחר ולא בעל, יצרו תקיף ולכן אסור לו להתייחד עמה.
- ד. מחזיר גרושתו ופרסה נדה, מאחר ואינה חדשה לו אין יצרו תקיף, ומותר להתייחד עמה.
- ה. לאסיר אסור להתייחד בחדר התייחדות שבכלא עם אשתו נדה, משום שאין זה נקרא פת בסלו.

לכאורה משמע מהגמ', שיש הגדרה אחרת לפת בסלו, שהרי מה שאומרים לו הרי מזון והרי מים, היינו שאם ירצה יאכל מיד, משא"כ בנדה שהיא אסורה עליו עד שתטבול, איך יכול להתייחד עמה משום פת בסלו? והרי הפת תהיה בסלו רק לאחר שתטבול ולא עכשיו?

ונראה לומר, שהגדרת פת בסלו, היינו, ליישב דעתו של האדם שלא יעבור על האיסור וימתין עד לזמן ההיתר, וזה ביאור הגמ' שאומרים לו הרי מזון והרי מים, לא כדי שיאכל בפועל, אלא כדי ליישב דעתו וכנגד היצר הרע, ולכן הגמ' ממשיכה ואומרת מעולם לא הוצרך אדם לכך אלא שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, משמע שפת בסלו מועיל ליישב דעתו שלא יאכל. וכן ביפת תואר מה שהתירו לו לקחתה לביתו, לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע, כדי שתהיה פת בסלו, לכן התורה ממשיכה שם ואומרת "והיה אם לא חפצת בה", כדי לבשר לנו שהועילה התרופה.

ולפי"ז יובן גם בנדה שהתירו לו להתייחד עמה אע"ג שאסורה עכשיו, מ"מ לאחר שתטבול תהיה מותרת לו, ומיקרי פת בסלו מעכשיו, ודמי למשלח את השעיר דהתם נמי איכא איסור אכילה ביו"כ בכרת, ואומרים לו הרי מים ומזון כדי דיהיה לו פת בסלו וליישב דעתו שיוכל להחזיק מעמד עד צאת יו"כ (אע"פ שאם היה נריך, מותר לו לאכול).

ובאשר לשאלתנו האם לאסיר מותר להתייחד עם אשתו נדה? (במדר המיועד לאסירים המאוששים לכן).

ונראה לכאורה, דדמי למחזיר גרושתו ופרסה נדה, שמותר לו להתייחד עמה, משום דבעלה בנישואין ראשונים, הכא נמי ניתן לומר באסיר הואיל ובעל אותה לפני כן יהי מותר לו להתייחד עמה.

אך לאחר העיון נראה, דיש לחלק בין מחזיר גרושתו לבין אסיר, לענין התייחדות עם אשתו נדה, וההבדל משום, שמחזיר גרושתו כל הדיון הוא היות ואחר נישואין השניים, עדיין לא בעלה ופרסה נדה, ועל זה היה דיון האם נשווה זאת לכללה שפרסה נדה ואסור להתייחד עמה, או לא, ובזה מחלקים,

הרב עובדיה חן

רב בית הכנסת "בן-ציון", אשדוד

סימן סז

בדין ז' נקיים במקרה שהחתן הוחלף

מקרה מצער ולא שגרת אירע לפני שנים: אחד מהבחורים בישיבת "אור החיים" עמד להינשא לבת זוגתו, בעלת תשובה אף היא. לאחר הכנות רבות לקראת החתונה, הגיעה היום המרגש. והנה, כשעה לפני תחילת החופה, כשכבר הכל היה מוכן, החליט לפתע החתן לבטל את החתונה! "לא למדתי די" טען "אינני חזק מספיק, אין בידי עדיין מטען רוחני עבור הקמת בית, אינני מוכן בשום אופן לחתונה...". ראש הישיבה הגאון הצדיק רבי ראובן אלבו שליט"א, רתם את כל כוחו לענין, וניסה לדבר על לבו, לרכך אותו, להזכיר לו איזה מפח נפש הוא גורם לכלה, איזה צער הוא עושה לה... אך הכל היה לשווא. החתן סירב בנחרצות! המחוגים הורו על השעה תשע בערב, הכלה והמוזמנים ממתינים באולם הערוך לסעודה חגיגית, התזמורת החלה לנגן חרישית, וחתן אין... יצוין כי רוב המוזמנים היו מצד הכלה, כי החתן היה תושב חו"ל.

הרב החליט לפעול במרוץ נגד השעון. הוא ביקש מהכלה ומקרוביה להמתין באולם עד שהוא ישוב חזרה. עלה מהר אל רכבו של אחד מתלמידיו וביקש להביאו חיש מהר אל הסטייפלר בבני ברק.

בהגיעו לשם, נתקבל מיידית. הוא סיפר לפני הרב את הסיפור המוזר, וסיים בשאלה "מה לעשות כעת?" לתדהמתו, נשא הסטייפלר עיניו הטובות והשיבו בשאלה מפתיעה: "תגיד לי, יש לך בישיבה תלמיד אחר הדומה לחתן, שיכול להתאים לכלה?"

נדהם הרב אלבו מן השאלה, אך לאחר מספר שניות של מחשבה אורו עיניו: "אכן, יש מישהו ושמו פלוני בן פלוני". "תגיד לו" אמר הסטייפלר בבטחה "שהיא הזיווג שלו מן השמים. שלא ירתע ולא יהסס, אלא יתחתן עמה, כי היא בת זוגו...".

נפעם הרב אלבו וניסה לטעון: "אבל בחור זה, מסתמא שקוע בשינה כעת...". אך הסטייפלר לא ויתר: "אין דבר, תעיר אותו" קבע.

חזר הרב ושאלו לגבי שאלה הלכתית המתעוררת במקרה כזה, והשיב לו הסטייפלר: "סע לגרי"ש אלישיב חזרה לירושלים, ותשאל אותו מה ההלכה למעשה".

שב הרב אלבו למכונתו ונסעו במהרה אל בית הרב אלישיב בירושלים. השעון כידוע אינו ממתין לאף אחד, ומחוגיו הורו בחוסר התחשבות על השעה רבע לחצות כאשר דפקו על דלת ביתו של הגרי"ש. נכנסו ושאלו מה ששאלו. הרב אלישיב ענה מה שענה, ופסק: "להעמיד חופה הלילה!" תיכף נשלח שליח להודיע לכלה ולבקשה להתאזר בסבלנות. ללא שהיות, נסע הרב לישיבתו להעיר את אותו בחור. כשהתעורר הלה, לא האמין למראה עיניו. ראש הישיבה ניצב מולו ומעירו...

הרב ישב עמו, דיבר אתו דברים ברורים, ואף הודיע לו כי הסטייפלר בדרך באופן אישי את הנישואין האלה. בצעד אמיץ, ניאות הבחור ותיכף התארגן לחתונה. חבריו עזרו לו, נמצאה לו חליפה מתאימה... ובשעה טובה ומוצלחת נישאו השניים בשעה אחת אחר חצות...

"עד היום" – מעיד הגר"ר אלבו – "חי זוג זה באושר ובנעימים בלי שום מכשול בדרכם ולו הקטן ביותר". סיפור זה הובא בספר 'אור דניאל'. שם לא פורט מסיבות מובנות מהי השאלה ההלכתית הכה נחוצה שבגינה נזקק ראש הישיבה לעלות אל בית הגרי"ש אלישיב שליט"א. מן הסתם עלתה ובאה השאלה, אם החתן החדש יכול לקיים המצוה בליל הנישואין, או שעליו להמתין ז' נקיים, עד אשר תספור ז' נקיים, כדי לבדוק שאין דם חימוד מהחתן החדש, או שדי בז' נקיים שספרה לחתן הקודם? ואמרת אעבור פרשתא דא, ואברר מה באמת ההלכה בכגון דא. וזה החלי, בעזרת צורי וגואלי.

(עיין רומ רנב פרשה ו' אות א), רצתה להכשיל את בועז, אלא על כרחך דידעה שכאשר היא עמו במטה, רשאי בועז לבוא עליה לאלתר, ולכן גם נכנסה למטתו, כדי שיהיה זה לאלתר.

ואף אם נאמר דדעת הט"ז דלאחר כמה שעות ליכא חשש לדם חימוד, יש לדעת דרוב האחרונים חולקים על התירוץ השני של הט"ז, ומסכימים עם תירוצו הראשון. ועיין בפלתי הנ"ל שכתב על דברי הט"ז וז"ל: והדבר צ"ע לכאורה מנא ליה חידוש זה, דהא יש לחוש תיכף בעת תביעה רואה טיפת דם ונאבד, ומי נתן לשיעור כמה זמן ישנה וכו'. ע"ש. גם החות דעת העיר כיצא בזה, וז"ל: ותירוצו דחוק, דאין שום סברא לחלק בין זמן מועט לזמן מרובה. עכ"ל. אולם לפי מה שפירשנו לעיל בכוונת הט"ז, שכאשר הביאה סמוכה, היא אינה מחכה ומצפה, ואינה מחמדת, יש סברא לחלק בין זמן רב למעט.

ב. והנה מצאה כאן החקירה מקום לנוח מה הגורם לדם חימוד, האם החיבת ביאה או שמא החיבת נישואין. ובחיבת נישואין יש חלוקה נוספת, האם מחמדת שיקרא לה שם נשואה ותצא מכלל רווקות, או שמחמדת שיהיה לה חברות ולא תשאר בודדה. דאם נאמר דמחמדת שיהיה לה חברות, אז בנ"ד שהחליפו החתן, עליה לבדוק מחדש, דמחמדת מחדש על החתן החדש, אך אם נאמר שהחימוד בא מחמת ביאה או שתקרא נשואה, מה לי זה מה לי אחר.

ויש להדגיש דכל זה כשמיד החליפו בין החתנים, ולא היה מקום להיסח הדעת אצל הכלה, שאם הסיחה דעתה מהראשון, ושוב הביאו חתן אחר, אין הבדל באיזו חיבה מדובר, כי מתחילה לחמד מחדש. ופשוט.

ובצאתי חפשי באמתחות הפוסקים, ראיתי להרב חוות דעת (ס"ק א) שחידש דהחימוד נובע מן הנישואין, "שחימוד גדול יש במה שיקרא לה שם נשואה, שיותר ממה שהאיש רוצה לישא, אשה רוצה לינשא (יצמות קיג ע"ב), דטב למיתב טן דו (ס"ט קי"ג ע"ב), אבל לביאה של זנות אין לה חימוד, רק כמו חימוד של כל ביאה". ובוזה תירץ קושית הט"ז מתמר ורות, דהתם לא הוה חימוד של נישואין. עש"ב. ובפרי דעה (ס"ק א) העיר על דבריו דגם אצל

א. הנה במעשה של יהודה ותמר, בועז ורות, דוד ובת שבע, מבואר שלא המתינו ז' נקיים. וכבר נרגש הט"ז (סי' קנ"ב ס"ק א) במעשה של תמר ורות, מדוע לא המתינו ז' נקיים? ותירץ שהיה זה קודם הגזירה של דם חימוד. ועוד תירץ בזה"ל: דגבי תמר ורות לא היה חשש שמא תראה מחמת חימוד, דמיד שנתפייס יהודה ובועז, אז היו עמהם במטה, והוי ליה כמי שיש לו פת בסלו, מה שאין כן בשאר כלה. עכ"ל. ונראה דר"ל דהחימוד נובע מהציפיה, שכאשר יודעת שיש עוד זמן, מתאוה, אך כאשר היא יודעת שתינשא לאלתר, אינה מצפה, כי צפייה לא שייך בדבר קרוב וסמוך.

והנה לתירוצו הראשון של הט"ז, דהיה זה קודם הגזירה, ליכא ראייה לנ"ד, אך לפי התירוץ השני, מבואר דאם התביעה בסמיכות לבעילה, אין צריך להמתין ז' נקיים.

אולם לא מבואר בט"ז מהו שיעור הסמיכות, והאם מה שכתב הט"ז "שהיו עמהם במטה", הוא בדוקא, דרק בכהאי גוונא נקרא סמיכות, או שנקט לשון זו לפי המקרה של יהודה ובועז, אבל באמת גם כאשר הסמיכות גדולה יותר של כמה שעות, אין צריך להמתין ז' נקיים, שהרי סיים "והוי ליה כמי שיש לו פת בסלו", וזה לכאורה לאו דוקא אם הם יחד במטה.

ובכלל, יש להעיר דהא גבי רות בא עליה רק ביום המחרת, אחר שנודע כי אין לה גואל, ולא באותו לילה ששכבה על מטתו, ואיך כתב הט"ז "שהיו עמהם במטה"? ושור"ר שכן העיר הפלתי (ס"ק א) על הט"ז, וז"ל: ובועז לא מצינו שבעלה אז כלל, ולא ידעתי מה קשיא ליה, אדרבה זו היא תוקפו של בועז. עכ"ל. ונראה ליישב דברי הט"ז שהרי משמע מן הפסוקים שכל מה שנמנע בועז לבוא על רות באותו לילה שהיתה עמו במטה, הוא מפני החשש דיש גואל קרוב ממנו, ומשמע דאם ברור היה לו כי הוא הגואל הקרוב ביותר, היה בא עליה תיכף ומיד, והראיה, שלמחרת שהתברר כי הוא הגואל הקרוב, בא עליה מיד, ולא המתין ז' נקיים, ודלא כמו שכתב הפלתי שבועז התגבר ולא בא עליה מחשש דם חימוד. ועוד נראה ליישב דהט"ז למד מרות, דהיא בודאי באה במטרה שיבוא עליה באותו לילה, ואם יש חשש של דם חימוד, איך רות שידעה בהלכות

כמה שנים ובא לביתו, אשתו מותרת מיד, ומחזיר גרושתו אף שכבר בא עליה, צריכה ז' נקיים, אלא על כרחך "דחימוד נישואין גורמין לה חימוד ביאה". עכ"ל. אולם מה שהוכיח ממחזיר גרושתו, יש להעיר מדברי הרדב"ז בתשובה (מלק ג, סימן כסג) שהורה למחזיר גרושתו שעליה לישב שבעה נקיים ולטבול, שהדברים ק"ו, ומה אשה חדשה שאינה מכרת בו ואינה מהרהרת בו, חיישינן שמא תראה דם מחמת חימוד, זו שהיא רגילה בו ומכירה אותו יפה, וזוכרת המעשים שבינו לבניה, לא כל שכן שתראה מחמת חימוד. משמע דאדרבה מחמת חיבת ביאה יש סברא יותר שתראה דם חימוד. אולם אינו מוכרח דאפשר שעיקר החימוד מחמת הנישואין, אלא שבגרושתו נוסף גם מה שמכירה וזוכרת.

והנה בסימן קצג פסק מרן הש"ע דהכונס בתולה ובו על בעילת מצוה, גומר ביאתו ופורש מיד וכו' אפילו בדקה ולא מצאה דם טמאה, שמא ראתה טיפת דם כחרדל וחיפהו שכבת זרע. ע"ש. וכתב בספר האשכול (עמ' קיג), דהיינו טעמא דחששו רבנן בדם בתולים, משום דחיישינן שמא מחמת חימוד של תשמיש ראשון, נפתח המקור, ויצאה טיפת דם חימוד עם דם הבתולים. עכ"ד. ולפי דבריו משמע שעצם חיבת הביאה גורמת את דם החימוד. ודלא כמ"ש החוות דעת שלביאה של זנות אין חימוד. וידידי הרב אלון אלקובי הי"ו הביא ראיה מהימנא לזה ממ"ש הב"י (סי' קפג סעיף ה) על מה שכתב הטור "משתראה טיפת דם אפילו כחרדל בין באונס בין ברצון מונה שבעה ימים" וכו'. וכתב הב"י וז"ל: ופירוש מחמת אונס כגון שקפצה ממקום למקום, או ראתה בהמה או חיה או עוף מתעסקין זה עם זה "וחמדה וראתה דם" וכו' עכ"ל. ובפרישה שם הגדיר זאת שראתה מחמת "חימוד". הרי שגם החיבת ביאה לבדה, גורמת לדם חימוד. אולם יש להדגיש כי לזה חששו רק כשראתה בפועל מחמת זה, אבל אם לא ראתה לא חששו, רק בחיבת ביאה של נישואין שהיא חזקה ועוצמתית יותר.

ובאמת לפי דברי בעל האשכול הנ"ל דבשעת התשמיש הראשון איכא חימוד גדול, קשה למה לא הצריכו שתבדוק לפני בעילת מצוה? ולפי תירוצו השני של הט"ז דבסמוך לא חיישינן, לא קשה, אבל

תמר ורות היתה חיבת נישואין, שאצל יהודה ייבם את תמר, ונעשית כאשתו לכל דבר, ואצל רות מקרא מלא דיבר הכתוב "ופרשת כנפך על אמתך כי גואל אתה", שמשמע שהיתה רוצה שייבם אותה, ואם היה בא עליה היתה נעשית כאשתו לכל דבר. עש"ב.

ולולי דברי הרב חוות דעת, איכא לתרוצי קושיית הט"ז מתמר ורות בדרך אחרת, כוותיה ולא מטעמיה דהחוות דעת, דאף אם נאמר דתמר ורות נקראו נשואות, מ"מ הא לא דמי לכל אשה, דאצל תמר, בא עליה באופן חד פעמי (לפי היט' אומריס הראשון נרש"י, ש"ולא יסף עוד לדעתה" פירושו לא הוסיף), ולא היה בלבה שתשאיר נשואה עמו, וכן אצל רות שהתחתנה עם בועז שהיה זקן בן 400 שנה, והיא היתה בת ארבעים, ולא התכוונה לשם חברות אלא רק להקים זרע, וכיון שכן לא היה חשש לחימוד. ובזה סרה טענת הפרי דעה הנ"ל. וסמך לזה יש מדברי הגמרא (יבמות ק"ח ע"ב) טב למיתב טן דו, מלמיתב ארמלו, שהביא החוות דעת עצמו. וזה חלק גדול מהחימוד שמחמדת לחיות עם מישהו. ועיין בספר תשובה מאהבה. ע"ש. ובספר לחם ושמלה (סימן קל"ג סק"א, הוצאו דבריו נטה"ב ח"א עמ' תפד) כתב על דברי החוות דעת, דלא נהירא, דמדברי כל הפוסקים משמע שהחימוד הוא לתשמיש חדש של החתן, ואף על פי שגם בדין המחזיר גרושתו צריכה שבעה נקיים, היינו משום שהסיחה דעתו ממנו, וכשנתחדש לה להנשא אליו שנית, נתחדש לה חימוד חדש. עכ"ד.

והנה רש"י (נדה סו סע"א) בד"ה צריכה לישב וכו', כתב וז"ל: שמא מחמת "תאות" החימוד ראתה דם. עכ"ל. ולשון "תאות" נופלת על תאוה גשמית שזוהי חיבת ביאה. והנה אם נאמר דדם חימוד נובע מחמת חיבת ביאה, מדוע כאשר הולך אדם למדינת הים, ושב אחר תקופה ארוכה, לא צריכה אשתו לחוש לדם חימוד? אלא ע"כ דהחיבה היא גם מחמת הנישואים החדשים. ושור"ר בילקוט מפרשים (הגלפס נסוף טו"ט ע) שהביאו בשם הרב תפארת למשה שכתב על דברי הט"ז, בזה"ל: ולי נראה פשוט דלא גזור חז"ל שמא מחמת חימוד ראתה אלא בנישואין, לא בזנות, דאם לא כן, לא משכחת זנות דפנויה בלא איסור נדה, והוא ברור והא ראייה דמי שהיה בדרך

לפי הפוסקים דסוברים דגם בסמוך חיישינן, לכאורה היה צריך לבדוק. ואפשר דסבירא להו דחיישינן רק כאשר התביעה היתה בסמוך, כמו שהיה אצל רות ותמר, אבל לחימוד של קירוב ימים לא חוששים כשזה מיד.

ונראה להביא עוד ראיה דהחימוד נובע מחיבת ביאה, מ"ש בשו"ת "חיים שנים" להגאון רבי חיים שלמה טארסה ז"ל (נסיון 1) דאשה שתבעוה להינשא עם זקן מופלג שאין לו גבורת אנשים, ואינו צריך לה אלא כדי שתשמשנו, ונתרצתה להנשא, אינה צריכה שבעה נקיים. וכו' ע"ש (והוצאו דבריו בטורח הכית ס"א עמ' ספ).

מן הבא'ר ההיא עולה דעיקר החימוד נובע מחמת ביאה, אך לא די בסתם ביאה אלא דוקא בביאה של נישואין, שבה היא מרגישה כי עתה הביאה עושה אותה קנויה וקשורה אליו לתמיד. ולכן כשהחליפו החתן, היא מחמדת מחדש כי חומדת לנישואין חדשים.

ג. ולענין הלכה, כתב הלבוש בעטרת זהב (סעיף ג) והביאו הש"ך, שאם היה מקרה שמתוך הקטט נתפרדה החבילה, ובאותו מעמד הסכימה הכלה לישא איש אחר, ונכנסה לחופה מיד באותו היום, הדבר פשוט דהוה ליה תביעה חדשה ממש, ואפילו בדקה עצמה ומצאה טהורה, צריכה לספור שבעה נקיים מחדש, דאיכא כאן חימוד חדש מאיש אחר. ע"כ. והסכים לזה הב"ח. ועיין בשו"ת חתם סופר (מיו"ד סוף סי' קפד) שדן באשה שתבעוה להנשא לאיש ונתרצתה, ולא הכירה וראתה אותו מעולם, והתחילה לספור שבעה נקיים, ובסיומם בא האיש המדובר ונפגש עמה פנים אל פנים, אם צריכה לספור מחדש. והעלה החת"ס דאשה המחמדת סתם

על חיבת ביאה סתם, ולא על גוף ידוע, ואין שום הכרח דכשתראה אותו יתחדש לה חמדה יתירה וכו'. ומ"ש הט"ז (סי' קצג) והסכימו עמו כל האחרונים בנתחלף החתן, צריכה ז' נקיים מחדש, הנה הם לא מיירי אלא בנתייאשה מהראשון שוב אפילו באותו מעמד מיד נתחלף ונתרצה לחתן אחר, היינו טעמא משום שנתייאשה מן הראשון, אפילו בראשון גופא בנתייאשה וחזרה ונתרצתה באותו מעמד איכא פנים חדשות, אלא שהש"ך והט"ז ס"ל דמסתמא אין כאן יאוש, כי עיניה תלויות ומייחלות שעוד יתרצו, משא"כ כשלא נתרצו, אע"ג דמיד ולא לתר נתרצית לחתן אחר, מ"מ הראשון חלף הלך לו, ושני, פנים חדשות הוא. אבל באמת נ"ל אפילו לא היה יאוש וקטטה משום הפסק, אלא שנתרצו להחליף חתן בחתן אחר, מ"מ כיון דהחמדה הראשונה היתה על אף זה, ואין היצר הרע מתגרה מגוף זה לגוף אחר, א"כ כיון שנתחלף בגוף אחר, הוי חמדה חדשה לגמרי וצריכה ז' נקיים, אבל אשה שלא ראתה הגוף מעולם, והיתה חמדתה סתם על חמדת ביאה בעולם, לא מצאתי שישתנה ויתרבה ע"י ראיית הגוף. עכ"ד. ע"ש.

ולענין המעשה המובא בראש אמיר, נראה כי אין מניעה להעמיד חופה באותו לילה, אלא שהכלה תהיה כנדה במשך שבעה ימים.

ואגב דאירינן בהאי עניינא נימא בה מילתא, שמה שאמר לבן ליעקב "מלא שבוע זאת ונתנה לך גם את זאת" (בראשית כט, כז), אפשר שהוא בגלל ז' נקיים של דם חימוד (כמבואר בש"ע יו"ד סי' קצג). וזאת מלבד הטעם הפשוט שרצה שיסתיימו שבעת ימי המשתה, כדי שלא לערב שמחה בשמחה.

הופיע ויצא לאור הספר הנפלא והחשוב "המשביר" - חלק שלישי
 קובץ זכרון סובב הולך ע"ש פוסק הדור מרן מלכא רשכה"ג רבינו עובדיה יוסף זיע"א אוצר בלום הכולל מאמרי זכרון ותשובות בהלכה בעיקר בתורתו ובמשנתו של מרן זצוק"ל הספר נפתח בגליונות מכת"ק של מרן זצ"ל לספר "עמק ברכה" להגאון רבי אריה פומרנצ'יק זצ"ל בעריכת האחים המבורכים הרב יששכר דב הופמן והרב עובדיה הופמן שליט"א את הספר ניתן להשיג בחנות הספרים 'גירסא', רח' הפץ חיים 13, ירושלים.
 או לשלוח סך 50 ₪ לת.ד. 6916 ירושלים (עבור "המשביר") והקובץ ישלח לביתם.

הרב אלחנן פרינץ

מח"ס "אבני דרך" י"א חלקים

סימן סח

הכשרת נשים לראיית מראות

לסמוך על דבריהן". אולם כאשר הדין ברור לפנייה, משמע דיכולה להורות. ואף שכתב בשו"ת שבט הלוי (ו, קג) כי יש עלבון לתורה שדברי התורה יהיו לפי שיקול דעת הנשים, נראה דבזה ליתא. כי בראיית המראה אין שיקולים כלל, אלא ראיית המציאות מול העינים באופן חד וברור.

ובקושטא ניתן להביא ראיות שנשים רואות מראה כבר מדברי הגמרא. הגמרא במסכת נדה (כ, ב) אומרת: "איבעיא להו: כזה טיהר איש פלוני חכם – מהו?". והסביר רש"י: "מהו שתסמוך עליה חברתה שהראתה דמה לזו, ואמרה לה: כדם זה שלך הראיתי גם אני לפלוני חכם וטיהר". ומבארת הגמרא "שאני התם דליתיה לקמה... תא שמע: דילתא איתא דמא לקמיה דרבה בר בר חנה וטמי לה. [הדר אייתא] לקמיה דרב יצחק בריה דרב יהודה ודכי לה... ואמרינן: טמויי הוה מטמי לה, כיון דאמרה ליה דכל יומא מדכי לה כי האי גונא והאידינא הוא דחש בעיניה – הדר דכי לה. אלמא מהימנא לה...".

ועיין ברמב"ן, ברשב"א ובר"ן שהקשו כיצד ניסו להוכיח מהסיפור של ילתא שהאשה נאמנת אפילו לחברתה? "אדרבה איפכא מסתברא, דאם כן דנאמנת אשה לומר 'כזה טיהר לי פלוני חכם' ולטהר אפילו לחברתה, למה הביאתו ילתא קמיה דרבה? תטהר לנפשה, דהא כל יומא נמי מטהר להו", ותירץ הרמב"ן שלושה תירוצים: " (ב) קא סלקא דעתין השתא דאיהי סברה דלא מהימנא לנפשה. (ג) אי נמי מחמירה על נפשה. (ד) אי נמי משום כבודן של חכמים הללו אינה רואה במקומן". ומפורש מדבריהם כי אם ילתא לא היתה באה לפני החכמים יכלה היתה להורות.

אולם מתירוצו השלישי של הרמב"ן אנו רואים כי מפני כבודם של החכמים, אין לאשה לפסוק

במה שרעייתך שמעה כי נפתח קורס (ע"י רבנים י"ט) להכשרת קבוצה קטנה של נשים לראות מראות טהרה (ושאר ענייני הלכות נדה), ושאלתה האם דבר זה טוב שנשים יפסקו בשאלות של מראות¹. ובבדיקה שערכת אכן מדובר בנשות רבנים אשר יראתן קודמת לחכמתן, ורוח טהרה אופפת אותן, וכל כוונתן גרידא לשם שמים.

אפתח ואומר שלא ניתן להשוות דברינו לענין משגיחת כשרות ושאר תפקידים, שכן הכא לא מיירי בתפקיד שררה².

ראשית לא ניתן להתעלם שבדבר ברור אשר אינו דורש פלפול וחקירה או חידוש דין והלכה אלא ראיית המציאות מול העינים, התירו לנשים להורות לנשים, שהרי כל בר דעת יודע שמצוי שהבלנית קודם הטבילה בודקת האם יכולה האשה כעת לטבול, וכן בטבילה עצמה מאשרת שכל הגוף (והשיער) היה בתוך המים.

ואמנם כתוב בבמדבר רבה (פרשה י): "והנשים אינם בנות הוראה ואין לסמוך על דבריהן". וכתב בשולחן ערוך המקוצר (יורה-דעה קנא הערה י): "ומכל מקום יש להזהיר שהמשגיחה לא תורה הוראות, הן לקולא והן לחומרא, אלא אם כן בדבר הידוע לה בבירור גמור בלא שום חילוק... וכבר קבעו חז"ל דנשים לאו בנות הוראה נינהו ואין

¹ לעיתים האשה מתביישת לשאול את הרב במראה וכן בעלה בוש לעשות זאת. ואף שברוב המקרים ניתן להשאיר את המראה בתוך מעטפה עם פרטי הבדיקה/מראה בצירוף מספר טלפון (כלל סט). לא תמיד ניתן לעשות זאת (כגון: שהמלאה הוא על הנגד). אולם לטענה זו ישנה תשובה, שהרי כיום ניתן להעביר במקוואות רבות לבלניות את הבגד שהן יעבירו לרב.

² בענין משגיחת כשרות, עיין בשו"ת אגרות משה (יורה-דעה ג, מד), שו"ת משנה הלכות (טז, כג), שו"ת דברות אליהו (ו, כל) ושו"ת מרכבות ארגמן (ג, לד).

חכמה הראויה להורות". ומפורש שאשה יכולה להורות. ונראה זהו בדברים הראויים להם.

אלא דחזיתי דכתב בשו"ת מהרי"ל החדשות לאסור, ואלו דבריו: "אתה בא להוסיף ולגלגל עלינו חדשים ולפזר במקום המפוזרים לעם הארץ ולנשים הפוחזים ולתת להם יד ושם ללמוד ולהורות מתוך חיבורך ענייני נידות וכתמים דדייקו בה רבנן קמאי ובתראי, והווי כמים שאין להם סוף. חלילה חלילה, הנשמע או הנמצא כזה".

אך בהיותי בזה ראיתי דהחיד"א בברכי יוסף (מוסן-משפט ז, סק"ז) כתב: "אף דאשה פסולה לדון, מכל מקום אשה חכמה יכולה להורות הוראה", וכן איתא בפתחי תשובה (מוסן-משפט ז, סק"ה). ולפי"ז הכל תליא בגדר מהי אשה חכמה.

בשערי תשובה (מסא, סק"ז) הזכיר שהיו רבנים שכאשר היתה להם שאלה בכשרות המצות, אם המצה היא נפוחה היו שואלים את נשותיהם, וזאת מפני שהנשים מתעסקות תדיר באפיה ובקיאאות בזה, הן רק אומרות ע"פ המציאות שהן רואות מול עיניהן. ויתכן דה"ה אצלנו בנשים שבקיאאות ורגילות במראות, דיוכלו. ואלו דברי השערי תשובה: "עבה"ט בשם תשובת בית יעקב שתלמיד הגאון מו"ה העשיל ז"ל אמר לו כשאירע שאלה מענין נפוחה לפניו היה מצוה לבני ביתו להורות הוראה זו ולראות אם אין הנפיחה נראית משני עבריהם כו' ע"ש: הגה. ונראה שמ"ש שהיה מצוה לב"ב להורות הוא שפת יתר שלא בדקדוק כי ח"ו לתלות בוקי סריקי בהגאון ז"ל שמסר ההוראה בזה לב"ב אך הכונה לומר שהיה סומך על ראות עיניהם והבחנתם בעסק הוראה זאת כדת הנשים שהם רגילות במעשה אופה והן יודעין ביותר להבחין ולהבדיל בין הנפיחה שמחמת האור ובין הנפיחה שמחמת החימוץ...".

ונוסיף עוד בזה כי בשו"ת דברי חיים (ג, פא) כתב שבזמן הזה כיון שאין אנו מטהרים אלא מראה לבן וירוק (עיין הערה 3) לפיכך גם נשים חכמות רואות דם, כיון דדבר זה אינו חשיב כהוראה כלל.

לחברתה. אלא דיל"ע כאשר לולי ראיית אשה, עלולות נשים שלא לשאול את החכמים מפני הבושה (כגון: שהכנס על הסגל וכדו'), וחלילה מגיעים לקלקולים נוראים בגלל זה, האם לא יתיר הרמב"ן בהאי גוונא שנשים יראו מראות אף בשכונה בה מכהנים ונמצאים תלמידי חכמים.³

כמו כן, מצינו עוד בגמרא בנדה (יג, ז): "החרשת והשוטה והסומא ושנטרפה דעתה, אם יש להן פקחות – מתקנות אותן והן אוכלות בתרומה". ומבארת הגמרא "דתניא: אמר רבי, חרשת היתה בשכונתנו – לא דיה שבודקת לעצמה, אלא שחברותיה רואות ומראות לה", והסביר רש"י: "שהיתה בקיאה במראה דם טמא ודם טהור". היינו, אשה בקיאה, חברותיה סומכות עליה. וכן ראיתי דכתב בחישוקי חמד עמ"ס נדה (עמוד קל"ט): "הרי שאפשר לאשה לשמש כמורה הוראה. אך יש לדחות ראייה זו, דשאני התם שהשאלות הם שאלות נשים, ורצוי שנשים תפנינה לאשה כמותה שאינה בושה מפניה, אבל טריפות הם הלכות שמתעסקים בהם גם גברים, יתכן שלא ראוי לאשה להורות הוראות לגברים". ומדבריו מפורש שהוראת נשים לנשים כבמראות (טהרה) יש להתיר (וע"ע צנינת-אדם כלל ק"א, ה).

ומפורשים הדברים בשלטי הגבורים (שנועם ג, א מפ"י ה"י"ד) וזו לשונו: "ואולם הסימנים המסורין ביד הנשים לבדוק הכתמים, ומצאו שפני בדיקה אינן מן הכתמים האסורין – על זה ודאי יש לסמוך ולהתיר".

ונראה דעל כך ניתן להסמיך את דברי ספר החינוך (מנוה קנ"ג): "שלא להכנס שתויי יין למקדש וכן שלא יורה שתוי" – "ונוהג איסור ביאת מקדש בשכרות בזמן הבית בזכרים ונקבות, ומניעת ההוראה בכל מקום ובכל זמן בזכרים, וכן באשה

³ וראיתי בטהרת הבית (מ"א עמוד שי"ט) דכתב דהיום אין שייך משום כבודם של חכמים "שזהו רק בזמנם שהיו מטהרים אפילו דם שיש בו אדמומית, מרוב בקיאותם, וצריכים לנהוג כבוד במרא דאתרא, מה שאין כן בזמנינו שאין אנו מטהרים אלא ירוק ולבן, שכל אחד יכול להבחין בו, לא שייך בזה כבודו של חכם, ורשאית לפסוק לעצמה כשיודעת באופן ברור".

"Mehorot Avi" Edition de livres Kodesh Institutions "Yeted ateshouva" Safed | "מאורות אבי" מכון להוצאת וההדרת ספרי קודש שעי"י מוסדות "יתד התשובה" עיה"ק צפת ת"ר

בשורה משמחת

בס"ד

בימים אלו הופיע הספר החדש
"מגיד הרקיע" - חלק שני
 קובץ זכרון לזכרו ולכבודו של
 מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

קובץ מאמרים בהלכה ובאגדה
 לזכרו ולכבודו של רבן ומאורן של ישראל
 פאר הדור והדרו, אשר כל בית ישראל הולכים לאורו,
 פארן גדול ישראל רבינו הקדוש עובדיה יוסף זיע"א

מאות עמודים גדושים באוצר ענק של עובדות והנהגות מוסרים והליכות, פרקי מחשבה עם אורחות חיים. סיפורי מופת ומאמרי מספד, במשנתו ובמורשתו של מו"ר עט"ר רבן של כל בני הגולה. "מזכרת נצח" מחייו ומאורחותיו של רבינו הגדול שר התורה ועמוד ההוראה וצוק"ל, אשר זכרו הטהור לא ימוש מליבנו לעד.

להזמנת ספרים במחיר מיוחד, ניתן לפנות להפצה ראשית: **ספרי חיים**
 הוצאה לאור והפצת ספרים או לטל': 050-4133651
 או בדוא"ל: a6925148@gmail.com

מנויי הירחון "יתד המאיר"
 קיבלו "שובר" (יחד עם קובץ זה)
 לרכישת הספר במחיר מיוחד

רח' הגריטה סולד ת.ד. 114 צפת | טל: 04-6923381/2 | פקס: 04-6925148 | מייל: teshuva1@012.net.il

בשו"ת שיח נחום (ס הערה 1) כתב העורך של הספר, בהאי לישנא: "שמעתי עדות מחכם נאמן, שהיו מקומות בתימן בהם היו זקנות⁴ שהיו מוחזקות כבקיאות בענייני מראות, והנשים היו פונות אליהן, ומעולם לא ערער אדם על כך". ועיי"ש בגוף התשובה במסקנתו שכתב: "שבח גדול הוא לרבנים שיצרו מסגרת לימודית ליועצות הלכה, והדריכו אותן בהלכות השכיחות, וגם לימדו אותן להכיר דברים הטעונים שאלת חכם, ונתנו להן רשות להורות לחברותיהן, ובדרך זו הצליחו לפתור הרבה בעיות".

העולה לדינא: אם אכן יתברר שהקורס מועבר ע"י רבנים יר"ש⁵ והנשים בקורס זה מטרתן טהורה ונקיה להרבות שמירת ההלכה בעם ישראל כדרך התורה, נראה דיכולה רעייתך להשתתף בקורס זה. אולם חשוב להעיר כי ישנן נשים אשר פועלות לא מתוך ניקיון כפיים,

⁴ וראיתי לנכון להביא את דברי הגר"א זכאי בספרו טהרת המשפחה (3, יז) וזו לשונו: "אסור לאשה להסתמך בענייני מראות ושאר דיני טהרת המשפחה על חמותה או שאר נשים שאינן בקיאות בהלכה, אלא צריכה היא לשאול מורה הוראה מובהק בכל ספק וספק, והנסיון הראה שנשים שהסתמכו על 'הוראות' של נשים זקנות נכשלו באיסורים חמורים".

⁵ א.ה. קצת צ"ע איך יכול רב יר"ש לבוא וללמד נשים באופן מורחב ולהעביר 'קורס', אתמהה. והאופן היחיד שאפשר להיות, שאשת-חבר תלמד באופן אישי מבעלה.

וראה בתשובת מרן הגרע"י זיע"א להרב יצחק לוי נר"ו, שפורסמה ביתד המאיר (אייר תשע"ה, 156, סימן מו) שכתב רבנו: "מצוה גדולה למסור שיעורים בהלכות טהרת המשפחה, כשהנשים יושבות בעזרת נשים, ושומעות את השיעור מפי תלמיד חכם, ויגדיל תורה ויאדיר". חזינן דמה שהתיר רבנו היינו דוקא כשהנשים יושבות בעזרת הנשים, וגם שם לא מיירי אלא בלימוד הלכות טהרה בסיסיות, ולא בהכשרתם למדריכות וללמדם את כל פרטי ההלכה, גוונים וצבעים וכיו"ב, שזה ודאי נוגד את כללי הצניעות, ואין מי שיתיר זאת. וז"פ.

גם יש להעיר עמ"ש לעיל (3הערה 1) "מפני הבושה", כי אותן נשים שמתביישות לשאול, יש ללמדן שלא להתבייש, דומיא דאשה המתביישת לינשא, או מתביישת לטבול וכיו"ב, שמלמדים אותה שלא תתבייש. המערכת.

ומערבות שיקולים זרים, ומכאלה יש להרחיק כמטחוי קשת.⁶

⁶ אולם לגבי בודקות טהרה אשר הוכשרו ע"י מכון פוע"ה ניתן לסמוך עליהן בשופי, שכן התנאי לבודקת טהרה חוץ מהיותה אחות מוסמכת, יראת שמים וכן "הבודקת עוברת הכשרה רפואית... על ידי רופאי נשים ורופאות נשים המודעים היטב למשמעות ההלכתית של הממצאים הרפואיים. וכן בסיום הכשרתה הרפואית הבודקת עוברת התמחות (סטאז') אצל רופאת נשים. מלבד ההכשרה הרפואית, הבודקות לומדות גם את הצדדים ההלכתיים הקשורים לעבודתן. הכשרה זו ניתנת להן על ידי רבנים פוסקים העוסקים בתחום של הלכה ורפואת נשים... למרות הכשרתן הרפואית וההלכתית, בודקות הטהרה מודעות לכך שאינן רופאות וגם אינן פוסקות הלכה, ולכן עליהן להעביר את אבחנותיהן לגורמים המוסמכים לכך: להעביר לרב את הנתונים הגופניים ואת ההיבטים הרפואיים הקשורים להלכה, ולהפנות את האשה לרופא במידת הצורך" (ממוך ספר פוע"ה חלק א עמוד 184). ואנכי יכול להעיד כי לעיתים אנו מפנים את הנשים אשר הגיעו אלינו לבודקות טהרה אלו.

❖ יתדות זהב ❖

פרוייקט מיוחד: בכל קובץ יבחר מאמר אחד (ע"פ המלצת הרבנים המגיהים, שיבחרו את המאמר המושלם והמסודר ביותר, הן מצד תוכנו ואקטואליותו, והן מבחינת הכתיבה ההגשה והעריכה), המאמר יזכה לתואר "יתדות זהב" ויפורסם בעמודי האמצע של הגליון.

הרב שמואל זכאי

מח"ס "תפארת הטהרה"
ביתר-עילית

סימן מט

עשרה אופנים שבהם טובלת בלא ברכה

עפ"י פסקי מרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל

אותן יהיה בהן יותר מכגריס ה"ז טהורה, וכ"ז כשנמצאו על בגדה, אבל שנמצאו על בשרה מצטרפין, משום דכך פסק מרן בסי' קצ סעי' ח (עפ"י כללו של הציט דוד שהלכה כיש אומרים צנ"ד) ועליה לטבול, אך לא תברך על טבילתה משום דיש חולקים ע"ז ולא ס"ל ככללו של הבית דוד, ולכן סב"ל ולא תברך. כ"כ בטה"ב ח"ב עמ' תקמ"ד.

ה. ועוד אופן שטובלת בלא ברכה, דהנה הבית יוסף (ריש סי' קל"ח) הסתפק באופן שרוב נשים אין מקפידות אך אשה זו מקפדת (לגבי מנייה), דלדעת הרמב"ם והטור ה"ז חציצה משום שאזלינן בתר האשה הטובלת, והרי זו מקפידה, אולם לדעת הרשב"א אין זו חציצה משום שרוב נשים לא מקפידות, וכתב בטה"ב ח"ג (עמ' ס' נמשמ"ט) דנראה דאם כבר טבלה, צריכה לחזור ולטבול בלי שום חציצה, אך לא תברך על הטבילה, דספק ברכות להקל.

ו. ועוד אופן שטובלת בלא ברכה, בנידון ששכחה ולא נטלה ציפורן אחת, ותחת הצפורן אין שום דבר החוצץ דפסק בזה הש"ע (סימן קל"ח סעי' ט) דעלתה לה טבילה ע"ש. ואם רוצה להחמיר ולחזור ולטבול, אין לה לברך על טבילה זו, כ"פ בטה"ב ח"ג עמ' פח, דספק ברכות להקל.

ז. ועוד אופן שטובלת בלא ברכה, דהנה כתב הרמ"א סי' קפז סוף סעי' ה' לגבי תליה במכה "ומ"מ בשעת וסתה אינה תולה במכתה" ולכן צריכה ז'

הנה איכא כמה אופנים דעל האשה לטבול ללא ברכה, ואמרתי לסדרם לתועלת הלומדים הי"ו.

א. כשנותנת תירוץ גרוע לדבריה, דהיינו שאמרה טמאה אני ואח"כ אמרה טהורה אני, ומה שאמרתי טמאה היה זה בדרך שחוק, דקימ"ל דטמאה היא ובעי ז' נקים כמבואר בש"ע סי' קפה (סעי' ג'), אולם אשה זו אין לה לברך על טבילתה, משום דבאמת יודעת בעצמה שהיא טהורה. כ"פ בטה"ב ח"ח (עמ' קנד), ודלא כרב פעלים שפסק דצריכה לברך.

ב. פסק בש"ע (סי' ק"ט סעי' א) את דינו של התרומת הדשן וז"ל "ואם הרגישה שנפתח מקורה להוציא דם ובדקה אח"כ ולא מצאה כלום, יש מי שאומר שהיא טמאה", עכ"ל. אולם אין לה לברך על טבילה זו, דהרי מבואר בנוב"י (מנינא י"ד סי' קיט ופי' קיט) דכל דינו של התרוה"ד הוא רק מחמת ספק דהרי אין ודאות שהיא טמאה, ולכן לא תברך על הטבילה, דקימ"ל ספק ברכות להקל. כ"פ בטה"ב ח"ב (עמ' תקמ"ד).

ג. אשה שבאה לרב, ואמר לה הרב דהכתם טהור אולם אם רוצה יש מקום להחמיר, אזי אינה מברכת על טבילתה, דקימ"ל סב"ל. כן פסק בספר טהרת הבית ח"ד (עמ' תקל"ח).

ד. עוד אופן שטובלת בלא ברכה, אם לא היה בכתם במקום אחד שיעור כגריס ועוד, אע"פ שיש שם טיפות דם הרבה הסמוכות זו לזו עד שאם נצרף

עיקר התקנה היא לכל אחד שידליק בביתו, ורק שהרחיבו חכמים את המצוה ואמרו שדלקו גם בביהכ"נ ובזה שפיר מברכינן. ולפי"ז בנד"ד שבכל רואה דם וכתם יש חיוב טבילה מעיקר הדין ומברכינן על הטבילה, וחכמים באו והכלילו גם את דם טוהר כחלק מן הדין, שפיר יכולה לברך. עכ"ד.

א. אולם לענ"ד יש להשיב על טענה זו, דגם אם נקבל ונסכים ליסוד הנ"ל, יש לחלק בין טבילה על דם טוהר להדלקת נ"ח בביהכ"נ, דבשלמא בנר חנוכה כל העולם חייבים עתה להדליק בביתם, ואז באו חכמים ואמרו שידליקו גם בביהכ"נ, ושפיר יש לברך על הדלקה זו. אולם בנד"ד הרי אשה זו מדאורייתא טהורה גמורה היא, וא"כ חיובה לטבול [עפ"י גזירת הגאונים] אינה כנספח וסניף למשהו, אלא זוהי תקנה בפנ"ע שציוו חכמים שצריכה לטבול, והוי ממש כמו הלל בר"ח דפסק הש"ע דאין מברכינן עליו, דאי נימא כדבריו, א"כ יש לברך על הלל בר"ח דהרי יש ימים שחייבים לקרוא הלל מעיקר הדין (ולא מחמת מנהג) כגון בחנוכה, וא"כ שיברכו גם בר"ח דנימא דזה סניף ונספח לחנוכה וכדו', ועל כרחק דלא אמרינן הכי, והיינו משום דהיום בראש חודש אין שום חיוב של עיקר הדין וכל חיובו הוא רק מחמת מנהג, וא"כ ה"ה ממש כשטובלת בתוך ימי טוהר, דעתה אין לה שום חיוב לטבול שהרי טהורה גמורה היא, ורק שבאו הגאונים ותיקנו שתטבול, הוי תקנה חדשה ממש ולכן א"א לברך על טבילה זו.

י. אשה שאמרה שחכם פלוני טיהר לי הכתם, והחכם מכחיש דבריה, החכם נאמן וה"ז טמאה וצריכה לטבול. כ"כ הב"י סימן קפה אות ג'. וכן פסק הרמ"א שם בהגהה סעיף ג' ע"ש. וכתב בטהרת הבית ח"א (עמ' קפט) שאם אבד הכתם או שנתכבס וחלף הלך לו והיא יודעת בבירור שהחכם טיהר לה אותו אלא שכעת הוא מכחיש אותה, אין לה לברך על טבילתה. כי יש שחולקים בדבר, וממילא הוי ספק ברכה לבטלה. אא"כ החכם אומר בפירוש שחזר בו מהוראתו הראשונה, שבזה יש להורות שתברך על טבילתה.

נקים, וכתב בטוה"ב (ס"א עמ' נג) דאין לה לברך על טבילתה, כי לדעת הרמב"ם והרשב"א אפילו בשעת וסתה תולה במכתה, וספק ברכות להקל.

ח. כלה שנבעלה בעילת מצוה ולא ראתה דם כלל, פסק הש"ע (סימן קנ"ג סעי' ה) דכל שהיתה ביאה גמורה ה"ז טמאה ותספור ז' נקים ותטבול, שמא ראתה טיפת דם וחיפהו ש"ז. ע"ש. וכתב בטהרת הבית ח"ב (עמ' מקמ"ב) שלא תברך על טבילה זו, כיון שאינו אלא ספק, וגם הדבר שנוי במחלוקת, הלכך הדרינן לכללא דסב"ל.

ט. אשה שנמצאת בתוך שמונים יום ללידת נקבה דהיינו שנמצאת בתוך ימי טוהר וראתה דם וטבלה, צריכה לברך על טבילתה משום דיוצאת עתה מטומאת לידה. והנה אם אח"כ ראתה דם ושוב טובלת בתוך השמונים יום [כמבואר בסי' קצ"ד] אזי אינה מברכת על טבילתה דהרי מדין תורה היא טהורה גמורה ורק מתקנת הגאונים היא טמאה ולכן אין לה לברך על טבילתה. כן פסק בשו"ת יביע אומר ח"ד (י"ד סי' י"ג) ובטהרת הבית ח"ב (עמ' טו).

והנה על האופן השני הנ"ל, דנמצאת בתוך שמונים יום מלידת נקבה דא"צ לברך על טבילתה, ראיתי בספר משנת יעקב (ישל"י) עמ' תק"ב דהביא בשם ס' מנחת פרי עמ' קפ"א בשם מרן הגרש"ז אורבך זצ"ל, שגם לדעת הש"ע או"ח סי' תכ"ב סעי' ב' דלא מברכים על מנהג (הנידון שם לגבי נרקה על ההלל נר"מ), מ"מ בנד"ד שטובלת על דם טוהר יש לה לברך. משום דהנה פסק הש"ע סי' תרע"א סעי' ז' דמברכינן על נר חנוכה בבית הכנסת. והקשה החכם צבי (סי' פ"ח) והא הוי מנהג, והרי הש"ע פסק דעל מנהג לא מברכינן. וביאר בזה הגרש"ז דא דבר שכל חיובו הוא מכח מנהג אזי אין לברך, אבל היכא שעיקר חיובו הוא מן הדין ממש ומחמת המנהג הוסיפו והרחיבו עוד את המצוה לעוד אופנים, בזה אף הש"ע מודה דמברכינן. ולפי"ז א"ש, דלגבי ברכה על ההלל, פסק הש"ע דלא מברכינן משום דכל עיקר התקנה אינה אלא לקרוא הלל בר"ח, וכל התקנה היא רק מחמת המנהג, בזה הוא דלא מברכינן, אולם לגבי הדלקת נר חנוכה בביהכ"נ, ס,

סימן ע

אכילה על שלחן אחד עם אשתו נדה ויש איתם עוד אנשים

בראשונים: [א]. דעת הרשב"א (משמרת הצית יש שער הפרישה) שאין מועיל כלל ישיבת אחרים איתם, וגם באופן זה צריך היכר או שינוי. וטעמו משום דסוף סוף יש לחוש שמא יבואו לאכול בקערה אחת. ואין לומר שהאחרים המסובים עמם יזכירום וימנעו אותם מלאכול בקערה אחת, שהרי אותם אחרים אינם יודעים שהיא נדה. ועוד, שהרי לגבי שניים האוכלים על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה, אין מועיל שאחרים אוכלים עמם, והוא הדין לנידוננו. [ב]. דעת הרא"ה (נצדק הצית שס) שיש לחלק בזה, דדוקא כשהאחרים יושבים ביניהם, ה"ז נחשב הפסק ואינם צריכים להניח היכר, אולם אם האחרים יושבים רק לצידם ולא ממש ביניהם, אין זה נחשב להפסק. [ג]. דעת הריטב"א (צמידושו לזנת דף יג.) שכל שישנם עוד אחרים היושבים עמם סביב השלחן אין צריכים להניח היכר. וכן דעת הגאון מהריק"ש בערך לחם שמנהג העולם להקל בזה. ומרן החיד"א הביא דבריו בשירי ברכה (אומ י').

ומרן רבינו הגדול זצוק"ל בספרו טהרת הבית (ח"ב עמוד קי) העלה להלכה שיש להקל בזה, ושכן כתבו במסגרת השלחן (דף קנ ע"ד) ובפתחי תשובה (סק"ה) ובשו"ת פעולת צדיק ח"א (סימן ט'), ולכן כל שיש אחרים שמסובים איתם סביב השלחן, אין צריך היכר או שינוי. ע"ש. ונראה שהסברא בזה היא דכשיש אנשים אחרים עמם אין בזה כל כך קירוב דעת וחיבה, ולכן אין חשש שיבואו לידי עבירה. וכאן המקום לציין את מה שכתב הגה"צ רבי פנחס אב"ד וולאדי זצ"ל בספרו ברית שלום (פרשת מוריע דף ע:): שיש לרמוז הלכה זו בפסוק "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך, בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנך" (מסליס קכח, ג), דכוונת הפסוק "אשתך כגפן פוריה" היינו כשהיא בזמן נדתה, שדם נדה נמשל לגפן, אזי תהיה היא "בירכתי ביתך" דהיינו שאסור לו לאכול עמה יחד סביב שלחן אחד. אולם "בניך כשתילי זיתים" כלומר שיש להם בנים ואוכלים יחד איתם על השלחן, אזי "סביב לשלחנך" דהיינו שאז מותר שגם האשה תאכל עם בעלה יחד סביב לשולחנו.

ואמנם ראיתי בספר "טללי טוהר" להרה"ג טל דואר שליט"א (פרק ד' אומ לו) שכתב דלא מהני

תנן במשנה מסכת שבת (דף י"א). לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה. ופירש רש"י "וכל שכן טהור עם הזבה, מפני שמתוך שמתייחדין יבוא לבעול זבה שהיא בכרת". והנה רבותינו הראשונים נחלקו בזה, ויש בזה ג' שיטות. [א]. דעת הרמב"ם (פרק י"א מהלכות איסורי ביאה ה"ט, ופרק ט"ז מהלכות טומאת אוכלין ה"א) שאין איסור כלל לאכול יחד על שלחן אחד, ולשיטתו כל האיסור הוא דוקא לאכול יחד מתוך קערה אחת. וכן דעת הראב"ה ח"א (סימן קעג) ועוד מן הראשונים. [ב]. דעת הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם דמנהגנו לאסור אפילו על שלחן אחד, ושכן כתב רב אחא. וכתב הרב המגיד שכן גם דעת הרמב"ן והרשב"א. ע"ש. וכן דעת עוד מן הראשונים. [ג]. דעת הרא"ש (שנת פ"א סימן לז) שיש לחלק בין שלחנות קטנים שהיו בזמנם לבין שלחנות גדולים שבזמנינו, דדוקא בימיהם שהיו רגילים לאכול כל אחד לבדו על שלחן קטן, אזי כשאוכל עם אשתו על אותו שלחן, זהו דרך חיבה ואסור, אבל בזמנינו שהשלחנות גדולים, אין בזה חיבה ומותר. ומרן בשלחן ערוך (סימן קס"ה סעיף ג') פסק כדעת הראב"ד וסיעתו ואסר לאכול עמה על השלחן, ולא חילק בין שלחנות של זמנם לבין שלחנות שלנו, וכמו שהעיד בבית יוסף שמנהג העולם הוא להחמיר בזה. וכן פסק הבן איש חי (פרשת ט"ו אומ כז).

ובטעם הדבר שאסרו חכמים לאכול על שלחן אחד, מצינו ג' טעמים בדברי הראשונים. [א]. הרא"ש (ס"ה) ביאר שזהו משום שהאכילה ביחד היא דרך חיבה וקירוב, ויש לחוש שעל ידי כך יתקפנו יצרו לעבור עבירה. [ב]. הראב"ה (ס"ה) ביאר שזהו משום שמתוך שרגיל לאכול עמה בימי טהרתה, ואוכל גם עכשיו עמה, יש לחוש שישכח שהיא נדה ויבוא עליה בשוגג. [ג]. הראב"ד בבעלי הנפש (שער הפרישה סימן א') ביאר דזהו משום דגזרינן שלא יבואו לאכול יחד מקערה אחת, וכמו שמצינו גבי בשר וגבינה על שלחן אחד דגוזרים העלאה אטו אכילה.

והנה יש לעיין אודות אופן שהאיש והאשה אוכלים על שלחן אחד ויש עוד אנשים המסובים יחד איתם סביב השלחן, האם מהני ישיבת האחרים להתיר להם לאכול יחד. ומצינו בזה ג' שיטות

ומזקנים אתבונן הרב כנסת הגדולה והרב יד אהרן ואביזרייהו, כי כל ישעם להורות משפט גבר איה מקום כבודו, ולא שבא הדין ההוא במצרף כור חכמתם שהם מסכימים עמו, וזה נודע לכל. וגם אני בעוניי זה דרכי, זולת כשאומר "וכן עיקר" וכיוצא, אז אני מגלה דעתי הקצרה, אבל בלאו הכי רק שאני כותב בסתם הדין ההוא בשם אומרו, עדיין טעון לינה בעומקה של הלכה. עכ"ל. וא"כ מבואר בדבריו דכל דבריו בברכי יוסף שהזכירם בשם אומרם ולא כתב שמסכים עמם אינו אלא כמעתיק בעלמא אפילו אם לא הזכיר שיש מי שחולק עליהם. וכ"כ עוד בספרו יוסף אומץ (סימן פג ד"ה והנה) וכ"כ בשו"ת רב פעלים ח"ד (א"ח סימן לב) שכך דרכו של החיד"א. וכן כתב הגאון רבי אברהם הכהן מסאלונקי בספרו טהרת המים (מערכת פ' אות ונו) שכך דרכו של החיד"א. וממילא בנידוננו שרק העתיק את תורף דברי מהר"י זיין אין זה מורה כלל שדעתו כך.

ובר מן דין, אפילו את"ל שדעת החיד"א היא כדעת מהר"י זיין בדעת מרן, מכל מקום מדברי מרן החיד"א מתבאר שכיום גם לדעת מרן מהני אחרים. וכדי לבאר את הדברים אעתיק את לשון החיד"א, דהנה לאחר שבאות י' הביא את דברי מהר"י זיין שהחמיר בזה, כתב באות יא, בזו הלשון: כבר כתבנו שהרב מהריק"ש כתב שנהגו דכשאוכלים אחרים להתיר. וכשנוהגים האיש והאשה בימי טהרה לאכול כל א' בקערה בפני עצמו, אך זה דרכם לנהוג סלסול ואין שום אחד פושט ידו לקערה שאינה שלו כלל, ובימי טהרה נוהגים כמו בימי הפרישות, אז יש להקל בשופי כשאוכלים אחרים עמהם. עכ"ל החיד"א. ומתבאר להדיא מדבריו שכל החומרא שכתב מהר"י זיין בדעת מרן היא דוקא כשרגילים לפשוט יד האחד לתוך צלחתו של השני, אולם בזמנינו שאין נוהגים כך מהני ישיבת אחרים. וכן מצאתי להגאון רבי דוד אביטן שליט"א בהערותיו לברכי יוסף שנקט כן בדעת מרן החיד"א, שכיום שאין אוכלין כלל בצלחת אחת, מי שמתארח אצל אחרים לסעודה וכדו', [שאין לחוש כלל שיפשוט יד לאכול מהצלחת הראשית], ויושב סמוך לאשתו, גם לדעת מרן אין צריך לעשות כל היכר.

וכן מצאתי להגה"ק מסטמ"ר זצ"ל בשו"ת דברי יואל (י"ד סימן סד אות ג) שנשאל אודות זוג המתארחים בבית ההורים, היאך יתנהגו בימי נדתה. ועיין שם שהביא את דברי מהריק"ש שהיקל בזה כשיש עוד אחרים עמהם. וכתב לחזק את סברת מרן

כשאחרים אוכלים עמהם, ואפילו מפסיק אדם ביניהם. ועוד הוסיף שכן היא דעת מרן הש"ע. וטען כן מחמת כמה וכמה טענות, אך לענ"ד יש להשיב על דבריו, ואפרטם אחת לאחת:

(א). כתב הנ"ל במילואים שבסוף הספר (עמ' רמז) להוכיח כדעתו מהא דכתב המהריק"ש בערך לחם הנ"ל בזה"ל: ובשלחן גדול עם כל בני הבית יש אומרים שבכל גוונא שרי וכן נהגו". עכ"ל. ומדכתב "יש אומרים" משמע שהמהריק"ש סובר שלדעת הש"ע אפילו אחרים אוכלים עמהם צריך היכר. וכן כתבו המהר"י זיין והברכי יוסף שסברת המהריק"ש חולקת על הש"ע. אך לענ"ד יש לדחות את דבריו, דהיכן ראה בדברי המהריק"ש שלדעת הש"ע לא מהני אחרים אוכלים עמהם, ומה בכך שכתב לשון "ויש אומרים", דיש לומר בפשטות דכוונת המהריק"ש להביא עוד אפשרות להקל וזה על ידי שאחרים אוכלים עמהם, ומניין לנו שלדעת הש"ע לא יועיל. וכבר כתב בטהרת הבית (ס"ג עמוד קטו) דלא מצא הכרח לומר שמרן מחמיר בזה. ע"ש. ואדרבה, מצאתי בספר גופי הלכות (צניאור הלכה ד"ה בלב) שדייק מלשון הש"ע דמהני אכילת אחרים עמהם, שהרי כתב הש"ע (סימן קנ"ה סעיף ג') בזה"ל: "לא יאכל עמה על השלחן" ולא כתב "לא יאכלו" על השלחן, ומשמע דכל הקפידא היא דוקא כשאוכל עמה לבד ואין עוד מסובין על השלחן, דרק אז צריך היכר, אולם כשיש עוד אחרים המסובין עמם, לדעת מרן אין צריך היכר.

(ב). עוד כתב הרב הנ"ל שם, שלדעת הברכי יוסף (ש"י"ז סימן קנ"ה אות י) סברת המהריק"ש חולקת על הש"ע. אך לענ"ד יש להשיב, דהן אמת שמרן החיד"א הביא את דברי מהר"י זיין שנקט בדעת מרן להחמיר בזה, אך על כל פנים אין ראיה כלל שהחיד"א מסכים לחומרת מהר"י זיין בדעת מרן, דעיין שם בש"י"ב שרק העתיק את דברי מהר"י זיין, והרי ידוע שבכל מקום שמרן החיד"א מאסף לכל המחנות ואינו מכריע לפסוק בפירוש כן לומר "והכי נקטינן" או "וכן עיקר" וכדומה, אין לסמוך על זה למעשה. כי כבר גילה בהקדמת המחזיק ברכה, וכן בספרו חיים שאל ח"א (סימן ט) שכתב וז"ל: העידותי בכס היום שכל דין מראשונים ואחרונים אשר הבאתי בספרי הקטן ברכי יוסף, אין כוונתי כדל מסכים והולך לענין דינא, דאפשר דלא עמדתי בתשובה או בדין ההוא כפי עיוני הקצר, רק אגב רהטא עין לו ראתה, והבאתיו להקל מעל המעיין טורח החיפוש.

חיבה, ואם אחר אוכל עמם אין חיבה ומותר. וזה מה שהעיד המהריק"ש. עכתו"ד.

אך נראה להשיב, שהרי לדעת הרמב"ם (פרק יא מהלכות איסורי ביאה ה"ח, ופרק טו מהלכות טומאת אולתין ה"א) אין איסור כלל לאכול יחד על שלחן אחד, ולשיטתו כל האיסור הוא דוקא לאכול יחד מתוך קערה אחת. וידוע מה שכתב מהר"י פראג"י, מגדולי חכמי מצרים (שו"ת מהרי"ף סימן נט) שאין לבני מצרים לנטות מדברי הרמב"ם אפילו מקולא לחומרא, דבאתרא שיש להם רב מארי דאתרא ולמדם תורה שנהגו לסמוך עליו בדיני התורה בקוליה ובחומריה, דברי אותו הרב שקבלו עליהם הוקבעו עליהם בחובה כאילו דבריו הם הלכה למשה מסיני שאין בה מחלוקת, ואפילו רבים חולקים עליו. והוזו מדבריו אפילו מקולא לחומרא הרי הוא כאילו זו מדברי תורה ומזלזל בכבוד רבם שלמדם תורה. ע"ש. וא"כ ודאי שבני מצרים לא החמירו כלל באכילה על שלחן אחד, וכדעת הרמב"ם שהיקל בזה. וממילא על כרחך דמה שכתב המהריק"ש שנהגו להקל ע"י ישיבת אחרים עמם, כוונתו שאפילו להמחמירים באכילה על שלחן אחד, שזו דעת מרן, מ"מ נהגו להקל שיש עמם אחרים.

ועוד יש להשיב, דהמדקדק היטב בלשון מהר"י זיין שהובא בשיורי ברכה, יראה נכוחה שהמהריק"ש לא רק בא להעיד שכך הוא המנהג, אלא שזו ג"כ דעתו להלכה, דהנה כתב בזה"ל: "ולדעת מהריק"ש, בשלחן שאוכלין עליו בני הבית אין צריך הפסק". הרי שמבואר דזו דעת המהריק"ש. ולא רק שבא להעיד מהו המנהג.

ה). עוד כתב הרב הנ"ל (עמוד נג הערה פג): דהמהריק"ש שכתב דנהגו היתר כשיש עמם אחרים כתב מנהג עירו מצרים בלבד, ואין זה מנהג שאר הספרדים, כמו שמעיד מרן בבית יוסף. עכ"ל. ויש להעיר דהיכן ראה בבית יוסף שמעיד דהמנהג לאסור כשיש עמם אחרים, דהא מה שכתב הבית יוסף "דהכי נהוג עלמא" קאי על עצם המחלוקת שנחלקו הראשונים האם אסור לאכול על שלחן אחד או לא, ולאחר שהביא הבית יוסף את השיטות דאלו אוסרין ואלו מתירין, על זה כתב דמנהג העולם הוא כהסוברים להחמיר שלא לאכול על שלחן אחד, אך מעולם לא כתב הבית יוסף דלא מהני אכילת אחרים עמם.

ו). עוד כתב הרב הנ"ל (עמ' רמ"ה) וז"ל: וכן מבואר בספר ארץ חיים ובספר נתיבי עם, שהם ספרי

החיד"א שיש להקל כמהריק"ש באופן שאינם רגילים לאכול האחד מתוך צלחתו של השני, שהרי כתב הרמ"א (א"ח סימן כ"א סעיף ה) דאין לנהוג אפילו עם אשתו בדברים של חיבה בפני אחרים. וממילא אין חשש שיבואו לאכול זה מזה, ולכן אפשר להקל בזה כשיש אחרים עמם. והסכים לדבריו בשו"ת קנה בשם ח"ב (סימן ע"א אות כו) להקל בזה, ע"ש.

ג). עוד כתב הרב הנ"ל (עמ' רמ"ד) להוכיח שדעת הש"ע להחמיר דלא מהני אחרים עמם, וזאת ממה שכתב (בסעיף ג'): לא יאכל עמה על השלחן א"כ יש שום שינוי שיהיה שום דבר מפסיק "בין קערה שלו לקערה שלה". עכ"ל הש"ע. ודייק מזה הרב הנ"ל שלדעת הש"ע טעם האיסור לאכול על שלחן אחד הוא משום דחיישינן שמא יאכל מתוך צלחת האשה. דאם טעם האיסור הוא משום חשש חיבה אין צריך שיהיה ההיכר מונח דוקא בין הקערות. וא"כ לפי טעם זה לא תועיל ישיבת אחרים, דסוף סוף יש לחשוש שמא יבוא לאכול מתוך צלחתה. אך לענ"ד יש להשיב על זה, דמה שמרן הצריך שההיכר יהיה מונח בין הקערות הוא משום דשם הם מסתכלים ולכן לא מהני שההיכר יהיה בקצה השלחן. וממילא גם לפי הטעם שהחשש הוא מפני חיבה צריך שההיכר יהיה בין הקערות. [ובלאו הכי עיין להגר"ש ואזנר זצ"ל בשבט הלוי (סעיף ג' סק"ג) שכתב וז"ל: דבר המפסיק מהני גם אם אינו ביניהם ממש או בין הצלחות, אלא אפילו מרוחק מעט מן הצלחות, ובלבד שניכר לשניהם. עכ"ל. וכן כתב הגר"ח קניבסקי שליט"א, (והו"ד בספר הנסגה כהלכה, עמוד קכח) שלדעת מרן הש"ע מספיק שההיכר יהיה ממול הצלחת במקום שרואים ואין צריך שיהיה ממש בין הצלחות. וכן דעת הגר"נ קרליץ שליט"א (והו"ד בספר הנ"ל, עמוד כח). וממילא אין שום הכרח לומר בדעת מרן שטעם האיסור הוא משום דחיישינן שמא יבוא לאכול מתוך צלחתה].

ד). עוד כתב הרב הנ"ל שם: דהמהריק"ש שכתב שהמנהג הוא להתיר ע"י ישיבת אחרים, כתב כן רק לגבי מצרים, דהמהריק"ש היה רבה של מצרים, וכשמזכיר מנהג הכוונה למנהג מצרים בלבד. ומה שנהגו כן במצרים הוא פשוט, שהרי הרמב"ם הוא מריה דאתרא בארץ מצרים ונהגו שם על פיו, ולדעת הרמב"ם אסרו בגמ' לאכול דוקא בקערה אחת, משא"כ בשלחן אחד אין איסור מדינא דגמרא. אלא שהחמירו במצרים כדעת הראשונים שאסרו מסברא לאכול בשלחן אחד מחשש שיבוא לידי

הבא"ח כהרמב"ם, דהרמב"ם התיר אפילו באופן שרגילים בימי טהרתה לאכול בשתי קערות נפרדות ועתה בימי טומאתה ג"כ אוכלים בשתי קערות נפרדות, שאין בזה שום שינוי מימי טהרתה ועם כל זה התיר הרמב"ם משום שלשיטתו כל האיסור נאמר דוקא על אכילה מתוך קערה אחת ולא על אכילה על שלחן אחד. אולם הבא"ח נתכוין למה שכתב הרמ"א בהג"ה (סעיף ג) דהא דצריכין הפסק בין קערה שלו לקערה שלה היינו דוקא כשאינם אוכלין בקערה אחת כשהיא טהורה, אבל אם אוכלין בקערה אחת כשהיא טהורה סגי אם אוכלת בקערה בפני עצמה, וא"צ היכר אחר, וסיים הרמ"א שכן נוהגין. וזו כוונת הבא"ח במה שכתב "וכן יש מתירין אם כל אחד אוכל מקערה שלו", דהיינו שרגילים בימי טהרתה לאכול יחד מתוך קערה אחת [כפי שבאמת היה מצוי אז בזמנם] ועתה בימי טומאתה אוכלים כל אחד מקערה נפרדת, יש להתיר, דזה גופא שעתה אינם אוכלים יחד מקערה אחת, זהו ההיכר. ואין זה קשור כלל לדעת הרמב"ם שהתיר אפילו כשרגילים בימי טהרתה לאכול משתי קערות, ועתה בימי טומאתה ג"כ אוכלים משתי קערות דהתיר הרמב"ם, דאילו לדין ודאי שיש לאסור באופן זה ללא הנחת היכר, וכדפסק הש"ע. וממילא לפי"ז ג"כ ליתא לטענתו השניה של הרב הנ"ל שטען למה הוצרך הבא"ח להתיר לאכול בלא היכר כשאחרים אוכלים עמהם "הרי בלאו הכי מותר", דזה אינו, כי באמת דעת הבא"ח לאסור באופן שאוכלים מב' קערות נפרדות כשרגילים בימי טהרתה לאכול ג"כ מתוך ב' קערות נפרדות, ודלא כהרמב"ם שהתיר זאת. ורק על ידי ישיבת אחרים עמהם מותר. ודו"ק. ונמצא שגם לדעת הבן איש חי יש להקל בשעת הצורך כשאחרים אוכלים עמהם. וכן מצאתי בספר אבני שהם (עמוד מקא) שכתב בפשיטות שדעת הבן איש חי להקל בזה.

(ח) וגדולה מזו, נחזי אנן, דלפי כללי ההוראה יש להקל בזה, דהנה ידוע מה שכתב מרן בהקדמתו לבית יוסף בזה"ל: ולכן הסכמתי בדעתי כי להיות שלשת עמודי ההוראה אשר הבית בית ישראל נשען עליהם בהוראותיהם הלא המה הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל אמרתי אל לבי שבמקום ששנים מהם מסכימים לדעת אחת נפסוק הלכה כמותם. עכ"ל. והנה בנידון דידן שנים מתוך שלשה עמודי הוראה סוברים שאין כלל איסור לאכול על שלחן אחד, שהרי דעת הרמב"ם (פרק יא מהלכות איסורי ביאה הי"א, ופרק טו מהלכות טומאת אוכלין הי"א) שאין איסור כלל

מנהגי ארץ ישראל, שלא כתבו מנהג זה אף שנוכח בברכי יוסף שהוא רבן של כל בני ספרד. עכ"ל. ויש לדחות, דיעויין בארץ חיים ובנתיבי עם שלא הזכירו כלל האי איסור דאין לאכול על שלחן אחד. וא"כ אין שום ראייה שלשיטתם לא מהני אכילת אחרים עמם. דבשלמא אם היו מזכירים את עצם האיסור ולא היו מזכירים את ההיתר ע"י ישיבת אחרים, אזי היה מקום לפלפל בדעתם, אך לקושטא שלא הזכירו כלל את עצם האיסור אין מדבריהם שום ראייה להחמיר. וזה פשוט.

(ז) עוד כתב הרב הנ"ל (עמוד רמו) דדעת הבן איש חי להחמיר דלא מהני ישיבת אחרים עמם. והנה זו לשון הבן איש חי (שי"ט פרשת לו אומ כב): וכן אין אוכלין על שלחן אחד, אלא אם כן יש שינוי, שיהיה שום דבר מפסיק בין קערה שלו לקערה שלה, כגון לחם שאין אוכלין ממנו, או קנקן שאין שותין בו, כדי שיהיה היכר בזה. ויש מתירין בהיכא דהיא משנה מקומה, שאינה יושבת במקום שרגילה לישב בזמן טהרתה. וכן יש מתירין אם כל אחד אוכל מקערה שלו. ויש מתירין אם יש עוד אחרים מסובין על השלחן. ועל כן יש לסמוך להתיר בתנאים אלו במקומות שרגילים בכך, וקשה עליהם מאד הדבר הזה שתאכל היא לבדה חוץ לשולחן. עכ"ל. וכתב הרב הנ"ל דמבואר מדברי הבא"ח שסמך על דעת המקילים לאכול בלא היכר דוקא בצירוף ג' הסברות ביחד, דכתב "יש להתיר בתנאים אלו", ומשמע שצריך את כל התנאים ביחד. ואם תרצה לדחוק ולומר שכוונתו שיש לסמוך על תנאים אלו הכוונה על כל אחד מהתנאים לחוד, זה לא יתכן משני טעמים. האחד, שהרי כתב הבא"ח שיש אומרים שמותר לאכול בשלחן אחד בלא היכר שתי צלחות, ואם נאמר שסמך על כל סברא בפני עצמה, נמצא שהבא"ח התיר לאכול בשתי צלחות בשלחן אחד בלא היכר כלל אפילו אינה משנה מקומה ואין אחרים אוכלים עמהם, וכדעת הרמב"ם, וזה ודאי אינו נכון ולא יתכן. ועוד דא"כ למה הוצרך להתיר לאכול בלא היכר כשאחרים אוכלים עמהם הרי בלאו הכי מותר. עכ"ד הרב הנ"ל.

אך לענ"ד נראה להשיב, דלעולם כוונת הבא"ח להתיר בכל אחד מהתנאים לחוד, ואין צריך את כל שלושת התנאים יחד. ומה שכתב הבא"ח "יש להתיר בתנאים אלו" היינו בכל אחד מהתנאים. ומה שהקשה הרב הנ"ל דא"כ הבא"ח פסק כהרמב"ם וזה לא יתכן, יש לומר בפשיטות דלעולם לא פסק

בימי הפרישות, אז יש להקל בשופי כשאוכלים אחרים עמהם, וכמבואר לעיל.

ובר מן דין, יש לנו בזה ספק ספיקא, דיש לצרף בזה את שיטת הרמב"ם שאין איסור כלל לאכול על שלחן אחד, וכן את שיטת הרא"ש שבזמנינו שהשלחנות קטנים אין בזה איסור כלל. ואת"ל כהאוסרים, שמא הלכה כהמריק"ש וסיעתו דכשיש עמהם אחרים שרי. וכ"כ בטהרת הבית ח"ב (עמ' קטו) שבצירוף שתי הסברות של הרמב"ם וסיעתו והרא"ש וסיעתו יש להקל בזה. וכ"כ בספר בדי השלחן (סי' קנ"ה ליוניס אות פג) שהמיקל בזה יש לו על מי לסמוך מחמת טעם זה. וכן דעת חד מן קמאי הוא הגאון הנודע רבי אלעזר ממיקלאש זצ"ל (מ"ס שמן רוקח) בספרו שערי דעה (וינה, מקפ"ה) סימן קצה סק"ב שכתב בזו הלשון: וכבר נהגו עלמא להקל בזה כשבני ביתו אוכלין עמהם בלא שום היכר. ומיהו כשאין אוכלין רק הבעל ואשתו יש לזהר בזה, עכ"ל. ומבואר להדיא בדבריו שהמנהג להקל בזה. וכדעת הפתחי תשובה ומסגרת השלחן. ונמצא דדברי מרן זצ"ל בטהרת הבית נהירין וברורין. וכן פסקו בספר טהרת המשפחה (סימן ה סעי' כו) ובספר טהרת יעקב (עמ' נח) ובספר אבני שהם (עמוד מקט) ובשו"ת דרך בת עמי (סימן רטו). ועיין היטב במש"כ מורנו הראש"ל הגאון הגדול רבי יצחק יוסף שליט"א בספרו הבהיר שו"ת הראשון לציון ח"א (י"ד סימן ע) בעניני כללי הפסיקה בדינים אלו, ע"ש ותרו"ן.

לאכול יחד על שלחן אחד, ולשיטתו כל האיסור הוא דוקא לאכול יחד מתוך קערה אחת. ודעת הרא"ש (שם פ"ה סימן לב) שיש לחלק בין שלחנות קטנים שהיו בזמנם לבין שלחנות גדולים שבזמנינו, דדוקא בימיהם שהיו רגילים לאכול כל אחד לבדו על שלחן קטן, אזי כשאוכל עם אשתו על אותו שלחן, זהו דרך חיבה ואסור, אבל בזמנינו שהשלחנות גדולים, אין בזה חיבה ומותר. הרי לנו שלדעת הרמב"ם, וכן לדעת הרא"ש (בזמנינו) יש להקל בזה. ומעתה צ"ע מדוע מרן בש"ע החמיר שלא לאכול על שלחן אחד. ותירץ בטהרת הבית ח"ב (עמ' קיד) שמרן הש"ע סמך על מה שכתב בבית יוסף, שאחר שהביא דברי הפוסקים שכתבו שצריך שיהיה שום שינוי והיכר ביניהם, כגון לחם או קנקן, סיים: "והכי נהוג עלמא". וכיון שנהגו כך לכן פסק להחמיר שצריך לעשות שינוי והיכר ביניהם. ע"ש. ולפי זה יש לומר דמכיון שמעיקר הדין – על פי כללו של מרן הבית יוסף בהקדמתו – היה לנו מעיקר הדין לפסוק בזה לקולא לגמרי ורק מחמת המנהג מרן החמיר בזה, א"כ ודאי שיש לנו להקל עכ"פ כשאחרים אוכלים עמהם. ויש לנו אילן גדול להתלות בו הלא הוא רבינו החיד"א בשו"ב הנ"ל שהיקל כסברת המהריק"ש כשנוהגים בימי טהרה לאכול כל אחד בקערה בפני עצמו, ודרכם שאין שום אחד פושט ידו לקערה שאינה שלו כלל, ובימי טהרה נוהגים כמו

הופיע ויצא לאור הספר הנפלא

"תפארת הטהרה" – מדריך הלכתי מפורט להלכות "טהרת המשפחה" – דיני הרהקות כולל מקורות ההלכה ביאורי ובירורי הדינים, הערות והארות בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים, בשילוב פסקי דינים אקטואליים מגדולי פוסקי זמנינו – להלכה ולמעשה

מאת הגאון הרב שמואל זכאי שליט"א

המחבר וחלק מחיבורו - מוכרים לקוראי "יתד המאיר" במסגרת המדור "הערות במור ובית יוסף" (נדה / ברכות) שהופיע ויצא לאור במסגרת "תפארת הטהרה" במשך השנים האחרונות, וזכה לתגובות ותשבחות רבות. וידוע משי"כ מו"ר הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א בשולי ההסכמה לספרו הראשון "ברכת שמואל": "ובזמנו המחבר שליט"א פירסם מאמרים בירחון "יתד המאיר", וכאשר מרן אאמו"ר עמ"ר ראה את מאמריו התעניין אצלנו על המחבר, ואמר שמאד נהנה מדבריו ודרך הפסיקה, אשריו ואשרי חלקו".

הספר מעוטר בהסכמותיהם של מרנן ורבנן, הגר"מ צדקה, הראש"ל הגר"י יוסף,

הגר"ר אלבו, אביו - הגר"א זכאי, חמיו - הגר"י שכנזי, הגרש"ק גרוס, ועוד.

ניתן להשיג (במחיר מיוחד למנויי "יתד המאיר"), בטל': 02-5808392 / 052-7162290

הרב יוסף היים בן-פזי

ביתר עילית

סימן עא

בענין חיבור המיטות בזמן טהרה

כבוד הירחון הנפלא המאיר לארץ ולדרים עליה, ומאיר דעת הלומדים בענינים חשובים בהלכה ובהנהגה.

על אף שהענין דלהלן הוא מהדברים שהצניעות יפה להם, אולם מאחר שכגודל צניעותם כך גודל העדר ידיעתם מאברכים בני תורה, וזה עיקר גדול וחשוב ביסודות הבית היהודי ובנייתו בקדושה כדבעי, אמרתי לא עת לחשות, ועת לעשות לה' הפרו תורתך. [ותפרסמו בגליון 'טבת' המוקדש לזה]. ואקוה מאת השי"ת שלא תצא תקלה מתחת ידי ח"ו.

והגרי"ש אלישיב זצ"ל ועוד, ויבדלח"ט הגר"ח קניבסקי והגר"נ קרליץ, והגר"ש אויערבאך שליט"א, ועוד, דכן הורו שמן הראוי משום צניעות הן מאחרים והן מבני הבית שתמיד המיטות יהיו מופרדות זה מזה ובשעת קיום המצוה או יעבור למיטתה, או שיחברו המיטות ואח"כ יפרידום. וכן דעת הגר"ש וואזנר זצ"ל וכמבואר בשיעורי שבט הלוי (נדפס סימן קל"ה סעיף ו' אות א) יעו"ש.

ושב שמעתי מהרה"ג ר' מיכאל שבתאי שליט"א (מ"ו פ"ק צ"ח) שכן אמר לו רה"י פורת יוסף העתיקה חכם שלום הכהן שליט"א שכן יש להורות שתמיד יהיו המיטות פרודות, ובעת הצורך כשצריכים לקיים המצוה יחברום.

וכ"כ בספר תורת הבנין (פ"ט הערה 178) בשם הגרי"א ויינטרויב שליט"א שלא ראו אצל אבותינו ואבות אבותינו שחיברו המיטות, ושכן שמע מאדם נאמן ות"ח בשם הגרא"ל שטיינמן שליט"א שאין ראוי לבן תורה לנהוג כן.

וע"ע שם (עמ' שמ) בקונטרס פרשת הנישואין מהגרי"י בורודיאנסקי שליט"א (מנהל רומני דיסינא קול פורה ור"מ דיסינא ר"ן) שג"כ כתב שזו פירצה שבאה מבתי העכו"ם להצמיד המיטות בקביעות. וכן מצאתי שכתב הגר"ש ארוש שליט"א בספר חינוך באהבה (עמ' 236) בשם הגאון החסיד ציס"ע ר"א ברלנד שליט"א שהוא מנהג גויים.

והנה אף שבחלק מהפוסקים (מ"ו כ"ג פ"ג) והר"י טהרה ללהגן) מובא שני עצות לענין הצניעות בזה והם או כנזכר תמיד להפריד המיטות ואף בזמן טהרה ורק בלילה בעת הצורך לחברם, או שיניחום

א. דעת גדולי ישראל זצוק"ל ויבדלח"ט"א, ושני הטעמים עיקרים בזה

הנה בענין ההנהגה הראויה לבן תורה בזמן טהרה לענין חיבור המיטות, אשר רבים מיראי ה' מסתפקים בזה [או שאינם יודעים כלל מהי דעת התורה בזה וכפי שנוכחתי לדעת מספר פעמים], הנה ידוע מה שמובא בסה"ק ובספרי הפוסקים קדמונים ואחרונים, אשר ההנהגה הראויה והמעודפת בזה הינה שתמיד יהיו המיטות פרודות ואף בזמן טהרה. ואבוא נבוא לבאר הדברים ולפרוסם כשמלה בבהירות ובהבנה בס"ד.

הנה ב' טעמים עיקרים נאמרו בזה האחד מצוי ביותר והשני פחות מצוי ויותר תלוי בכל אדם לגופו, ונבאר הדברים:

א. הטעם הראשון היותר מצוי הוא מחמת צניעות והיינו בכדי שלא ידעו אחרים את זמן טהרתה או טומאתה של עקרת הבית, וזה כולל אף את הילדים הגדולים שמבינים מעט, שאינם מן הצניעות כלל ודבר מכוער ומגונה שיראו וירגישו מתי אמם טהורה ומתי אינה טהורה עיין בשו"ת באר משה (שט"ן ס"ד סימן ע"ו), ובשו"ת נזר כהן (להג"ז כ"ג שליט"א חלק א' עמ' ר"ט), ובש"ע המקוצר (ס"ו סימן ר"א סוף הערה ע"ו), ובספר פסקי משנה הלכות על הלכות טהרה (פ"ה ס"ו), וראה עוד בנטעי גבריאל נדה (ס"א פרק ל' ס"י וזה"ע ע"ו).

וכ"כ בשו"ת בית ההוראה (אה"צ שלום חלק י"ד אה"ע עמ' 371), ובספר חוקת הטהרה (סימן קל"ה הערה ע), ובספר פסקי משנה הלכות (ס"ט), והביאו דעת גדולי ישראל בזה, ומהם, הגרש"ז אויערבאך

מחוברות תמיד ורק בזמן האיסור בלילה יפרידום ויחזרו ויחברום בבוקר, מ"מ ציינו שם שודאי הוא שעדיף האפשרות הראשונה שהיא שתמיד המיטות יהיו פרודות.

ואף שבדרכי טהרה (פ"ה סעיף נו) ג"כ הביא שני עצות הנ"ל, וסיים: "ושני המנהגים טובים הם" עכ"ל. מ"מ זה ברור לכל בר דעת שיש להעדיף את העצה הנזכרת על פני חברתה דהיא היותר קלה בלמעשה בחיי היום יום, וכ"כ במעיין טהרה (טהריי פ"ד סג"ה) אחר שהביא דברי הדרכי טהרה הנ"ל, דאופן זה עדיף לפי שלפעמים רוצים שניהם בשעות היום לנוח בזמן אחד, ויראו שמפרידים את המיטות. ולכן מן הראוי להקפיד כמה שאפשר שתמיד חדר השינה יהיה סגור מפני אורחים וכדו' ואף מפני בני הבית, וכ"כ בשושנת העמקים (עמ' 159) עיי"ש, וזה פשוט.

ב. אולם מלבד ענין הצניעות שבזה עוד יש כאן ענין חוסר קדושה וגירוי התאוה שיכול ליגרם מהנהגה זאת וכמו שכבר כתבו להתריע בזה מגדולי הפוסקים והמקובלים יעויין בפקודת אלעזר (סעיף א ד"ה סוף דבר, וז"ל והנה ענין היום) שכתב שיש להזהר בזה מאד שח"ו לא יבוא לידי קרי ב"מ או לידי ז"ל ממש בהקיץ דהיינו לידי אותם טיפין דהוו כמו מים ואינן קשורות בלובן ביצה כמו שנתבאר לעיל. עכת"ד.

ועיין עוד במגיד תעלומה (למהר"א מדינוב ז"ע נרכוס כג: ד"ה אס היתא אשתו עמו) שכתב להוכיח כן מהא דאיתא בגמרא שם ששאל רב יוסף בריה דרב נחוניה מרב יהודה האם מותר לאדם להניח תפיליו מתחת למראשותיו בלילה כשהוא ישן והשיבו דכבר אמר שמואל שמותר להניח תפיליו תחת מראשותיו ואפילו אשתו עמו, והקשתה הגמרא מברייתא מפורשת שאומרת שאסור לאדם להניח תפיליו תחת מראשותיו כשאשתו עמו, ונשארה הגמרא בתיובתא על שמואל. ולכאורה מדוע לא תירצה הגמרא דהא דמתיר שמואל היינו באשתו עמו ואינו משמש ולא גזרינן שמא ישמש וברייתא איירי במשמש עם אשתו, אלא מוכח מהכי דבאינו רוצה לשמש אין

לאדם לשכב יחד עם אשתו דחיישינן שמא יבוא ח"ו לידי הוצאת ז"ל. עכת"ד.

וכ"כ באור צדיקים (סימן כו אות ג) וז"ל: "ישכב תמיד במטה מיוחדת בפני עצמו, ואם צריך לשמש לשם מצות פ"ו, אחר גמר השימוש כמו חצי שעה, יקום וישוב למיטתו המיוחד לו" עכ"ל.

וכ"כ בדרכי חיים (האלצנרסנג פרק יז אות א) בזה"ל: ויהיה לו מיטה מיוחדת לישן ולא ישן עמה במיטה אחת כי זה מגרה היצר הרע לכמה דברים ח"ו" עכ"ל.

וכ"כ בספר קדושה וצניעות (מהדורא משע"צ פרק יח סעיף יג והלכה) בשם הרה"ק ר' אשר מסטאלין זצוק"ל שהנהגת קירוב המיטות מגרה היצר הרע לכמה דברים רעים ח"ו, וראה שם בהערה מה שהביא בשם מהר"א מבעלזא.

וכ"כ באוצר הלכות (פרידמן ח"א סימן עג הערה ז), וכ"כ בספר תורת הבנין (פ"ה הערה 178), וכ"כ בספר בנין הבית (שלי פ"ה אות כ הערה לז עמ' קלז), וכ"כ בפסקי תשובות (הערה 226), וכ"כ בשו"ת משנת יוסף (סי' הגדפס מקרוז סוף סימן רסו וסימן רסא), ועוד רבים.

וכן מובא באחרונים משם ספר מגיד משרים, ומסידור האריז"ל, שיש לאדם לשכב תמיד במיטה המיוחדת לו וכשצריך לקיים מצותו יעבור למיטתה ואח"כ ישוב למיטתו לאחר חצי שעה בערך. וכאשר חושש לחטא אם ישאר במיטתה בקירוב בשר הרי שחייב מן הדין לשוב למיטתו זמן מה לאחר התשמיש וכמבואר בפוסקים (עיין דרכי טהרה פכ"ד ס"ז).

ב. דברים נוקבים ואמיתיים מספר טהרת

התורה

ולחיזוק הדבר ולהבנת משמעות חומרתו נעתיק עוד בזה לשון הרב טהרת התורה (אלנגר ח"ג מאמר כג ענף ז אות א) אשר מנה עוד כמה וכמה תוצאות שליליות שיכולות להיות עקב הנהגה זו וז"ל: "כל ריבוי בדבר גשמי מאבד ערכו ושוי, מפני שכל מהותו ניתן להשלים הצורך ואין בו ערך עצמי, ורק תכליתו היוצא ממנו הוא שוי וערכו.

מפורקי עול וירידת הדורות גורמים ללמוד מדרכיהם המאוסים" עכ"ל. ודפח"ח.

וראה עוד בספר חוט של חסד (לצעל השצט מוסר פרשת מזריע עה"פ אשה כי מזריע השמי) שכן הוא דרך המלכים להיות פורשין למיטתן אחר התשמיש יעו"י"ש, וראה בעוד יוסף חי דרושים (פרשת ואל עה"פ וינא גס) שכתב בפשיטות שזו היתה הנהגת יעקב אבינו ע"ה כשנשא את לאה שישב על מיטתו ואחר חצות הלך אל מיטתה לקיים מצותו יעו"י"ש.

ולכן כל ערום יעשה בדעת ובתבונה ויקדש עצמו במותר לו או שיפריד המיטות או שמ"מ לא ישנו בקירוב כל חז לפום חורפיה.

ג. בחכמה יבנה בית

וזה ברור שאין לאדם לערער שלום ביתו משום הכי דאין זה אלא מצד חסידות הראויה והנכונה להתנהג בה כרצון השי"ת וכפי שהורונו רבותינו גדולי ישראל לדורותם כנ"ל, אולם גדול השלום שאפילו שם שמים שנכתב בקדושה ימחה על המים וכו', עד כדי כך שכתב בקדושת משה (פרק ג אומ עה) בשם הגאון נאמ"ן שליט"א דבזמנינו אין ראוי לישן במיטה בפני עצמה כלל ושכמה משפחות נהרסו מחסידות יתירה זו יעו"י"ש.

ואף שגוף דבריו תמוהים לאור כל המבואר לעיל מכל גדולי ופוסקי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א, מ"מ הרי מעשים שהיו שנהרסו משפחות מהנהגה זו כשלא הוצעה ונעשתה בחכמה ובתבונה כראוי ע"י הבעל, וודאי שמ"מ שיש ללמוד מכאן איך להוריד את הדברים למעשה לחיי היום יום.

אלא א"כ הינו מגיע לידי דברים האסורים שאז אצלו הנהגה זו יוצאת מגדר חסידות ונכנסת לגדר דין וחובה לפי הענין, שאזי ישאל לחכם המכיר נפשו ונפש בני ביתו כיצד ינהג בזה והשי"ת ינחהו בדרך אמת ואכמ"ל וד"ל. וע"ע במי הדעת (עמ' יד) בסוף מאמר ד בענין ההכנות ועוד פרטים.

ד. הנפק"מ בין ב' הטעמים דלעיל

והנה הנפק"מ בין ב' טעמים עיקרים הללו היא:

א. בזוג צעיר שמצד צניעות כמעט וליכא חשש [ואה"נ אם מבקרים בביתם לעיתים תכופות ודאי מן

ולכן אם ירבה בזה ירדוף רק אחר יצרו ולא אחרי תכלית המצוה שהוא אחדות הבית וקיומו וישיג ההיפוך מן התועלת ח"ו, ויכול ליהפך לאפשרות של מריבה או מעשה קוף בעלמא שאין לו שום תוכן של קיום העולם ובנין האדם לא בגשמיות ולא ברוחניות ונמצא מאבד בטפשותו שכר המעשה ותועלתו כשמתעסק בזה שלא כראוי, [וכבר האריך בזה הראב"ד בספר בעלי הנפש שער הקדושה לבאר היטב כל הפרטים וההלכות וכן בש"ע ומ"ב סימן רמ], וכל אוצר הטוב שיש בדבר הזה תלוי כפי דעת האדם המנצל את הענין עם איזה מהלך וכונה נכונה.

ותבין מזה כמה גרוע המנהג לחבר המטות של האיש והאשה ביחד ולישון עמה בקירוב במטה שהיא מחוברת כאחת תמיד בעת טהרתה גם אם אין כוונתו לשמש עמה שבודאי הרגל זה גורם ריבוי השתוקקות משני הצדדים ויבאו לשמש שלא לצורך ג"כ.

ועוד שמתרגל באופן טבעי להיות עם אשתו תמיד ונמצא שאין קירוב התשמיש דבר מיוחד לזמן מיוחד רק דבר טבעי כאוכל התמידי יום יום ומאבד את ערכו ותכליתו.

וגם בא בתמידות באמצע שינתו לידי קישוי ותאוה ומי ערב לו שישמור מן המכשול של הוצאת ז"ל ח"ו והוא תמיד במצב של גירוי יצה"ר ותאוה, [ונראה שזה גם נכלל בדברי הרמב"ם שכתב (בהלכות איסורי ביאה פכ"א הי"א ובהלכות דעות פ"ה ח"ד) שראוי להתנהג בקדושה ולא יהיה מצוי תמיד אצל אשתו].

ועוד שע"י שמתרגלים לשכב תמיד יחד יקשה מאד זמן האיסור שפורשים זה מזה ואין להם שינה עריבה וכאילו שנגזל מהם בזמן האיסור השינה והמנוחה הנעימה, ובודאי שאין להגביר הנסיון על זמן האיסור.

וגם כלפי הילדים בבית אינו מדרכי הצניעות והחינוך שיראו לפנייהם דוגמא שההורים ישנים יחד בשעה שמוטל עלינו לחנכם שאסור לשכב זה עם זה יחד גם לבנות וכש"כ לבנים, וכמבואר במגן אברהם (הלכות נשיאות כפיס סימן קכ"ח ס"ק מ"ב) ע"ש היטב. ואין לגלות כלל ענין החיבור בין איש לאשתו שגורם הרהור וחוסר צניעות וכל מנהג זה שורשו

דלפני שיעבדו לאשתו הרי הוא משועבד ועומד להשי"ת לתורתו ומצותיו ולרצונו יתברך כפי אשר מורים לנו גדולי ישראל צוק"ל ויבדלחט"א, והבן היטב.

ובשלמא כשהוא רוצה והאשה לא רוצה בזה שפיר טפי למימר שהיא מחוייבת ומשעובדת לעשות רצונו וחפצו וכמו שכבר מבואר באריכות בשו"ת אג"מ (ח"א סימן קנ"ט וס"א ע"ג סימן ל"ג אות י), ובשו"ת יש"א יוסף (ח"ג ס"ג סימן ק"א) ועוד רבים, בחיוב האשה לנהוג כמנהג בעלה וכרצונו ואף כנגד מה שנהגה בבית אביה, אך כשהוא להיפך קשה לומר שמשועבד לה לכך כנ"ל.

ושלחתי לשאול בזה את מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א ואף הוא השיב בכתי"ק בפשיטות שאין שום שיעבוד וחיוב לאדם לחבר המיטות ולישון עם אשתו כך כשאינו חפץ בכך ואין זה רצונו.

ויותר מכך כתב אלי שה"ה ההיפך שאף האשה אינה משועבדת ומחוייבת לבעל בזה, ואין הבעל יכול לכופ את אשתו לחבר המיטות ולישון עמה כך כשאינה רוצה וחפצה בזה. ואף שקצת צ"ע בזה מאחר שכפי המבואר בפוסקים (עיין באג"מ ונישא יוסף ע"ג, ועוד) נראה שאף על דברים גדולים מזה, ומנהגים חשובים שנהגה האשה מכבר, יכול הבעל לכופ את אשתו וא"כ כ"ש בזה. וצ"ע.

מ"מ לנידון דידן מבואר היטב שאין בזה שום שיעבוד וחיוב לאדם לעשות כרצון אשתו בזה.

ולכן כל אחד ישאל את מוריו ורבותיו המכירים נפשו ונפש ביתו, וירווח לו. וידע האדם ואשתו נאמנה שלא יפסיד כלום מהנאותיו ושמחתו בביתו אם התנהג בהנהגה ישרה ובדרך הקדושה והצניעות וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים, וראה לשונו הקדוש של רבינו הגר"א (א"ן שלמה פ"ג אות י): "מה שמשיג בעל התאוה אחר רוב ההשתדלות בענין רע, נעשה לתמימי דרך בענין טוב בלא עמל, וכמו בכבוד שכל הבורח ממנו רודף אחריו כן הוא בכל התאוות" עכ"ל.

וע"ע בספר בריתי שלום (עמ' 376) שכתב בשם הרה"ק ר' שלמה מזויעה"ל זצ"ל שכשם שכל

הראוי שלא יהיו מיטותיהם מחוברות ובפרט כשהבית קטן והראייה מוכרחת (וע"ע שו"ס מעין אומר ח"ז פ"א ס"ג). ודו"ק], ומאידך מצד הקדושה איכא חשש טובא.

ב. ועוד נפק"מ בזוג מבוגר שמצד צניעות איכא חשש טובא משום ילדיהם ושאר בני משפחתם המורחבת ומאידך חשש קדושה מסתבר שאין כ"כ חשש.

ואכן בגליון אליבא דהלכתא (עמ' לד) הובא בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א כתשובה אודות מה ששאלהו על מה שפסק בספרו שאלת רב (עמ' ע"ח אות י) שצריך להפריד המיטות כנ"ל. שהיות והטעם של הפרדת המיטות הוא משום צניעות א"כ כשלא שייך טעם זה כיון שעדיין אין לו ילדים [א.ה. ולפ"ז אף בשנים הראשונות שהילדים קטנים ולא מבינים לא תהיה בעיה] אזי אין צריך להפריד המיטות. ולפ"ז י"ל דבזוג מבוגר דאיכא חששא מצד צניעות אין צד להקל.

אולם למעשה אף באופן שאין חשש צניעות נכון וצריך להזהר בזה טובא מצד חשש חסרון קדושה, וגם באופן שאין חשש של חסרון בקדושה נכון וצריך להזהר בזה טובא מצד הצניעות ושאר טעמים נכונים ומובנים לכל בר דעת ושכל ישר שכתב בטהרת התורה וכנזכר לעיל.

ה. כשאחד מבני הזוג מקפיד על כך האם השני משועבד לזה (השגה על דברי הרב נרמ"ה יחזקאל) ודע דכשאחד מבני הזוג מעכב ומקפיד בזה, כתב בשו"ת ברכת יהודה (ח"ה ס"א ע"ג סימן י אות ג) שאכן אף שהן אמת שראוי שהמיטות יהיו מופרדות אף בזמן טהרה מ"מ אם אחד מבני הזוג מעכב ומקפיד על כך שהמיטות יהיו מחוברות הרי שהצד השני משועבד לו לכך וחיוב להשאיר המיטות מחוברות ואף שהילדים גדולים דכל הנושא אשה על דעת המנהג הוא נושא עיי"ש.

אולם לענ"ד אחר המחילה מכת"ר הרמה, אחר כל האמור לעיל צריך ביאור טובא מניין לומר שיהיה לבעל חיוב ושיעבוד לכך ובפרט כשהינו בן תורה שהמנהג וההוראה היא להפריד המיטות,

שרוב ככל בני התורה, ועכ"פ מבני עדות המזרח נהגו במנהג של קירוב מיטות, ממילא י"ל שכל הנושא אשה על דעת המנהג הוא נושא.

והנה הבאתם עוד ממ"ש לכם הגר"ח קנייבסקי שליט"א שה"ה ההיפך שאף האשה אינה משועבדת ומחוייבת לבעל בזה, ואין הבעל יכול לכוף את אשתו לחבר המיטות ולישון עמה בקירוב בשר כשאינה רוצה וחפצה בזה. ע"כ. ותמהתם על כך ממ"ש בשו"ת אג"מ (ח"א סי' קנ"ט ומל"ע סי' ל"ג אות י), ובשו"ת ישא יוסף (ח"ג מל"ח סי' ק"א), שהאשה חייבת לנהוג כמנהג בעלה וכרצונו, ואף כנגד מה שנהגה בבית אביה. ע"כ. [א"ה. עיין בשו"ת בית דוד ושאר פוסקים הנ"ל. ודו"ק].

אולם לפענ"ד לא נראה לחלק בין הדבקים, וכשם שהאשה משועבדת לבעלה בזה, אף איהו משועבד לה. ועיין היטב בכל התשובה בשו"ת ברכת יהודה הנ"ל. ודו"ק.

ומה שציינת למ"ש מהרצ"א זצ"ל בספר מגיד תעלומה (צרכים כג: ד"ה אם היטה אשתו עמו) להוכיח מהא דאיתא בגמ' שם ששאל רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה האם מותר לאדם להניח תפילין מתחת למראשותיו בלילה כשהוא ישן, והשיבו דכבר אמר שמואל שמותר להניח תפיליו תחת מראשותיו ואפילו אשתו עמו, והקשתה הגמ' מבריייתא מפורשת שאומרת שאסור לאדם להניח תפיליו תחת מראשותיו כשאשתו עמו, ונשארה הגמ' בתיובתא על שמואל. ולכאורה מדוע לא תירצה הגמ' דהא דהתיר שמואל, היינו באשתו עמו ואינו משמש ולא גזרינן שמא ישמש, ובריייתא איירי במשמש עם אשתו, אלא מוכח מהכי דבאינו רוצה לשמש אין לאדם לשכב יחד עם אשתו, דחיישינן שמא יבוא ח"ו לידי הוצאת ז"ל. ע"כ.

לאחר הקידה חמש מאות, הדברים מרפסן איגרי שהמעין התם בסוגיא (מ). יחזי שהיו רגילים לישון עם נשותיהם באותה מיטה אף בלי בגדים, וכן הוא בש"ע או"ח (סי' עג). ע"ש. ובעצם טענתו דאמאי לא תירצה הגמ' דהא דהתיר שמואל להניח תפיליו תחת מראשותיו ואפילו אשתו עמו, מיירי באופן שאינו משמש מיטתו, במכת"ר א"א לומר כן, דאי מיירי באינו משמש מיטתו, מאי קאמר שמואל אפילו

המזונות של האדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה והוא מחליט כיצד לנהל את התקציב השנתי שלו כך גם כל מידת הסיפוק וההנאה וקורת הרוח של האדם קצובים לו והוא מחליט ממה לקבל את הסיפוק ואת העונג האם מדמיונות ושקר או מענג רוחני של קרבת השי"ת בתורה ותפילה ע"ש.

וכ"כ הסטייפלער באגרותיו (אומ יא) וז"ל: "הנה באמת על מנת היסורים והסבל, וכן כל מנת עונג החיים, הכל נגזר על האדם מן השמים בראש השנה ויה"כ, ואין שום אפשרות להשתמש מהם ולשנותם, ואם האדם ישתמש מאיזו עול המביאו לידי סבל, יצמח תחתיו סבל אחר, ומנת סבלו וכן מנת עונג הנגזר לו לא יגרע ולא יוסיף אפילו משהו" עכ"ל.

ובאמת שהכל תלוי בהרגל, וכאשר ירגילו עצמם בלא זה לא יחסר להם כלל ואדרבה יזכו למנוחה ושלוה ממהומת היצר ולסייעתא דשמיא בבנין ביתם בשלום ובשמחה כראוי וכמבואר בחינוך (מנוח שפ"ז) עי"ש. וראה עוד בבנין הבית (עמ' פ), ולקמן (הערה קיט) ודוק מינה ואוקי באתרין והבן.

ו. תשובת הרב ברכת יהודה על דברינו

ושלחתי כל דברי אלה קמיה דהגאון ר"י ברכה שליט"א ובפרט מש"כ בסוף דברי להעיר על מש"כ בספרו, ואחר שתמצת שוב מש"כ בספרו שם, השיב לי בזה"ל: "הנה אף למטוניה דמר (שכן מוריס רוב המורים), מ"מ מאחר ורוב תופסי התורה, ועכ"פ בעולם הספרדי (שרוצס כולס הס אנשים חמים ובעלי רגש יש לוכך צדדי יותר משאר עדות. ונספר קדושת משה (פרק ג אות עה) הביא את מ"ש לו הגאון הנאמ"ן שליט"א דבזמנינו אין ראוי לישן במיטה בפני עצמה כלל, ושכמה משפחות נהרסו מחסידות יתרה זו), ממילא אמרינן שכל הנושא אשה, על דעת המנהג הוא נושא.

ומה שציינתם למ"ש לכם הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאין שום שיעבוד וחיוב לאדם לחבר המיטות ולישון עם אשתו בקרוב בשר כשאינו חפץ בכך ואין זה רצונו. ע"כ. שאני הוראת הרב נר"ו, דאיהו קאי על מנהגם שנהגו להורות כן לחתנים להפריד את המיטות, ויתכן שכן נוהגים רוב הצבור ההולך לפי דרכו, אולם אנן בדידן שכפי הידוע לנו

צריכה לכך באופן יוצא דופן, והגיעו למצב של מחלוקת החמורה מכל, ולכן ישב וכתב לו תשובה שיש מקום לחיוב... בשביל להחזיר השלום לביתם. וא"כ אין ללמוד מהפרט אל הכלל.

ושוב הצעתי שאלה זו לפני ת"ח מובהקים ומו"צ פעה"ק ביתר, וחרה אפם על המצאת חיוב זה מדיני אבן העזר, והשיבו, שאין שום חיוב בזה ואין זה אלא סברת הכרס.

וזה מכבר לפני כמה חודשים שלחתי שאלה זו קמיה דהגאון הגדול פוסק עדת תימן ר' יצחק רצאבי שליט"א, ועתה ממש סמוך להדפסה קבלתי תשובתו הבהירה בזה, שאכן אף כשהאשה דורשת כן מאחר ואין זה רצון הבעל, אין בזה שום חיוב כלל ועיקר מדיני אה"ע מצד מנהג העולם וכו', אלא שמצד שלום בית נכון שינהג כן להשקיט רוחה עד ירחם ה', וכנ"ל, ותו לא מדי. [אולם השבתי לו בע"פ על עוד כמה דברים שכתב בתשובתו, ואכמ"ל].

ח. מסקנה

העולה מכל האמור הוא: דהנה אופן ההנהגה הראויה בזה וכפי המקובלנו מרוב בנין ומנין גדולי ישראל לדורתם זצוק"ל ויבדלחט"א בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ, ונראה שכן נהגו מימות עולם], הוא, שאף בזמן טהרה לא תהיינה המיטות מחוברות אלא פרודות, ורק בזמן קיום המצוה או שילך למיטתה או שיחברו המיטות.

ובאם האשה מבקשת זאת אין שום חיוב מדיני אה"ע על הבעל למלא בקשתה, אלא שבמקום שמפריע הדבר לשלום ביתם, כל ערום יעשה בדעת, והאמת והשלום אהבו. והנלע"ד כתבתי, וכל אחד יעשה כרבותיו וכנ"ל. [א.ה. ראה לעיל סי' נו אות ב מש"כ מרן רבנו זצ"ל, ואכמ"ל. המערכת].

אשתו עמו, מאי רבותא איכא בזה שאשתו עמו, אלא ע"כ דאתא למימר דאפילו אשתו עמו ומשמש עמה, שרי לנהוג כן. וכן ראיתי בחידושי הריטב"א שכתב וז"ל, הכי אמר שמואל מותר, ואפילו אשתו עמו. פירוש שהוא קרוב לשמש מטתו, ודוקא בכלי בתוך כלי. ע"כ. ומ"ש "פירוש" משום שהרגיש בקושיא הנ"ל דמאי רבותא איכא בזה שאשתו עמו, ותיריך ע"ז שאף שהוא קרוב לשמש מטתו, אפ"ה משרא שרי. וע"פ כל האמור אין מקום לקושיית הרב מהרצ"א זצ"ל, ובנפול היסוד נפל הבנין, וידוע מ"ש הרא"ש בפרק אלו מגלחין שאין לבנות יסוד על פי קושיא" עכ"ל.

ז. תגובה על תשובתו

אולם אחר המחילה אין דבריו מוכרחים כלל מאחר דחדשים לבקרים שאנו שומעים עוד ועוד רבנים ומורה הוראות המורים להפריד המיטות וככל דברינו לעיל, וא"כ אין כאן לא רוב ואף לא מחצה שנוהגים כן שנגיד כל הנושא על דעת המנהג הוא נושא. ובפרט דזוהי הוראת גדולי ישראל כולם ומה שייך בזה מנהג של בני תורה שעושים נגד דעת תורה והם בטלים כנגד דעת תורה. וזה פשוט. ועוד, וכי נעלם מעיני כל גדולי התורה והחסידות זצוק"ל ויבדלחט"א שיש כאן מקום לחיוב מדיני אה"ע לפי שיטתו.

וגם דיברתי איתו בע"פ לאחר מכן, והודה לי שמש"כ שרוב תופסי התורה (הספדיס) כך נוהגים זה ע"פ השערה והערכה בלבד, כפי מה ששמע ובירר, אך אין לו בכך ודאות מוחלטת, וא"כ מעתה ברור שא"א לחייב מדיני אה"ע לחבר המיטות. ובפרט שדברים אלו נכתבו לאחר מעשה שבאו אצלו זוג שהבעל לא רצה בכך, וטענתו בפיו שאין זה כתוב בשום מקום שחייב לה בזה, והאשה היתה

הופיע ויצא לאור עולם הספר החשוב "קדושת הארץ"

דיני כלאי כרם כלאי זרעים וכלאי אילן - נדבך נוסף לספר "קדושת הארץ"

דיני חלה ערלה ושביעית, ודיני תרומות ומעשרות

מאת הגאון הרב דוד טהרני שליט"א, מח"ס שו"ת "דברי דוד" ה"ה ועוד ספרים

ניתן להשיגו בהנויות הספרים, או אצל המחבר בטל. 050-411-9007

הרב אברהם חדאד

כולל "תורת משה אמת" שע"י ישיבת כסא רחמים

סימן עב

הנבהלת מצפירה או אזעקה אם צריכה לבדוק

בס"ד. כ"ז בכסלו נר שלישי של חנוכה. תשע"ו. ב"ב.

נשאלתי אודות אשה שנבהלה מאזעקה שהיתה בעת מלחמה (לא מקפ"ז), וכן מצפירה או בלימה של מכונת וכיו"ב, האם צריכה לבדוק מחשש שמא מחמת בהלתה ראתה? וזה החלי בעזר צור גואלי:

תשובה: א) תנן בנדה (דף סט ע"ב) בית שמאי אומרים כל הנשים מתות נדות וב"ה אומרים אין נדה אלא שמתה נדה. ובגמ' (ס"ט דף ע"א ע"ב) מאי טעמייהו דבית שמאי, אי נימא משום דכתיב ותתחלחל המלכה, ואמר רב מלמד שפרסה נדה, הכא נמי אגב ביעתותא דמלאכא דמותא חזיא, והאנן תנן שחרדה מסלקת את הדמים. הא לא קשיא פחדא צמית ביעתותא מרפיא. (ופרש"י, פחדא צמיתא דאגת יראה כי הכא מפני פחד כרכוס, והגיע שעת וסמה ולא נדקה טהורה, שהחלדה מסלקת הדמים). ופריך, אלא הא דתנן ב"ש אומרים כל האנשים מתים זבין וב"ה אומרים אין זב אלא מי שמת זב, אקרי כאן מבשרו ולא מחמת אונסו. (ופרש"י, ואי טעמייהו דב"ש משום ציעמותא דמלאך המות זכרים היכי מטמאו הא זכר אינו מטמא צאונס דקריין ציה מנשרו ולא מחמת אונסו). אלא טעמא דב"ש כדתניא בראשונה היו מטבילין כלים על גבי נדות מתות והיו נדות חיות מתביישות, התקינו שיהו מטבילין על גבי כל הנשים מפני כבודן של נדות חיות. מבואר שהפחד עוצר את הדם מלצאת, וביעתותא דהיינו בהלה מרפה וגורמת לדם לצאת. ואע"פ שלפי המסקנא יש לב"ש טעם אחר, מ"מ דברי רב דקאמר דביעתותא מרפיא לא נדחו, ולא רק אליבא דב"ש, אלא גם לב"ה כן הוא, וכדתנן בסוטה (דף כ"ב ע"ב), ומשקין אותה בעל כרחא ואינה מספקת לשתות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות והיא מתמלאת גידין, והם (הכהנים) אומרים הוציאוה שלא תטמא העזרה, ופירש אביי (שם צ"ב) דטעמא דמוצאין אותה, דחיישינן שמא

תפרוס נדה, וכהא דרב דקאמר דביעתותא מרפיא. (ופרש"י, ציעמותא, הצלה פתאום, כגון זו שלא היטה מרידה עד עכשיו, ופתאום היא מרגשת בלערה. וכן צאטמר שצאת לה שמועת מרדכי פתאום. מרפיא, הדמים, פומא אמת המקור). וכתבו תוס' (שם ד"ה ציעמותא) דאף דב"ה פליגי אב"ש וס"ל דביעתותא דמלאך המות לא מרפיא, י"ל ביעתותא דמלאך לא מרפיא דלא חזי אלא בשעת הוצאת הנפש, אבל שאר בעיתותא מרפיא. עכת"ד. והשתא כיון דבהלה גורמת ראייה, לכאורה יש לה לבדוק עצמה שמא ראתה. אולם אם אמת נכון הדבר, יש להבין למה השמיטו הראשונים דין זה, ולא אשתמיט ולא חד מרבוותא לאשמועינן הכי, אף שהוא דין מצוי, וכמו שהביאו הא דפחדא צמית וכמבואר בש"ע (סימן קפ"ד ס"ח) שפסק וז"ל: היתה נחבית במחבא מפני פחד, והגיע שעת וסתה, אינה חוששת לו. ע"כ. כך היה להם להביא הא דביעתותא מרפיא. הלא דבר הוא.

ב) ובצאתי חפשי, ראיתי כי כבר נחלקו בזה גדולי עולם, וראשון אדם הוא מהר"ש קלוגר בשו"ת קנאת סופרים (צהשמטות לשיירי טהרה משונה כח), שנשאל אודות אשה שנבהלה מחמת מצה ומריבה שהיו סביבות ביתה, ואח"כ הגיע בעלה ושמשה מטתה בלי בדיקה, ולמחר בבוקר מצאה את הכותנת שלה מלוכלכת בדם, ונפשה לשאול הגיעה אם צריכה כפרה. והשיב שחייבת כפרה, כיון שהיתה צריכה לבדוק עצמה דהא בעיתותא מרפיא. ע"ש. ומבואר שסובר שאשה שנבהלה חייבת לבדוק עצמה. וע"ע בספרו מי נדה (על הש"ס דף ע"א ע"ב) ובשיירי טהרה (צמטות על הש"ס סימן כט) מה שפלפל בעיקר דין זה כיד ה' הטובה עליו. וכן הסכימו בשו"ת פרי חיים (אפשטיין סימן מה), ובשו"ת תפארת שמואל (צרוסקי סימן כח). וכ"פ בשיעורי טהרה להגר"מ גרוס (פכ"ג עמוד תקכו). רק מ"ש שם שכ"ד מהר"ס שיק, לענין לא דק ולחומרא הוא ללא דק

אלא מדרבנן, וכיון דלא כל אדם שוים בזה, ויש ספק באיזה בעיתותא מרפיא לא הוי רק ספק דרבנן לכן יש להקל בזה כמו דמקלינן לענין היתה במחבוא בשעת וסתה וכו'. עכ"ל. (אלא שפייס דמ"מ חס צסוף מנאה דס י"ל ללא הוי כאונס ונריכין כפרה. וע"ע צסוף"ת מפלרת שמואל סימן כ"ח אות ה' מ"ט צוה). וכן הסכים הרב סוגה בשושנים (סימן ג סט"ז), אלא שכתב שעכ"פ בעלה חייב לשואלה אם הרגישה. ע"ש. וכן ראיתי לחתנו של מהר"ם שיק (הוצא צהקדמת שו"ת מהר"ם שיק) שכתב אודות אשה אחת שהיה לה כאב חולי ברחם, והרופא עשה לה איזה רפואות, ואמר לה הרופא כי עתידה לראות מראה דם, אבל בודאי שאין זה מהרחם אלא רק מחמת הרפואות. ודן הגאון הנ"ל בנאמנות הרופאים וכן בדין מכה, ובין דבריו שם כתב שיתכן שראתה מחמת בעיתותא של הרופא שעסק בה מבפנים, ופלפל בזה, ותמה למה השמיטו הפוסקים דין זה. וסוף דבר העלה, שלא הוצרכו הפוסקים להביא דין זה, דממה נפשך, אם מרגשת בעצמה שפרסה נדה מה לנו מאיזה סיבה בא, הא אין שום חולק, ואם לא הרגישה נאמר דבאמת לא ראתה, כי גם רב לא אמר שמוכרח הוא שכן הוא, אלא שלפעמים אפשר שנרתעת כ"כ, ולכן בסוטה שם חששו אולי תרגיש ותראה, ובנדה נמי חששו אולי הרגישה, ובאסתר נמי כן היה, אבל אם לא תרגיש נוקמה על חזקת טהרה שלה וכו'. עכ"ל. ואמנם שלח דבריו לפני חמיו הגאון מהר"ם שיק, והשיבו שאין לעשות מעשה ע"פ הסברא. ע"ש. מ"מ איהו נמי לא מיירי אלא בשכבר ראתה דם, שאז י"ל שבא מחמת הבהלה שהרי מצינו שהבהלה גורמת, אבל אם נבהלה ולא ראתה, גם הוא יודה לסברת רבו החת"ס שאינה צריכה בדיקה.

ובזה תשובה מוצאת לחכם אחד ששלח למו"ר הגר"א מאדאר שליט"א על פתגמא דנא, והביא ראייה לדברי מהר"ש קלוגר זצ"ל מתשובת רבנו האי גאון שהובאה בתשובת הגאונים (שערי משנה סימן קס"ח) בזה"ל: וששאלתם הנושא אשה בתולה וכו'. הלכתא, הנושא אשה בתולה כשהוא בועל בעילה ראשונה שהיא מצוה, פורש ממנה, ואסור לבעול בעילה שניה עד שתספור ז' נקיים ותטבול במים חיים, מפני שדם בתולים גורם לדם נדה שיצא עמו,

וכלהלן). ומאידיך בשו"ת חתם סופר (מיו"ד סימן קסג) נשאל כנידון מהר"ש קלוגר, והביא הסוגיא דבעיתותא מרפיא, וכתב וז"ל: אלא דלפ"ז קשה טובא, דא"כ נתוסף לנו וסת חדש בכל הנשים, וכשם דבוסת הימים איכא יום שלשים השוה בכל הנשים וצריך לפרוש עונה הסמוכה ליום שלשים, ה"נ נימא מקרה הפחד הוה מקרה השוה בכל הנשים וצריכה לפרוש מבעלה כמו שקבעה וסת למקרה ממקרי הגוף, ולא היה להפוסקים לשתוק מזה, ולא ראינו ולא שמענו מעולם. ועוד וכו'. והאמת נלע"ד בזה שהפחד פתאום מרפי' ומתחלחל לשעה ברגע הפחד ומרגשת בעצמה ואיננו כשאר מקריים שחיישינן שמא ראתה טפת דם כחרדל או שמא ארגשה ולא אדעתה וכדומה, כי אם יצא ממנה דם, יצא בשפע ולשעתו ובהרגשה רבה, כי זה ענין חלחול דקרא ותתחלחל המלכה, ואם לשעתה לא הרגישה תו לא חיישינן לה להצריכה בדיקה או פרישה כלל, וממילא בנידון שלפנינו אינם צריכים כפרה. עכ"ל. והכי פשיט"ל להנצי"ב בשו"ת משיב דבר (מ"צ סימן ל"ג) שאינה צריכה בדיקה כלל והכי נהוג עלמא, והסביר דנראה דהא ודאי בשעת יציאת הדם מן המקור אפילו בשעת ביעתותא מרגשת שנעקר דם ממנה, וכמו באסתר כתיב ותתחלחל שהרגישה בפנים שנפתח חללה, מש"ה כ"ז שלא הרגישה אין לחוש כלל. אבל על להבא יש לחוש שתרגיש ותראה [ולכן מוציאין את הסוטה. ומ"מ בפרט זה נראה שהחת"ס חולק, שהרי כתב שדרכה לראות "לשעתה" דהיינו מיד ואיהו ס"ל שאף שכבר נבהלה חוששין שמא תראה בעתיד. ועיין בשו"ת עמק שאלה סימן כ"ב שהקשה מההיא דמוציאין את הסוטה, על מ"ש החת"ס שרואה בשעתה, שא"כ למה מוציאין שמא תטמא בעתיד את העזרה, הא כיון שלא ראתה בשעתה שוב לא תראה. ואפשר שחוששין שמא תיכף תראה והיינו שעתה. אי נמי, שמא עדיין לא הגיע אליה הבהלה ותיכף כשתבהל תראה] וכו'. עכ"ל. וכ"כ בספרו מרומי שדה (מ"ה דף ע"א ע"ב). וכן הסכים בשו"ת עמק שאלה (מיו"ד סימן כ"ב) דמה"ט לא הזכירו הפוסקים דבעיתותא מרפיא דאפשר הא דבעיתותא מרפיא לא הוי רק כמו שעת הוסת, דאמרינן חזקה אורח בזמנו בא, והרשב"א כתב שאע"פ דע"פ רוב בא האורח בזמנו, אעפ"כ לא הוי

ובהרגשה רבה, רק מסתבר שזה תלוי בטבע כל אשה, יש שהפחד מרפיא ביותר להוציא דם הרבה, ויש שטבעה חזק שאין הפחד מרפיא כ"כ לפתוח מקורה בחוזק רב. וגם הוא תלוי נמי בענין איכות ומהות הפחד והבעיותותא, ואיך שייך לומר בזה דבר קצוב שתמיד מוציא בשפע והרגשה רבה, הוא נגד הסברא והחוש לענ"ד וכו'. עש"ב. וידי"ן הרה"ג גיא מור שליט"א אמר להצדיק הצדיק דמעיקרא, דלשון ותתחלחל דכתיב גבי אסתר, מוכיח כדברי החת"ס שרואה דוקא בהרגשה, וכמו שפרש"י שם (מגלה דף טו ע"א) ותתחלחל, "נתמסמס" חלל גופה. עכ"ל. ומשמע שהרגישה במסמוס. וכן מוכח מלשון התרגום שבמגלת אסתר (פ"ד פסוק ד) שתרגם "ואזדעזעת" מלכתא וכו'. הרי שהרגישה זעזוע בגופה. וכיון שמשם למד רב שבעיותותא מרפיא, משמע דמיירי בכה"ג דאסתר. עכת"ד. ואין זה מוכרח, כי יש לומר שרב למד משם את עצם הענין דבעיותותא מרפיא, ואה"נ דבכל אשה דמה יוצא כפי מהות גופה וכטענת הרב תפא"ש. מ"מ החת"ס הוכרח לפרש כן מחמת הקושיא אמאי לא אשתמיט שום פוסק להזהיר ע"ז, ולכן הוכרח לומר דס"ל להפוסקים דבעיותותא היינו דמרגשת כהיא דאסתר, ואתי שפיר דלא הוצרכו הפוסקים להודיענו שאם מרגשת ורואה בשפע דאסורה דמלתא דפשיטא הוא. ואין זה מסברת הכרס גרידא, אלא ישוב נאה ויאה למי שאמרו. וכבר הבאנו שכ"כ חתנו של מהר"ם שיק, והנצי"ב, והרב עמק שאלה.

ד) ואף שאיני כדאי להכריע מסברא בין גדולי עולם, מ"מ לענ"ד יש להביא ראיה ברורה להקל כדברי החת"ס, והוא ממה שפסק מרן (י"ד סימן קפט ס"ו) שכל וסת שנקבע מחמת אונס כגון שקפצה וראתה, אפילו ראתה בו כמה פעמים (אס לא קנעה אונס לימים) אינו וסת, שמפני האונס ראתה. עכ"ל. והיא דעת רוב הראשונים, ומהם הרמב"ם (פ"ח מהלכות איסורי ביאה) והראב"ד בבעלי הנפש (שער מקוהו סימן ג הלכה כו), והר"ן (נדה דף יא ע"א), והמאירי (שם ונס"ג ע"ג) והאשכול (הלכות נדה סימן ל"ד) ועוד. ואף שמור"ם שם הגיה שאם ראתה ג"פ ע"י קפיצות חוששת להם כוסת שאינו קבוע, יש חולקים גם ע"ז וס"ל שאינה חוששת כלל, עיין מ"ש בזה בס"ד בסה"ק נגה אור סימן י"ג. ע"ש. ועכ"פ

וכשהיא נבעלת בעילה ראשונה אוחזת אותה רעדה וחלחלה, ובזמן שהאשה מתחלחלת היא פורשת נדה וכענין מה שכתוב באסתר ותתחלחל המלכה מאד אמר רב מלמד שפירסה נדה. עכ"ל. ומכאן ראיה שיש לחוש לבעיותותא. עכת"ד. ולענ"ד אינו מוכרח, דנ"ל שמ"ש רבנו האי ובזמן שהאשה מתחלחלת "היא פורשת נדה", אינו כפשוטו דודאי רואה דם, שהרי כמה וכמה נשים נבהלות ואעפ"כ אינן רואות מאומה, ואשה נבהלת כמה וכמה פעמים בשבוע מכל מיני בהלות קטנות או גדולות לפום רגישותה, וא"כ לא תניח אשה בטירתה. אלא כוונתו שכיון שכך הוא בטבע האשה יש לחוש (וכן מנזכר במשנה רב פעלים ח"ב י"ד ס"ס יח נכונת משנה הגאונים הלזו שאינו מוכרח שמה"ס דס נדה), אולם כ"ז דוקא כשכבר הדם לפנינו, שאז יש לחוש שמא אתי מחמת בעיותותא ולא רק מחמת הבהלות, אבל סתם אשה שנבהלה אין גילוי מתשובת רב האי להצריכה בדיקה. [ואדרבה לכאורה נראה דמתשובה זו ראיה להיפך להקל, שהרי קודם שגזרו חז"ל היו מקילים בבעילת מצוה, ואם איתא דבהלה ודאי יוצא דם ואסורה, איך הקילו בזמננו, וכי הבהלה שיש היום יותר גדולה, לא שמענו, אלא ש"מ שאין הבהלה אוסרת, רק שיש מקום לחלק בין הסוגים. ומ"מ דברי החת"ס נכונים בטעמם. הערת מו"ר הגר"א מאדאר שליט"א].

ג) ובשו"ת תפארת שמואל (י"ד סימן כח), הביא המחלוקת הנ"ל, והכריע כסברת מהרש"ק, כיון דפשטות סוגיות הגמרא דנדה וסוטה הנ"ל מוכיחין דבעיותותא הבא פתאום מרפיא ופותח מקור הדמים ועלולה לראות דם ע"ז אף שלא בשעת וסתה, ודאי היה לה לבדוק עצמה קודם התשמיש, וסברת דברי הרב חת"ס דמחלק בין מקרה הפחד לשאר מקרים שבגופה, דבזה כשיוצא דם הוא יוצא בשפע ולשעה ובהרגשה רבה, היא סברת הכרס, ואין לה ראיה מש"ס ופוסקים, ואינה סברא מוכרחת, דבש"ס לא קאמר רק דבעיותותא מרפיא ופרש"י שם דפותח המקור יעו"ש, והא מצינו דהמקור נפתח להוציא לפעמים דם מועט ביותר כטיפה או ב' טיפין כהוא דתה"ד וכו' ומנ"ל לבדות סברות כאלה מלבנו להקל באיסור נדה בלא ראיה ברורה בש"ס ופוסקים. וגם מצד הסברא, מסתבר שאין זה דבר קצוב ופסוק תמיד לעולם בשוה לומר דהפחד מוציא בשפע

הם אי איכא בהו ספק נקטינן לקולא. וא"כ ה"ה בבעיותא שלא בשעת וסתה דאיכא חזקת טהרה, דהוי ספק ראתה ספק לא ראתה דנקטינן לקולא, שא"צ בדיקה [הערת הגר"א מאדאר: יש לדחות דבעיותא מריעה החזקה, וכיון דאיכא ריעותא י"ל דיש לבדוק לברר. עכ"ל. ולענ"ד גם בפחד הרי הורעה חזקת הטהרה כשהגיע מדין אורח בזמנו בא, וכמ"ש הרב סד"ט בכמ"ד, ואפ"ה נקטינן להקל מטעם הפחד, כיון דהוי סד"ר, וה"ה כאן, בפרט שי"ל שאמת לא הורעה חזקת הטהרה מחמת הבהלה שהרי אין חזקה שרואה ע"י בעיותא רק ספק]. שו"ר בספר דרך המלך להגר"מ מלכה שליט"א (סימן ז' אות טו) שלמד כיו"ב מדברי הב"י, וכן העלה להלכה. ובשו"ת תפארת שמואל שם סק"ד הביא ראייה מדברי מרן בב"י דכיון שיש נשים שאינן משנות את תפקידן אין להתיר רק בעבר הוסת ולא בדקה ולא לכתחילה, וא"כ ה"ה בבעיותא דלכתחילה צריכה לבדוק. ובמחכ"ת בש"ע פסק שגם לכתחילה מותרת ושלא כדעת הטור שמצריכה בדיקה לכתחילה. ואמנם לדעת מור"ם יש לה לבדוק לכתחילה. ואפ"ה לענ"ד אינה ראייה כ"כ לבעיותא, דשאני התם דהוי שעת וסתה דאורח בזמנו בא ומאיך פחדא צמית אינו מוחלט, משא"כ בבעיותא שלא בשעת וסתה דהוי כשאר ספק בוסת מדרבנן. ובפתחא זוטא (סי קפד סק"י) כתב שאין להקל בבעיותא בשעת וסתה, אע"ג דהמג"א סימן ג' כתב דאנן לא בקאינן להבחין בין בעיותא לפחדא. ע"ש. והביאו בטהרת ישראל (סימן קפד סעיף סד). ונראה דלא בשעת וסתה אינה חוששת כלל די"ל ספק ספיקא, ספק שמא הוי פחדא, ואי הוי בעיותא, שמא לא ראתה. וכ"פ בספר משמרת הטהרה (סימן קפד ס"ק מט) להר"מ קארפ שליט"א. וכן נראה עיקר.

המורם מן האמור: אשה שנבהלה מחמת אזעקה וכיו"ב אם לא הרגישה איזו הרגשה של יציאת דם מותרת לבעלה ואינה צריכה בדיקה. כך הוא עיקר הדין. מ"מ טוב ונכון שתבדוק עצמה לוודאות שלא ראתה. ותבוא עליה ברכה.

לכ"ע אפילו ראתה כבר ע"י קפיצות או שאר אונסין פ"א או אפילו פעמיים, אינה חוששת לקפיצות כלל, אע"פ שהקפיצות גורמות לדם לצאת לפחות כמו שבהלה גורמת לדם לצאת, [שהרי אם תראה ע"י בהלה ג"פ, נחשב וסת האונס כמו וסת הקפיצות וכמ"ש הרמב"ם בפה"מ נדה פ"א מ"ו, ואינה קובעתו לוסתה כלל, ומנידון הפוסקים בוסת ע"י קפיצות וכיו"ב, משמע שזה היה יותר מצוי לראות מע"י בהלה], ואשה זו כבר ראתה ע"י קפיצותיה, ועם כל זה אינה קובעת אותם כוסת ואינה חוששת להם ואף אינה צריכה בדיקה כלל ועיקר. והיינו טעמא שכיון שהיא ראייה הבאה ע"י אונס אינה ראייה, כלומר שאין כח להחליט שהאונס יוציא דם, ואף שלכאורה בשעה שקפצה יש כאן ספק שמא ראתה דם כמו שכבר נהגה ב"פ רצופות, אעפ"כ לא החמירו חז"ל עליה אפילו לבדוק, והיינו טעמא דלוסת גמור חיישינן ולא לספק וסת. וא"כ ה"ה וק"ו לבעיותא שאע"פ שמצינו שבעיותא גורמת דמים, מ"מ לא מצינו שודאי גורמת הדמים יותר מקפיצות ומשאר אונסין, וזו ראייה חזקה שאשה שנבעתה אינה צריכה לבדוק. ומ"מ ודאי שאם תבדוק לצאת ידי ספק תע"ב וכמ"ש ג"כ בספר נטעי גבריאל (סע) שטוב שתבדוק, וכן ראיתי בתשובת שאלה למור"ר מרן ראש הישיבה שליט"א והובאה בספר פתחי טהרה (סימן י"א עמוד כ"א) שאשה שנבהלה פתאום, כדאי שתבדוק את עצמה בעד הבדוק. עכ"ל. ועכ"פ חובה גמורה אין כאן וכמו שדייק לכתוב "כדאי". כי באמת אם לא בדקה מותרת לשמש עם בעלה.

וכן יש ללמוד ממה שפסק מרן (סימן קפד ס"ח) שאשה שהיתה נחבית במחבא מפני פחד, והגיע שעת וסתה, אינה חוששת לו. ע"כ. אע"פ שבב"י כתב דלא בריר לן כולי האי דתהא מסולקת דמים דהא חזינן כמה נשי אף על גב דהוו במחבוא לא ישנו את תפקידם לא אמרינן בה [לדעת הטור] אינה חוששת אפילו לכתחילה, ומסתיין דנימא בה דהיכא דעבר יום וסתה ולא בדקה שמוותרת. עכ"ל. הרי שבמציאות פחד אינו מסלק דמים באופן מוחלט, ואפ"ה בש"ע סמך להתירה לגמרי אפילו שהיא ביום וסתה דאית לן חזקת אורח בזמנו בא כנגד חזקת הטהרה שלה. ונראה בטעמו דכיון דוסתות דרבנן

הרב אליהו עבוד

ירושלים תובב"א

סימן עג

בענין "המסתכל בערוה קשתו ננערת"

לכבוד ירחון "יתד המאיר", מצו"ב מאמר המתאים בעיקר לירחון טבת תשע"ז העוסק בעניני קדושה וצניעות.

הסתכלות בערותו] – כיון שראוי שאיבר הברית יהיה מכוסה וכאשר רואה את ערותו נוטל ממנו חזקו וכוחו של האיבר ורק כאשר האיבר מכוסה אז הברכה שורה בדבר הסמוי מן העין (מהר"ל שם).

ויש מפרשים: שכוחו וגבורתו הולכת ומתמעטת (ע"פ רש"י שם בפ"א ויד רמה שם). וכמ"ש חז"ל הרהורי עבירה קשים מעבירה (יומא דף כט:). שההורים קשים להכחיש גופו יותר מעבירה (רש"י שם).

ויש מפרשים: שמכשיל ומכחיש כח יצרו הטוב והודו נהפך עליו למשחית (רבינו יונה באגרת התשובה י"א, הובא בב"י אהע"ז סימן כ"א). שהפוגם בבריתו תואר פניו נהפך למשחית ופניו מוריקות אולם כשנוטר בריתו זוכה לצלם אלוקים (טהרת הקודש מאמר תשובה בהתבוננות פ"ג).

❖ ולכן הזהירו רבותינו ז"ל שלא להסתכל בערותו בין כשרוחץ גופו ובין כשהוא ערום ורוצה ללבוש בגדיו (הטור עה"ת דברים כ"ה י"ג, הרוקח עה"ת שם, השליה הקי שער האותיות שער הקדושה אות י"ד, היעב"ץ במגדל עוז בית מידות עלית דרך ארץ פ"ד, מהר"י עטיא בספרו רוב דגן שבת דף קי"ח: באר מים חיים עה"ת בראשית ט' כ"ג, סדר היום עניני הנהגת הלילה, כנה"ג אהע"ז הגה"ט סימן כ"ג, באה"ט שם סק"ה, ערוה"ש שם ס"ד, כה"ח או"ח סימן ג' סקמ"ה), כי מגונה הוא (ערוה"ש שם). וכ"ש שאסור להסתכל בערות חבירו (ספר חרדים שם, עיון יעקב שבת דף ק"ח: היעב"ץ שם, ערוה"ש שם), שדבר זה מביא לידי הרהור (ע"פ ש"ע או"ח סי' ע"ד-ע"ה, הטי"ז יו"ד סימן קנ"ג סק"ג, יסוד מערבי להגה"ק ר' רפאל אוחנה פרק ראה והתקין אות א', טהרת הקודש מאמר טהרת המקוה פ"ז).

וכן ע"פ הסוד אסור להסתכל באיבר הברית וכל המסתכל בו גורם בזיון למעלה (זוה"ק בשלח דף סו:), ר"ח שער הקדושה פ"ח, יסוד ושורש העבודה ח"ב הכולל פ"ה). מטעם שהיסוד צריך להיות בהצנע מפני אחיזת החיצונים (הרמ"ק שם, הובא בזוה"ק עם פירוש מתוק מדבש). וכיון שהעטרה של הברית בצורת י' והוא דיוקן השכינה הנקראת עטרה אין ראוי להסתכל בה כמו שאין מסתכלים בקשת (פירוש החייט על ספר מערכת האלקות לרבינו פרץ דף קי"ג:).

❖ א"ר אלעזר "המסתכל בערוה קשתו ננערת" (סנהדרין דף צב.). - יש מפרשים שמסתכל בערות אשה (רש"י בפ"א והערוך ערך קשת) או מחשב¹ בעריות דאשת איש (רש"י בפ"ב, המאירי, רבינו יונה באגרת התשובה אות יא).

ויש מפרשים [שאין הכונה הסתכלות בערות אשה אלא] שמסתכל בערותו (הר"י מלוניל שם, הטור בקצור פסקי הרא"ש שם, רבנו פרץ במערכת האלקות דף קי"ג: יפ"ל ח"א או"ח סימן ג' סק"כ וח"ד אהע"ז סימן כ"ג סק"ח, ושכ"ה ברש"י פ"א, מהר"ל בחידושי אגדות שם, עיון יעקב שם, חכמ"א כלל קכ"ז ס"ט, אור צדיקים עמוד התפילה פ"ג, שיח יצחק מאני עמ' ד', טהרת הקודש מאמר טהרת המקוה פ"ז, מאור ישראל שבת דף ק"ח: שכ"פ רש"י בפ"א).

❖ "קשתו ננערת" – יש מפרשים ש"קשתו" היינו אבר הברית שנקרא קשת (כמובא בגמ' סוטה דף לו. זוה"ק בשלח דף סו: ורש"י בראשית מ"ט כ"ו), "ננערת" – שבא לידי קישוי וחימום וזה יכול להביאו לידי קרי או הוז"ל ח"ו (ע"פ ראשית חכמה שער הקדושה פט"ז, הרוקח ה' חסידות שורש טהרה, אוה"ח הקי בראשית מ"ט ג', בן יהוידע סנהדרין דף צב.) ודוקא שמחשב או מסתכל תמיד בערוה אז קשתו ננערת (מהרש"א בח"א שם, בן יהוידע שם).

ויש מפרשים: כח קושי שלו ננער – שאינו מוליד (רש"י שם בפ"א, הטור שם, הערוך שם, ספר חרדים שם, יפ"ל שם, מהרש"א שם). והטעם [לפי הפירוש שמדובר על הסתכלות בעריות] – כיון שמחשב תמיד בעריות ומקשה עצמו לדעת, אותו קישוי יהיה ננער ממנו (מהרש"א שם). והטעם [לפי הפירוש שמדובר על

¹ **הערת המערכת:** פעמים הרבה שהמערכת מגיחה מאמרים, ומוצאת בהם שגיאות וטעויות-סופר, ולכן ראינו לפתוח בפרוייקט חדש (ונסיוני), לטובת הכותבים, במסגרתו נדגיש באמצעות קו תחתון חלק מן המקומות בהם מצאה המערכת ט"ס או מקום שצריך ליטוש-לשוני, וזאת לתועלת הכותב, כדי שע"י כך יראה ויבחין בדבר וגם יתקן במאמר שאצלו את הטעות. ואף גם זאת, שאם ביום מן הימים יבקש להעלות דבריו על-ספר ולהוציאם לאור עולם, יהיו הם מתוקנים ומסוקלים משגיאות וטעויות.

משם צניעות (ע"פ הגמ' שבת דף מא: השלי"ה סוף מסכת חולין ד"ה וז"ל סדה"י, היעב"ץ במגדל עוז בית מידות עלית ד"א פי"ד, מג"א סימן ג' סק"ב, פמ"ג שם סק"ד, ש"ע הגר"ז ס"ב, משנ"ב שם סק"א).

ולפ"ז יוצא להלכה שכאשר אדם נמצא בבית המרחץ או במקוה מותר לגלות בשרו רק במקום ההכרח כגון שיורד לטבול או להתקלח [ואין פניו כלפי העם], אבל מרגע שפושט את בגדיו בחדר ההלבשה עד שמגיע לחדר של המקוה חייב לכסות את גופו עם מגבת וכן כשיוצא מהמקוה לכיוון חדר ההלבשה חייב לכסות את גופו במגבת משום צניעות (הגר"ח קנייבסקי והגר"מ מאזוז והגר"י רצאבי בתשובות כת"י ששלחו אלי חודש אב תשע"ד, שו"ת משנת יוסף ליברמן ח"י סימן ב').

ואף שיש בנ"א שלא נזהרים בכך והולכים עד למקוה בלי לכסות את גופם ויש ללמד עליהם זכות כי כך התרגלו במקוואות הישנות שהיה חדר הלבשה צר וצפוף וא"א להתלבש סמוך למקוה ולא היה מעקה להניח את הבגדים, מ"מ בזמנינו שיש מקום ואפשרות לכך, ומאידך יש יותר חשש של יצה"ר והרהורים לכן חובה להצטנע ביותר (שו"ת משנת יוסף ליברמן ח"י סימן א).

ויש להתרחק מהמנהג של כמה שיש בנ"א שיורדים לטבול ערומים ולא יתבוששו וזה גורם הרהורים רעים, לכן כל אדם יעשה בדעת לכסות בשר ערוה ממתניים ועד ירכיים שכן אמרו חז"ל בגמ' (שבת דף מא.) שכאשר פניו כלפי העם צריך לכסות גופו משום צניעות (יסוד מערבי מהגה"ק ר' רפאל אוחנה זצ"ל).

❖ נמצינו למדים שאסור להסתכל בערותו וכ"ש בערות חבירו שזה אחד מפגמי היסוד, ולכן מי שהולך למקוה יזהר לא להיכשל בהסתכלות באנשים ערומים שאם עושה כן הרי יוצא שמפסיד מהליכתו למקוה יותר ממה שירויח. וכ"ש אם עומדים ערומים ומשיחים זה לזה בעודם ערומים שבודאי אין מורא שמים עליהם שכן מבואר בש"ע (סימן ב') שאסור לעמוד בגילוי הגוף ללא צורך אפי' רגע, והעושים כן ממשיכים זוהמא גדולה על עצמם וגורמים ח"ו לקצף בנטיעות, ואפי' מי שמטה אוזנו לשמוע את השטויות והבלים שמשוחחים שם הולכי בטל ממשיך זוהמא על עצמו ומטמטם שכלו.

וכן יש להתרחק מהמנהג הגרוע שנתפשט בעוה"ר לרחוץ עצמם בסבון ערומים בזה כנגד זה שזה חוסר צניעות, [ובפרט ברוב המקוואות בזמנינו שאין מחיצה או וילון בין הרוחצים לשאר העם (הגר"ח קנייבסקי בתשובה כת"י)], וכן כשיצא לבית הכסא אל יצא כשהוא ערום כי אין זה דרך צניעות

ועכ"פ איסור הסתכלות בערוה [הן ערות אשה והן ערות זכר] הוא דוקא בהסתכלות מרובה [בהתבוננות], אבל בראיה קצרה בעלמא [באקראי] אין שום איסור (מהר"ח בן עטר בספרו חפץ ה' שבת דף קיח:; ראה חיים פלאגי ח"א דף יב, השד"ח במכתב לחזקיהו שבת דף קיח:; טהרת הבית ח"ב עמ' קס"א בשם הפוסקים).

❖ ולכן חסידים הראשונים וגדולי החכמים התפאר אחד מהם שמעולם לא נסתכל במילה שלו ומהן מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו מפני שלבו פונה מדברי הבאי לדברי אמת שהן אוחזות לבב הקדושים (הרמב"ם בפכ"א מהל' איסוי"ב הלכה כ"ג, וש"ע אהע"ז סימן כ"ג ס"ז, ע"פ הירושלמי מגילה פ"א הל' י"ג ופ"ג ה"ב וגמ' שבת דף קיח:).

[ואף שהתבאר מדברי רבותינו ז"ל שיש לזהר לא להסתכל בערוה וכל המסתכל בה קשתו ננערת ומבואר שאין זה רק חסידות בעלמא, מ"מ אם מסתכל לצורך מצוה או לצורך רפואי ודאי שמותר. אמנם החסידים הראשונים וגדולי החכמים נזהרו לא להסתכל אפילו לצורך (כמבואר בירושלמי שם), ונהגו כן מרוב צניעותם (רש"י שבת דף ק"ח:)] ולגדר וסייג שלא תתגבר עליהם התאוה (הראב"ד בעלי הנפש ריש שער הקדושה). ועוד שאפילו שהזהירו רבותינו ז"ל לא להסתכל בערוה, מ"מ רוב בנ"א לא נזהרים בזה כיון שקשה לזהר בזה ובפרט בבית המרחץ לכן התפארו גדולי החכמים שהם נזהרו בזה וכונתם להזהיר אחרים שלא יסתכלו בערותם וכ"ש בערות אחרים (עיון יעקב שבת דף קיח:). לכן דייקו הרמב"ם והש"ע וכתבו שחסידים הראשונים וגדולי החכמים התפאר אחר מהם ואמר "שמעולם" לא נסתכל במילה שלו אף שהיה להם צורך והיתר בדבר, מ"מ הם החמירו על עצמם. (וכמו שמצינו בכיוצ"ב בגמ' שבת (דף קיח:) ומגילה (דף כח.) שהאמוראים התפארו שנהירו אפי' בדברים שיש חיוב על כל בנ"א לעשותם או לזהר מהם, מכיון שיש אופנים שאפשר לבנ"א להקל והם החמירו על עצמם תמיד לזהר בזה, וכן ישנם דברים שרוב בנ"א לא נזהרים בהם והם נזהרו תמיד ודו"ק).

❖ וצריך האדם להתנהג בצניעות ובושה לפני הקב"ה ואפילו בחדרי חדרים, וכן צריך לזהר תמיד שלא לגלות בשרו שלא במקום ההכרח ואפילו מעט. אמנם במקום שא"א באופן אחר כגון בבית המרחץ מותר ואין בזה משום פריצות, רק יזהר לפשוט וללבש סמוך לנהר [או למרחץ] מה שאפשר בכדי שלא ילך בגילוי הגוף שלא לצורך. ואפילו ערותו א"צ לכסות בירידתו לנהר ולא עוד אלא שהמכסה נראה כאילו בוש בבריתו של אברהם אבינו אבל בעלותו מן הנהר שפניו כלפי העם צריך לכסות את ערותו

ובהרבה מקומות בפרט בארצות ספרד לא היו טובלים שני בני"א ביחד משום הצניעות [וכן מוכח מגמ' שבת (דף מא:). שפניו כלפי הנהר א"צ לכסות כי אין שם בני"א כי רק הוא לבדו רוחץ]. ואף שבזמנינו קשה יותר לזוהר בזה מחמת ריבוי האוכלוסין, מ"מ יר"ש ישתדל ללכת למקוה רק בשעות שאין שם ריבוי בני"א, ובנוסף יכסה עצמו במגבת בהליכתו ובחזרתו למקוה (ש"ע המקוצר עמ' שיט). והבא ליטהר מסייעין בידו.

שכן אסור לגלות עצמו כלל חוץ ממה שמוכרח וזה גרוע ומגונה (כמובא בש"ע סימן ג), וכל מי שיר"ש נוגעת לליבו יפשוט וילבוש מלבושים בצניעות ויכסה עצמו עד סמוך למים וכמו שנהגו כך כל הצדיקים וחסידים ויר"ש אמיתיים ולא יבוש מפני המלעיגים בעבודת ה'. ולפעמים קדושת העינים ששומר עצמו בבית המרחץ היא יותר תיקון מעצם טבילת המקוה כי בכל סייג קדושה שאדם מקדש עצמו נקרא קדוש (טהרת הקודש מאמר מקוה ישראל פ"ז).

הרב ישראל סיתהון

כולל "זוהר בנימין" ירושלים ת"ו

סימן עד

במעלת לימוד תורה בטהרה

וביאור דבריו עפ"י הא דהוה מרגלא בפומיה דמרן מו"ר בעל השבט הלוי ז"ל דדין גרמא לאבותינו הקדמונים תנאים ואמוראים זי"ע בגדלותם ורוממותם בנוראות התורה משום שהיה מצוי להם אפר פרה כידוע, וטהרה זו חקקה התורה בלבם. וזהו מה שכתב כאן, דיששכר זכו ביותר לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא דעסקו בתורה בטהרה כאשר בא הרמז בקרבנם ביום שהקריבו פרה אדומה. אמנם מש"כ דאף שבט לוי עסקו בתורה בטהרה ולמד כן ממה שנאמר תומיך ואוריך וגו', נראה דכיון למה שכתוב שם בהמשך הכתוב, 'ישימו קטורה באפיך וכליל על מזבחיך', דמעשה הקטורת ועבודת הקרבנות הוא תכלית הטהרה בכלל ישראל. ויותר נראה דלמד כן ממה שכתוב שם (לג ט'), 'כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו', דהוא רמז לשמירת הברית קודש, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה בתהלים (ק"ט קסב) 'שש אנכי על אמרתך', והיינו מילה וכמבואר בשבת (קל). ובמגילה (טז:). וגם נצירת הברית היינו שמירת הברית קודש. ומזה נלמד דהיו שבט לוי עוסקים בתורה בטהרה.

והדברים ידועים שע"י שמירת הקדושה והטהרה יגדל האדם במעלות התורה ויזכה גם למלכות ושררה – לתורה ולגדולה במקום אחד, וכאשר בא הדבר מפי ספרים וסופרים, ואך זה עתה ראיתי למהר"ח פאלאגי ז"ל בספרו נפש כל חי (ערך ב' אות זד) שהאריך בענין זה ושם גילה ענין מופלא בדבר המשפחה המיוחסת בישראל לדורות עולם, משפחת

ראיתי למרן מו"ר עט"ר בעל השבט הלוי זצוק"ל בספרו שבט הלוי – חנוכה (דרוש ואגדה, דרוש תשיעי סי' ב' ד"ה עוד נראה, עמוד רכה) שהקשה בהא דאיתא ביומא (כו.), אמר רבא, לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר, לוי דכתיב (דברים לג י'), 'יורו משפטיך ליעקב', יששכר דכתיב (דה"י א' יב לג), 'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל'. ואימא יהודה נמי, דכתיב (תהלים ס' ט'), 'יהודה מחקקי', אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא קאמינא, ע"כ. וצריך להבין הלא שבט יהודה גם היו גדולים בתורה, וע"י בסנהדרין (ה'). עה"פ (בראשית מט י') 'לא יסור שבט מיהודה', אלו ראשי גלויות וכו', 'ומחוקק מבין רגליו', אלו בני בניו של הלל שמלמדו תורה ברבים. וא"כ מפני מה זכו השבטים בני לוי ויששכר יותר משבט יהודה ושאר השבטים. וע"ש מה שביאר בזה. אבל לעיל מינה רמז ליישב זה בדבריו שכתב וז"ל, ובמה תלויה זכות זו של אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, נראה שהוא בזכות עסק התורה בטהרה, שבדבר זה נתייחדו שבט יששכר, וכמו שאיתא במדרש (במדב"ר פ"ג טו), שהוסיפה התורה (במדב"ר ז' יח-ט) ביששכר 'הקריב' כנגד מה שהקריב את קרבנו ביום שעשו פרה אדומה, שהיא טהרתן של ישראל. וזהו גם כחו של שבט לוי, דכתיב (דברים לג ח'-י'), 'תומיך ואוריך לאיש חסידך וגו', יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל', על כן לא משכחת צורבא מרבנן דמורי, אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר, עכ"ל.

בן הין לו הרב המופלא מה"ר ר' רחמים חיים יהודה ישראל ז"ל בעמח"ס שו"ת בן ימין, וזרעו אחריו מזר"ק טהור בנש"ק רבי ראובן אליהו ישראל ז"ל הרב הראשי בעיר רודיס. ומזה נשכיל להבין דגדול מעלת העסק בתורה בטהרה לו ולזרעו אחריו בזה ובבא.

וכמה היה מרבה להזהיר בזה מרן מו"ר בעל השבט הלוי זצ"ל דהוה מרגלא בפומיה שאי אפשר להצליח בתורה אלא על ידי ההתקדשות וההיטהרות, והיה מפרש לשון הברכה בברכת המזון 'על בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו שקדושת הברית וקדושת התורה יחדיו יהלכון זה בזה קשורים, תרי רעין דלא מתפרשין, ותורה מסייעת לקדושה וקדושה מסייעת לתורה. וכאשר כתב כל זה בתש"ו שבה"ל (ח"ה ס"י א') וזלה"ק, ואשר שאל אותי מה שמעיק לו כ"כ שזה כמה שנים שהוא לומד תורה ולא זכה להתגבר, הנה לא יחידי הוא בדבר זה כי כולנו שואלים שאלה זאת, ובכל זה נאמנים עלינו דברי חז"ל סוטה (כא). שתורה מגינה ומצלת מן החטא, ואם בכל זאת לא מצלת סימן שהתורה אינה לשמה כי תורה לשמה מדרגתה גבוה מאד מאד, ובכ"ז אנו מצווים ללמוד כפי האפשר ובמשך הזמן המאור שבה יחזירנו למוטב כארז"ל בירושלמי חגיגה (פ"א ה"ז), ואלו לא למדנו ח"ו היי המצב פי כמה גרוע, אלא שחסר השלמות, והחסרון בזה שלומדים תורה אבל שוכחים כי המכתב מכתב אלוקים הוא, תורת אלוקים הוא והאלקות בוקע מן התורה בכל מקום אלא שאין מרגישים, וגם חסרון טהרה וקדושה היא בעוכרינו, כי יראת ה' טהורה עומדת לעד, ופגמי קדושת הברית הרבה מאד גורמים וכל חז"ל מלאים מזה, וכל ספרי מוסר הקדמונים אף על פי שבחלק מן הספרים לא מדובר כ"כ מזה, ועל בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדתנו הם תרי רעין דלא מתפרשין זה מזה כידוע, כי תורה מסייע לקדושה וקדושה מסייע לתורה, ימשיך נא ללמוד ולהשלים עצמו מתוך שמחה וטהרה ויהי היי אלוקיו עמו, עכלה"ק. [וע"ע דבר נורא בזה בספרו דרשות שבט הלוי (ח"ב שערי תורה, שער קסב אות ב') דהלומד תורה אלא שפורש 'עצמו ממנה, שהוא והתורה שני דברים, ורוצה ללמוד בלי ההכנה המצטרפת לתוה"ק – הכנת השכל והטהרה, מתחלת לו נפילה עד שיפול בגהינום, ע"ש]. יה"ר שיהא חלקינו מן הלומדים תורה בטהרה ונזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

אחת ושמה 'ישראל', אשר בראש כולם עמד הגאון המפורסם בעל שו"ת משאת משה ובניו אחריו, שזכו לתורה ולגדולה במקום אחד ולחיבת הקודש אעתיק דבריו וז"ל, ברית ותורה תרווייהו בהדי אהדדי, כי שמירת הברית קדש לבל יטמא אותו בשום פגם, **זוכה לתורה ולתעודה**, כמ"ש רז"ל, ובזה פירשתי בעניוטי בספה"ק תוכחת חיים (סדר שמות פ"ג דף ז' ע"א) נוסח שתיקנו לו אנשי כנה"ג בבהמ"ז, 'ברית ותורה חיים ומזון', כי ע"י שמירת הברית **זוכה לתורה ולמזון, תורה וגדולה במקום אחד**, וכמ"ש רז"ל ביוסף הצדיק דזכה למלכות ע"י שמירת הברית, וכן אמרו רז"ל גבי משה, יעושי"ב בס"ד. ואראה בחלומי בליל ט"ו אדר, אתן שנית לעיני ותריא אותו כי טוב הוא (שנת תר"ז), כי היו אומרים לי כי עמיתנו בתורה מר דיינא זרע ריב שושילתא דבי נשיאה, ריכא ובר ריכא מזרע המלוכה, הרב המובהק המאיר כברק, כמוהר"ר המלאך **מיכאל יעקב ישראל נר"ו** (בעל שו"ת יד ימין) אשר אור תורתו שואף זורח ונוגה לו במתא תהלה אי רודיס יע"א ישל"א מוכתר בכתר תורה ומלכות, את הנזיר ואת העדוית עדוית לישראל, ממלא מקום אבותיו הקדושים שלשלת יוחסין, נושא משך הזרע מזה בן מזה הללו בעלי תריסין ראשי אבות דייני ישראל העמודים והמכונות אשר בית ישראל נכון עליהם רבנן סבוראי מורה הוראות בישראל, בראש כולם האדם הגדול בענקים רבא אילנא הרב הגדול המפורסם **בעל ספרי שו"ת משאת משה זצוק"ל**, ובר"א כרעותיה רועה ישראל רברבנותיה דמר ושררותיה נודע בשערים, וספרין פתיחו חיבוריו המאירים הרב המופלא וכבוד ה' מלא **כמוהר"ר אליהו ישראל ז"ל** (בעל שו"ת קול אליהו) אבי צדיק ענף עץ אבות דרופתקא דאורייתא יקר ורבותא הרב המובהק **בעל משה ידבר זלה"ה** ובן הין לו את כבודו ואת גודלו איהו אי וגולתיה מדברנא דאומתיה, הרב הכולל, בישראל להלל, ענותן כהלל, **בעל ספר קול יאודה זלה"ה** דין אבא למלכא המלאך הדוביר בי **מיכאל שר ישראל נר"ו** דנהירין שמעתתיה והלכתא כוותיה, טובה חכמה עם נחלה, זהו מסיבת כי היו שומרי ברית שלא פגמו בריתם בשום פגם, לכך זכו זכיה דאורייתא לכתר תורה מורי הוראות בישראל, ובזה פירשתי כוונת הכתוב בסדר וזאת הברכה (דברים לג ט') 'כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו, יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל', זהו תורף דברי החלום. ואתה רואה שלא פסקה התורה ממשפחה זו, ואף הרב הגדול מיכאל שר ישראל ז"ל

הרב שלום מרזן

מח"ס "שאלת שלום"

קרית מוצקין

סימן עה

בענין לשכב "פרקדן" בעודו נעור

יכול להגיע לשז"ל וכן צריך לומר בדעת הש"ע, שהרי פסק מוהרי"ק בשולחנו הטהור כדברי הרמב"ם גם בהלכות ק"ש באו"ח בסימן סג וגם באבן העזר בסימן כג ס"ג.

ומ"מ נראה דבכל גונא שיכול להגיע לקישוי או חימום אסור לישון באותו אופן וכן על ביטנו אסור אף בשוכב בסתמא דיכול להתחמם וכ"כ הפר"ח דהטעם דעל ביטנו אסור משום חימום וכ"כ באליה רבה בסימן סג' אות א' בשם הלחם חמודות וטעם זה שייך בכל אופן ואין להקשות ממש"כ מרן באו"ח סימן סג' דדוקא לקרות אסור ואיכא למידק ולמימר הא לשכב שרי זה אינו דפשוט דאסור מטעם חימום והא דנקט ביאור זה ל"ל שמלבד איסור חימום הוי נמי דרך גנאי לשכב כך ולקרות ק"ש.

ובדבר היושן על גבו דאסור נחלקו הראשונים בטעם הענין דרש"י בנדה יד פירש שידי מונחות לו על אברו ומתחמם והתוספות הביא דברי הרשב"ם שפירש שמתוך שבגדיו נופלין על אמתו מתחמם ולתרי הני טעמי ליכא למיחש דלרש"י כל זה שישן ומתוך שינתו מניח ידיו על אמתו משא"כ שניעור שמכיר במעשיו וגם לטעם הרשב"ם י"ל דה"מ בזמנם שהבגדים היו כבדים היה לאסור אף בשכיבה משא"כ בזמננו הבגדים קלים ומיוצרים באופן אחר ולית האי חששא ואה"נ אי לובש בגד כבד או מתכסה באופן שיגיע לחימום יש להמנע מלשכב על גבו אף שאינו ישן. ובתוס' הרא"ש כתב טעם נוסף שמתוך ששוכב מתחמם ונראה דה"מ ששוכב זמן רב ומ"מ הכל לפי הענין.

וראיתי תו דברי התוס' ר' יהודה (המסיד) שיריליאון שכתב טעם נוסף דבכך בא בקירוב לידי הרהור ונראה שכוונתו שהרי גם שעומד או יושב

מעשה באברך שראה חבירו בעת מנוחת הצהרים ששוכב על גבו כשהוא ניעור ושאל האם זה בכלל פרקדן שאסרו חז"ל.

תשובה: הנה איתא בנדה (יד) דרבי יהושע בן לוי לייט אמאן דגני אפרקיד ופירש רש"י דפרקדן הוא השוכב ופניו למעלה והסכים עמו התוספות בד"ה פרקיד והשיג על פירוש הערוך דפירש דפרקדן הוא השוכב ופניו כלפי מטה ובאמת שתי הדיעות הללו מובאות בפוסקים ואכמ"ל (כמו שראיתי המאריכיס שלא לזרף) וכמ"ש לקמן.

והנה פסק הרמב"ם פכ"א מהלכות איסורי ביאה ה"ב וז"ל אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור אלא אם יבוא לו הרהור יסיע ליבו מדברי הבאי ויפנה לדברי תורה שהיא איילת אהבים ויעלת חן לפיכך אסור לאדם לישן על עורפו ופניו למעלה עד שיטה מעט כדי שלא יבוא לידי קישוי ע"כ ולכאורה נראה שתפס הרמב"ם כשיטת התוספות דפרקדן מיירי דיושן על גבו ופניו כלפי מעלה אך קשיא לי בהאי מילתא דהנה הרמב"ם בהלכות ק"ש פרק ב' ה"ב דשם הביא מלבד פירוש זה נמי פירוש הערוך דכתב שלא יקרא והוא מוטה ופניו טוחות בקרקע.

והנראה לבאר בדעת הרמב"ם בס"ד דאכן תפס הרמב"ם ב' הפירושים ולענין ק"ש בב' האופנים הוי מגונה ואין לקרות כך ק"ש ולענין שינה נמי אסור דאתי לידי שז"ל וכמ"ש בביאור הגר"א ס"ק ז דהטעם משום שז"ל ומש"כ הרמב"ם בהלכות ק"ש גילה דעתו לפירוש פרקדן ובהלכות א"ב נקט הפירוש שעל עורפו דחד מתרי נקט שכבר גילה ביאורו בהלכות ק"ש ונקט הביאור שבו פחות אתי לידי שז"ל שהוא על עורפו וכ"ש דעל ביטנו דיותר

ישוב לקושייתו הכריח שאסור אף לשכב אפרקיד אפילו נייעור שמא ישן כך ולא ירגיש, ונלע"ד דלא קשיא מידי דאכן פשוט לגמרא דלשכב פרקדן נייעור שרי וקושיית הגמרא מר"י על ריב"ל שק"ש אסור לקרות פרקדן הא לישון פרקדן שרי, וע"ז מתרצת דגני מצלא שרי דהיינו לישון מוטה על צידו שרי אך לקרות ק"ש על צידו אסור ע"ש ודוק.

ומ"מ מלשון הראשונים ומרן שכתבו שאין לישון פרקדן ומשמע לישון דוקא ולא לשכב כשהוא נייעור (ו"ל דאף דלכמה טעמים אין לשכב פרקדן אף בעודו נייעור מ"מ י"ל דחכמים גזרו רק בשניה ולא בשכיבה, וי"ל מילתא בטעמא שכשייעור מודע לעצמו ויכול להשמר) ואחר זמן ראיתי שבפסקי תשובות (ואיני זוכר היכן) כתב כדברינו שכן משמע מלשון הגמרא והראשונים וכן ראיתי שכתבו כו"כ אחרונים, אלא דסוף סוף הכל לפי הענין ולפי מה שמכיר ומרגיש בעצמו ומ"מ אם מרגיש שעומד להירדם יפנה לצידו דלא אתי לישון פרקדן וכל הגודר עצמו בענינים אלו קדוש יאמר לו.

ולענין אשה האם מותרת בכה"ג נראה בפשיטות דשרי ולא מיבעיא לשכב בהקיץ פרקדן אלא אף לישון פרקדן דלא שייך בה כל הני טעמי. אמנם לענין קריאת שמע דינה בכה"ג כאיש דאין לה לשכב פרקדן בעודה קוראת ק"ש.

בגדיו נופלים על אמתו אמנם שנמצא בתנוחה ששוכב טפי אתי לידי מגע עם בגדיו ונראה דגם הכא איכא למימר כמ"ש לדברי הרשב"ם שאם בגדיו קלים ונוחים ליכא למיחש (וצרטי הנ"ל עוד טעם דע"י כך יגיע לקישוי ויתגנה ע"י חזקו וצמק' הקשו צבית אפל מאי א"ל וראיתי שצממני יו"ט על הרא"ש סימן ד' אות ר' תירץ דלא פלוג ומ"מ נמי להאי טעמא נמי ליכא למיחש ששוכב ער ופשוט) ובגליון שם על התוס' הביא טעם נוסף שמתוך ששוכב מתחמם עמוד השדרה ומגיע לידי חימום ומ"מ ששוכב לנוח מעט לשעה קלה יתכן לומר בזה דאין לחוש לחימום בזמן מועט וכטעם הגליון נקט בערוך השולחן אהע"ז סי' כג ס"ג ומלשונו משמע דמיירי בישן דוקא ע"ש, ואחר זמן ראיתי בספר ערוך לנר עמ"ס גדה בדף יד ע"ב שכתב דלטעם הגליון לכאורה יהיה אסור לשכב גם בהקיץ ומ"מ סיים דדוקא בשינה חיישינן שע"י חימום יבוא לידי קרי ומוכח מדבריו דס"ל שלשכב בהקיץ שרי.

ותו ראיתי בספר אסיפת זקנים שהביא את דברי השארית ישראל שהבין בתחילה שכל דברי ריב"ל דלייט אמאן דגני פרקדן מיירי ביושן ולא בשוכב ומכח זה הקשה דמה קושיית הגמרא מרב יוסף שלקרות ק"ש אסור פרקדן הא לשכב שרי והרי לריב"ל שרי לשכב נייעור ורק משום שלא מצא

הירחון יוצא לאור

בסיוע משפחת וזאן הי"ו מצרפת

לע"נ הוריהם אוהבי התורה ולומדיה רודפי צדקה וחסד
 מקיקץ וזאן (המכונה כסאני) בר רחל ז"ל - ני"ע חי בתשרי
 ורעיתו מרת מזיאנה נגימה בת חנינה ע"ה - ני"ע י"ב בשבט תשע"ו
 להצלחתם ולהצלחת בני ביתם וכל המשפחה הי"ו
 ולרפואת הילדה רבקה חיה וזאן בת אסנת חנה תחי'
 אל נא רפא נא להם בתושחויי. אמן.

אל תחזיק טובה לעצמך!

קיבלת את הגליון? סיימת ללמוד בו?? במקום להשאיר אותו ספון בספרייה
 הנח אותו בבית המדרש הקרוב – לזיכוי הרבים!!

סימן עו

הערה בגדר בני ט' מידות | מכתב

לכבוד מערכת הירחון הנכבד 'יתד המאיר', שלום רב!

מקובל להסביר שהחסרון בבני ט' מידות הוא חסרון מציאותי שהואיל ונוצרו מזיווג לא מושלם, כלומר מזיווג של גופים ללא זיווג הנשמות, לכן נוצרים מזיווג זה ילדים פגומים מבחינה מסוימת רח"ל, ולפי"ז פשוט שאף אם האיש והאשה היו אנוסים בזה לא מהני כלל לענין התוצאה שהבנים הם חצופים וכו'.

אך מצאתי בכרכ"י היפך מזה (או"ח רמ"ס"ק ד) שהביא שהקשה הראב"ד מדוע ראובן בן יעקב אבינו ע"ה אינו בן תמורה רח"ל על אף שרק בבקר נודע לו ש"הנה היא לאה" (עיי"ש מה שתי) והברכ"י יישב שמכיון שיעקב אבינו ע"ה היה אנוס גמור בזה אף הבן הנולד מזה אינו בן תמורה [והדברים נסובים גם על דוד הע"ה עיי"ש].

ומזה נראה שבני ט' מידות הוא כמעין עונש על צורת המצווה של ההורים, כך שבאנוס העונש לא מתקיים, והוא פלא.

ובגוף הקושיא ראיתי באור החיים הקדוש (בראשית מט ג,ד) תירוץ פשוט מאוד שבני תמורה זה שבועל גוף זה וחושב בגוף אחר, אך יעקב אבינו ע"ה אף שאמנם טעה בזיהוי האשה, מ"מ כל מחשבתו היתה בגוף שבלפניו ולא הרגה בגוף אחר חלילה, אלא שחשב שהאשה שלפניו היא רחל וא"כ אין כאן חיסרון של בני תמורה כלל שכן האיחוד בין הגופים [בזמן הזיווג עכ"פ] היה שלם שלא היתה מחשבה בגוף אחר אלא שחשב שגוף זה הוא אשה אחרת ואין זה מגרע באיחוד בין הגופים¹ ולרוב פשיטות התירוץ קשה מאוד איך מהראב"ד עד האור החיים לא תירצו כך.

יוסף מימון כולל "בית מרן", פעה"ק צפת תובכ"א

א. הסתכלות בבגדי צבעונין / ב. ובדין אשה לא תלמד קטנים | מכתב

לכבוד מערכת הקובץ החשוב 'יתד המאיר', אם תוכלו לצרף ב' הערות אלו לגליון הקדושה.

א. נפסק בש"ע אהע"ז סימן כא, ואסור להסתכל בבגדי צבעונים של אשה שהוא מכירה, אפי' אינם עליה, שמא יבא להרהר בה. וא"כ יש לדון לאסור דבר המצוי מאד בימינו שהאשה שואלת משכנתה חברתה או קרובתה בגד לאירוע, ואם בעלה מכירה יש לאסור, ואולי יש חילוק אם כשאשתו לובשת הבגד כבר לא מהרהר באותה אשה, וצ"ע².

ב. וכן יש להעיר על מה שמצוי היום בנשים המטפלות בקטנים על אף הנפסק בש"ע אהע"ז סימן כב ס"כ: אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם ונמצאו מתייחדים עמה. ע"כ. והיינו על אף שאינם מתייחדים כלל, מ"מ חיישינן לייחוד מפני הקביעות, ואעפ"י שיש מתירים בעלה בעיר, מ"מ יש האוסרים דס"ל שהקביעות גורם שיהא לבם של האבות גס בה, ובלבו גס בה לא מהני בעלה בעיר כנפסק בש"ע לעיל. ובודאי ודאי שלכו"ע לא יועיל בעלה בעיר באשה שבודאי לבו גס בה, וכגון סבתא השומרת על נכדיה וחתנה מביא לה בכל יום את הילדים איני רואה בזה צד היתר. תודה רבה, מרדכי נטף

¹ ומ"מ עיי"ש שסיים "אף על פי כן הדבר הוא כל שהוא מבחינת לא טהור וצא ולמד מה שיצא מזה כי יצא ראובן ובלבל יצועי אביו הרי שעשה פעולתו מעשה בלתי טהור" הכותב.

² א.ה. ראה בגליון הנוכחי לעיל (סימן סב), במאמרו של הרב איתן כהן מש"כ בזה. המערכת.

הערה על ספר טללי טוהר בענין הפסק טהרה אחרי השקיעה | מכתב

לכבוד מדור יתדות בירחון הנפלא "יתד המאיר"

ידוע דעת מרן הגר"ע יוסף בטהרת הבית ח"ב (עמ' רסה ועמ' תקנג) דאפשר לעשות הפסק טהרה אחרי השקיעה עד צאת הכוכבים, והביא סייעתא לדבריו מערוך השלחן סי' קצו (סכ"א) שכתב שהמנהג לעשות הפסק טהרה עד הלילה. כיעו"ש. והנה בספר טללי טוהר פ"ה (הערה ל) השיג על זה דהרי בערוך השלחן שם (סעיף כ) כתב בהדיא שאין לעשות הפסק אחרי השקיעה, ועל כרחק מ"ש אח"כ (בסעיף כא) עד הלילה הוא לאו דוקא. עכת"ד.

ואשתומם כשעה חדא, היכן ראה בערוך השלחן שכתב "בהדיא" עד השקיעה, הרי ז"ל שם (ס"כ): "שתפסוק סמוך לחשיכה", וידוע בכל מקום דחשיכה הוא צאת הכוכבים (עי' יבי"א ח"ז האו"ח ר"ס לד בהערה שכן הוא לשון חז"ל והפוסקים). וממילא א"צ לומר שמ"ש אח"כ עד הלילה הוא לאו דוקא, אלא בדקדוק נאמר.

ויש עוד בספר הנ"ל כמה מקומות שחותר נגד הספר טהרת הבית בכגון דא. ואשמרה לפי מחסום וגו'.
יוסף. כ. ביהמ"ד ע"ש עזרא דבאח, ירושלים.

אכילה משיורי מאכל אשתו נדה | מכתב

מרן הגר"ע יוסף זצ"ל בשו"ת יביע אומר ח"ט (חיו"ד סי' יב או"ב) נשאל גבי אכילה משיורי גלידה שאכלה אשתו נדה, וכתב, לפענ"ד הסברא נותנת שאין זה תלוי אם הוא מאכל או משקה, אלא אם האשה אכלה ע"י מציצת הארטיק או הגלידה שבתוך גביע, כרגיל, ונותנת לבעלה השאר, שדרך העולם להמנע משיורים כאלה, אחר מציצת אדם אחר מהם, אם הבעל לוקח ואוכל מן השיריים האלה, אין לך קירוב דעת גדול מזה, ויש לאסור, אבל אם חתכה בסכין או כפית חלק מהארטיק או הגלידה, והנשאר לא נגעה בו מלאכול ממנו, מותר לבעלה לאכול הנותר. וזה פשוט. תן לחכם ויחכם עוד. ע"כ.

ונראה מדבריו שתפס טעם זה דכיון דקפדי אינשי, והוא אוכל יש בזה משום חיבה, עיקר, שהרי בטהרת הבית ח"ב (עמ' קכו) הביא ב' טעמים לחלק בין שיורי הכוס שלה לשיורי מאכלה. א - משום שבשתייה א"א לשתות מן הכוס בבת אחת אלא בזה אח"ז, אבל באכילה שאפשר להם לאכול ביחד מקערה אחת והם נמנעים מכך ואוכלים בזה אח"ז, י"ל דהוי היכר ומשרא שרי. וטעם ב - כנ"ל.

ואפשר לומר דאף לפי טעם של היכר א"ש להתיר אכילת שיורי גלידה שלה כשאכלה בכפית, משום שהיו יכולים לאכלה ביחד (ול"ד למשקה) ומכיון שאוכלים זה אח"ז הוי היכר. ושרי משום תרתי לטיבותא. וצ"ב למה לא כ"כ ביבי"א.

ומ"מ צ"ע במאכל שיש בו חדא לריעותא, כגון גבינה שהם יכולים לאוכלו יחד ואוכלים אותו זה אח"ז, אבל קפדי אינשי לאכול שיריים כאלה זה אחר זה.

הוספה לקונטרס משנה אחרונה - בעניני "טהרה" | תגובה

ביתד המאיר גליון כסלו תשע"ז (עמ' 156) כתב שבטהרת הבית לא מצא עוד מקום שחזר בו המחבר זיע"א מחיבורו טהרת הבית. [א.ה. ראה לעיל סי' סד, מש"כ בענין זה. המערכת].

הנה מקום איתי לציין שבטהרת הבית עצמו ציין המחבר על חזרה נוספת. בחלק א (עמ' שסז) כתב שאין קטנה הטובלת לנישואיה רשאית לברך על הטבילה, כיון שאין בזה מצוה אלא חינוך. ובחלק שני (עמ' תקמג) כתב שיש למחוק את התיבות "הטובלת לנישואיה" כיון שזו היתה תקנת חכמים וחיבת קטנה הטובלת לנישואיה לברך על הטבילה. [א.ה. ראה לעיל בתשובתו של מרן סי' ס, ובהערת המערכת שם. המערכת].

וכן בשו"ת יביע אומר (ח"ד יו"ד סי' יב) כתב להתיר כתם שנמצא בימי טוהר. ובטהרת הבית (ח"ב עמ' כז) כתב שחזר בו והכריע כדברי האוסרים. בברכה רבה, דוד טהרני. מח"ס שו"ת "דברי דוד", ביתר עילית

האם הפיוט "מעוז צור" נכתב בימי ממלכת החשמונאים | תגובה

לכבוד עורכי הקובץ היקר "יתד המאיר", ה' עליהם יחיו!

קראתי בכל לב את מאמרו הנפלא של הרב יהודה חטאב שליט"א (כסלו תשע"ז, סי' נב) בענין הפיוט לחנוכה "מעוז צור", ולתוספת ברכה, אמרתי אוסיפה עוד כהנה, מתוך מאמר שכתבתי אודות פיוט זה.

ראה ראיתי בקובץ שנות חיים (התשס"ח) במאמרו של הרב דניאל ליפסון, שהביא סברת אחד החוקרים, שהפיוט מעוז צור הינו פיוט קדמון, או אולי מבוסס על פיוט קדמון, שנתחבר בימי ממלכת החשמונאים כשיר נצחון של עם ישראל על אויביו במהלך ההסטוריה וכהודאה להקב"ה. לפי תאוריה זו מובן מדוע אין בפיוט התייחסות למלכות אדום (רומי או הנצרות). בסוף ימי הביניים כאשר הכנסיה התחילה לאבד מכוחה ונדמה היה שניתן לראות את ניצני הגאולה, הושלם הפיוט ונוסף הבית השישי, המדבר על הצלת ישראל גם מהגלות הרביעית. עכ"ל.

ואחר המחילה הרבה, אין מקום לסברא זו כלל וכלל. א', חמשת הבתים הראשונים של מעוז צור מיוסדים ע"פ האקרוסטיכון מרדכי, ושלוש המילים הראשונות של הבית השישי מרכיבות את המילה "חזק". ידוע לנו ששימוש בראשי תיבות כאלו בפיוטי שירה התחיל להתקבל בימי הביניים אך לא לפני כן, וא"כ לא יתכן שפיוט זה התחבר בימי החשמונאים. ב', הפייטן עצמו מתפלל ומבקש על בנין בית המקדש "תיכון בית תפילתי ושם תודה נזבח", ואילו נכתב בזמן החשמונאים מה מקום לתפילה זו אם עדיין המקדש קיים. ג', ע"פ מה ששמעתי מד"ר אבשלום קור נ"י, לשון הפיוט נכתבה בלשון התואמת לימי הביניים, כדוגמת המילה מטבח, במקרא נכתב "טבח", כמ"ש "טבח גדול בארץ אדום" (ישעיה לד), ולשון מטבח לא נאמרה בזמן החשמונאים, וכן המילה מנבח, במקרא נכתב נזבח, והמילה מנבח תואמת ללשון ימי הביניים. ד', הפייטן עצמו אומר "יונים נקבצו עלי אֲזֵי בימי חשמנים", ממה שאמר אזי, מוכח להדיא שלא נכתב באותה העת אלא בעת אחרת. ועל כן ע"פ כל האמור לעיל, פיוט זה אינו מימי החשמונאים אלא מימי הביניים. וצור ישראל יושב תהילות, יעזרנו לקץ התלאות, ויראנו מתורתו ניסים ונפלאות, ויקבץ גלויותינו מארבע פאות. אכ"ר.

ואת חג האורים תחוגו בשמחה ובשירים.

עבד לאל אדון, כפיר ברוך מבורך דדון ס"ט. מבשרת ציון ת"ו.

כניסה לבית הקברות עם ד' מינים או ספר תורה אי הוי לועג לרש | תגובה

לכבוד הקובץ הנפלא "יתד המאיר". ישר כח על הקובץ כסלו תשע"ז המלא וגדוש בתוכן רב.

ראיתי (בסימן נ) מש"כ הרב שלום מרזן להסתפק אם מותר ליכנס עם ד' מינים לבית הקברות. ולכאורה י"ל עפ"מ"ש"כ הדרישה או"ח (סי' כא) שכל זמן שהלולב בידו מקיים מצוות עשה, דהוי מ"ע הנמשכת, א"כ הוי לועג לרש. אולם בספר תהלה לדוד (סי' כא סק"ג) הקשה ע"ד מגמ' סוכה (מא:): מדאגביה נפק ביה, א"כ חזינן דלא הוי מ"ע בהמשך הנטילה, ע"ש. ועי' מש"כ בזה בבית מתתיהו (ח"ב סי' ז) ע"ש. וכן נקט בספר דרך אמונה (פי"א מביכורים ה"ה), שלולב כל היום ל"ה מצוה הנמשכת, רק חיבוב מצוה, ע"ש.

ואולם גם אי נימא שיש קיום מ"ע כשנוטל לולב כל היום, י"ל דלא הוי לועג לרש, ע"פ מש"כ הצ"ח ברכות (יח) דמצות ת"ת כל היום שלא הוי חובה שרי ע"י קבר. ע"ש. ובספר גליוני אפרים ברכות (ג) ובספר הערות וציונים על ש"ע הגר"ז (פ"ג מת"ת ה"ו) מש"כ בזה. א"כ ה"ה ליקח ד' מינים ע"י קבר אחר שכבר יצא לא הוי לועג לרש, ועי' מה שכתבנו להקשות בזה בבית מתתיהו ח"ב ס"ה אות ד, ע"ש.

ומש"כ הרב הכותב להוכיח ממה דאין ליכנס בסת"ת לבית הקברות, כבר הקשה בשו"ת נוב"י (או"ח סי' קט) מהו איסור אחיזת ס"ת בבית הכנסת הא לא הוי מצוה, ע"ש. וכן מבואר בסוכה (מא:): שהחזקת ס"ת ל"ה מצוה. אולם בספר חסידים סי' תתקל שהאוחז ס"ת פטור מלקום לחכם משום עוסק במצוה ע"ש, וכן נקט בשו"ת אגרות משה ח"א (או"ח סי' לח) ע"ש. אולם בספר מנחת אליהו (ח"ג ס"ט) כתב הגר"י קולייץ שעל כרחק מה דאסור ליכנס בס"ת לבית הקברות, משום שבית הקברות הוי כמקום שאין טהור, ול"ה משום לועג לרש. וכ"כ

בספר עינים למשפט (ברכות יח.) וכן בספר משנת יעקב להגר"י רוזנטל זצ"ל (נשים, עמ' שז) ובספר אמת ליעקב להגר"י קמנצקי זצ"ל (ברכות יח) ע"ש. וגם בזה הארכנו בבית מתתיהו שם אות ז ע"ש, ועפ"י יש לדקדק דאין ליכנס עם ד' מינים במקום שאין טהור. בברכה מרובה, מתתיהו גבאי. מח"ס "בית מתתיהו" ב"ח. ירושלים.

בני ישיבות בהדלקת נרות חנוכה | תגובה

ראו ראיתי מ"ש הרב אברהם דורי ביתד המאיר (כסלו תשע"ז סי' מא) להעיר על שו"ת ברכת יהודה בענין הדלקת נר חנוכה בברכה לבחורי הישיבות. ותורף דבריו שבני הישיבה יוצאים יד"ח בהדלקת אביהם דחשיבי סמוכים על שלחן אביהם, ודלא כמ"ש בשו"ת ברכת יהודה שהאריך לחפש עצה כיצד יברכו בני הישיבות ע"י שיקדימו הבחורים את הדלקתם קודם אביהם, משום שבדרך זו עדיין יש חשש ברכה לבטלה. ועוד שמניין לנו לעשות תחבולות שבחורי הישיבות הספרדים ידליקו נר חנוכה. ע"ש בכל דבריו.

ראשית מ"ש שאין חיוב לעשות תחבולות שידליקו בחורי ישיבות נ"ח, הנה כיון שנמצא שיש מגדולי ישראל הסוברים שיש חיוב לבחורי הישיבות הספרדים להדליק בברכה (כמ"ש בברכת יהודה, וראיתי גם בירחון יתד המאיר) הנ"ל סי' מ' אות י"ז בשם הגר"ק שגם כן ס"ל הכי, וכן שם בהערה בשם החזו"א, ע"ש), וידוע מ"ש הביה"ל (ריש סי' תרנ"ו) לגבי הדין שצריך להוסיף שלישי בדמים כדי לקנות אתרוג יותר מהודר, וכתב שם הביה"ל בשם הפרמ"ג דאם יש מח' דרבוותא אף שלהלכה כשר, בכלל חיוב הידור הוא לקנות אתרוג לצאת לכל הדיעות והספיקות, ע"ש. ובביאור הגר"א (סי' סט סק"ט) בביאור דברי הש"ע וצריך לחזור אחר ו' שלא שמעו, ע"ש. ובחס"ל (סי' קפה אות א) דליעביד כל טצדקי, ואת אשר בכחו לעשות יעשה לצאת ידי כל הדעות, ע"ש. וה"ה בנידון דידן אחר שראינו שיש גדולים הסוברים שבחורי הישיבות הספרדים חייבים בהדלקה ובברכה, אמאי לא נטרח לחפש עצות לצאת גם כשיטתם.

ולענין מה שהעיר שאין לבחורים להקדים את הדלקתם משום שאין דרך זו מוציאתם מחשש ברכה לבטלה (ומסתמא סמך על מה שכבר האריך בטעם הדבר בספרו אדרת תפארת ח"ב סי' לב וח"ו סי' סח), ודלא כהרב ברכת יהודה שדחה דבריו כלאחר יד. הנה כיון שנושא זה נוגע לדין וראינו בזה לתשובת הרב ברכת יהודה ואנהרינהו לעיינין, ואחר השגת הרב אברהם דורי שוב ראינו שבשו"ת ברכת יהודה ציין לרב ישראל חסין שכבר השיב על דבריו של הרב אדרת תפארת, וא"כ לכן לא הוצרך בשו"ת ברכת יהודה לכפול הדברים, ודלא כמ"ש הרב המשיג שדחה דבריו כלאחר יד ושלא נתקבלו דבריו המצודקים. ותורף דברי הרב ישראל חסין, שיש עצה שהבחורים יברכו ע"י שיקדימו להדלקת אביהם, משום שכל שיש סיבה מחמת חומרא לגרום לברכה, אין בזה חשש דברכה שא"צ, דהא צריכה היא, וכמ"ש באורל"צ שכל שגורם ברכה כדי לצאת מידי ספק אין בזה משום גורם ברכה שאינה צריכה, וכ"כ בשו"ת יבי"א בכמה מקומות. ועוד שכתב בחזו"ע בדין בחור ישיבה בא"י שהוריו בארה"ב שאם ירצה להדליק נ"ח בעצמו רשאי לברך משום שבודאי מדליק קודם להוריו, ושכך דעת מרן הש"ע כשהדבר ברור שלא הקדימוהו בהדלקת נ"ח רשאי הוא להקדים, ושכ"פ במשנ"ב תרע"ז ס"ק ט"ז, ובשו"ת רב פעלים אף לגבי בעל שמדליק לפני אשתו. והביא למ"ש בס' אדרת תפארת שנקט שעצה זו אינה נכונה, ודחה דבריו שלא מובן כלל איך ס"ד שהבית הרחוק מהישיבה יפטר בהדלקת הבן שבישיבה. והביא לדברי הרב בחזו"ע שכתב בדין אכסנאי שהוא נשוי אך אינו יודע אם מדליקים עליו ויש לו פתח בפני עצמו שיכול לברך ולהדליק נ"ח, והטעם משום ספק ספיקא לחומרא, דשמא אין אשתו מדליקה ואז הוא מחויב, ואת"ל שהיא מדליקה שמא יכול לכוון ולומר איני רוצה לצאת י"ח בהדלקת אשתי וכמ"ש מהרי"ל ומהר"י ברונא והט"ז, וגם יש את סברת תרה"ד שיכול בכל מקרה להדליק בברכה משום הדור מצוה, והכא בנידון דידן קיל טפי דהא הוא רק ספק גרם ברכה שא"צ, והוה ספק דרבנן, ולפ"ז אע"פ שנקט הרב זצ"ל שפטורים, מ"מ כיון שיש מהגדולים שנחלקו עליו, מכלל ספק לא נפיק, ואף אם פטורים בהדלקת אביהם, שמא יכולים להתנות שאינם יוצאים יד"ח בהדלקת הוריהם, ואף אם א"א לעשות כן, מ"מ דלמא יכולים להדליק בשביל ההידור כתר"ד, ועוד שיכול להקדים את הדלקתו כנ"ל, ובזה לא ראינו מי שחולק להדיא, וממילא אם יכוון שלא לצאת, וכן יכוונו שלא להוציאו, וכן ידליק לפניהם, יהיה כאן ס"ס כפול לחומרא שיכול להדליק ולברך. עכת"ד. נמצא, בהצטרף כל התנאים הנ"ל, יכולים בחורי הישיבות לברך ללא כל חשש, וכמ"ש גם בשו"ת ברכת יהודה הנ"ל.

בברכת שלום רב לאוהבי תורתך, ציון זוארץ, חדרה.

הרב עובדיה חן

מח"ס "הכתב והמכתב"

סימן עז

לשון נקיה / יריעה מיוחדת לגליון ה"טהרה"

א. יש להמנע ככל האפשר מלשון שלילית וניסוח בוטה ומגונה. עדיף להאריך מעט, העיקר לכתוב בלשון טובה ועדינה. עד כמה חשוב לשמור על נקיות הלשון גם על חשבון אריכות הדברים, למדנו ממה שאמרו חז"ל בפסחים (ג' סע"א): "אמר רבי יהושע בן לוי: לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עיקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר: מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה"¹. ובגלל זה נקראה העברית "לשון הקודש". וכפי שהסביר הרמב"ם בספרו "מורה נבוכים" (חלק ג, פרק ח) כי מה שמרומם ומקדש את לשון הקודש מכל לשון, זו העובדה שהיא מבוססת על לשון נקיה ונטולת מלים לא ראויות, כי "המה דברים שהשתקה יפה להם, וכשיביא הצורך לזכרם - יעשה לו תחבולה בכנויים ממלות אחרות".

להלן מספר דוגמאות (הביטוי השני הוא המועדף):

חולה - לא חש בטוב / אינו בקו הבריאות / בית חולים - בית רפואה / רע - לא טוב / החילונים - הציבור הכללי / התגרשו - התפרקה החבילה, או 'התא המשפחתי התפרק' / הרתה - נפקדה או 'ציפו להולדת הבן' / הפילה - לא התקיים הוולד / התאבד - שלח יד בנפשו / שם קץ לחייו / חרש - כבד שמיעה / עיוור - סני נהור / לקוי ראייה / שמן - רחב / מלא / קרח - חסר שיער / מיפש - חסר דעה / צלב - שתי וערב.

ב. גם בנושאים תורניים שהצנעה יפה להם יש לפרסמם בזהירות המתבקשת², וכן יש לכתוב בקצרה וברמז, וכדרך רבותינו בספריהם³. ובדרך כלל כותבים בכינוי (כמו: דבר עבירה, חטאת נעורים), או בר"ת (כמו: שז"ל, מע"ל, חו"נ, מש"ז וכו'), או שמזכירים הדבר בלשון המקורות (כמו "ת"ח דסנו שמועניה". מועד קמן י"ז ע"א).

*פרקים מתוך הספר "החזון והמהפכה" על מרן זצוק"ל, שעתיד לראות אור בקרוב בעז"ה. הערות והארות יתקבלו בשמחה, למשפחת חן, רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד, או במייל: 7654216@gmail.com

1. ועיין בעיון יעקב (יצמות מט ע"ב).

2. הערת המערכת: לפיכך ראינו להקדיש את הקובץ הנוכחי - לרגל ימי השובבי"ם - למאמרים בעניני טהרה. כי ודאי שכך נכון יותר להו"ל גליון אחד בשנה שרוב-ככולו יעסוק בעניני טהרה, מאשר לפזר מאמרים כאלו בכמה גליונות.

בגליון הנוכחי ריכזנו לקט נאה של מאמרים ותשובות בעניני טהרה וקדושה, כשמצד אחד שמנו דגש בעיקר על הבאת מאמרים קצרים ואקטואליים, ובעיקר כאלו שאינם עוסקים ממש בענינים ובנושאים שהצניעות יפה להם (מגיגה י"ב), ובמקביל גם הקפדנו לעדן את הלשונות שיהיה בסגנון ראוי ומכובד, וכפי שיראה הרואה. נציין כי אף שהגליון עמוס במאמרים רבים ומגוונים בס"ד, עדיין אין זה אלא מעט מאד מכל מה שהגיע והצטבר במערכת, אלא שמחוסר מקום לא יכלנו לפרסם הכל (ולצורך כך גם נאלצנו לוותר על המדורים הקבועים "יתדות המשכן" ו"טעם בתפלה", וכן על פרסום המשך קונטרס "משנה אחרונה" הנפלא, והמשכו יפורסם בגליון שבט בעזהש"ת), ועם הכותבים הרבים הסליח"ר מאד.

כ"כ נעשית הקפדה גדולה שלא להפיץ את הגליון בהיכלי הישיבות, בשונה משאר הגליונות שמופצים לעשרות. ודב"ל.

3. וכן מצינו בתורה "ופרשו השמלה" (דברים כג, יז), וכתב הרמב"ם (פ"ג ה"א מהלכות נערה נמולה), שהוא לשון כבוד, שנושאים ונותנים בסתרי הדבר. וזה תואם למש"כ בספרו מורה נבוכים הנ"ל, שהטעם שלשון הקודש נקראת כך, זהו מאחר שהיא מבוססת על לשון נקיה מדברים שאינם צנועים. וכן מצינו לחז"ל שהשתמשו בכינויים וכינויים לכינויים בעניינים אלו. וראה בספר "דרכי העיון" (מאמר ג'). ועיין לרמח"ל בספרו "לשון למודים" (למוד ו, עקף ט). וראה מש"כ בזה הגאון הגדול רבי יוסף ליברמן שליט"א בספר הזכרון "מגיד הרקיע" ח"ב (עמ' 227). ובמכתבו של ידידי הרב שמואל כהן ביתד המאיר (אז משע"ב עמ' 50), וראה עוד בפתיחה לספר הנד"מ צלותא דשמואל (עמ' כו), מה שהאריך בזה.

ג. בכתובה תורנית, יש להמנע משימוש במושגים השייכים לעולם הכללי בשמם המפורש, ונהוג להשתמש בכינויים (כמו התקשורת הויזואלית / החזותית / הכללית, הרשת המקוונת, צריכת חומרים מסוכנים וכו').

ד. כאשר לא מעוניינים להאריך ולפרט, מחמת שאלו דברים שהצנעה יפה להם, או שאין מן הראוי לפרסמם לרבים, כותבים בקיצור ומסיימים: "ודי למבין" (וד"ל)⁴, או "זהמבין יבין", או בלשון מליצה: "והמשכילים יבינו" (דניאל יב, י) / "ודי לחכימא ברמיזא" (ע"פ מדרש משלי פרשה כ"ב).

ה. לפעמים יש צורך לשנות מנקבה לזכר (ממעמי צניעות)⁵, וכדי שלא ישתמע כשקר, נכון לכתוב בלשון כוללת "אדם", שזה כולל שני המינים.

לשון שלילית

ו. כדי להימלט מלשון שלילית, לפעמים משתמשים בלשון הנקראת "סגני נהור", דהיינו שימוש בלשון חיובית כשכוונת הכותב למשמעות ההפוכה - השלילית (סגני נהור' בארמית פירושו 'הרכה אור', והוא תואר לעיוור כדי לא לביישו). וכדי להדגיש שמדובר בלשון סגני נהור, כדאי לכתוב את המלה בין מירכאות. לדוגמא: הביטוי "אור ליום...". (פסחים ג' ע"א), המסמל בעצם את הלילה שלפניו, נובע מהרצון שלא להשתמש במלה 'לילה'. בספר איוב מופיעות שתי דוגמאות ללשון סגני נהור: השטן אומר לקב"ה "ואולם שלח נא ירך וגע בכל אשר לו, אם לא על פניך יברכך?!". וכן אשתו של איוב אומרת לו, לאחר היסורים שנפלו עליו: "ברך אלוקים ומות!". כלומר קלל ותמות. וכן במסכת ברכות (ד' ע"ב) "מפלתן של שונאי ישראל" (כשהכוונה לעם ישראל עצמו). גם הלכות אבלות נקראות הלכות "שמחות", ובית קברות מכונה בלשון סגני נהור "בית החיים"⁶.

ז. יש כותבים שבמקום להזכיר דבר שלילי בפירוש, פותחים את המשפט ובמקום לסיים כותבים וכו'⁷.

ח. יש להיזהר לא לכתוב את המלה "אחרון" על ענין אישי, כגון "זה היום האחרון שלי", שמשמע מכך שזהו היום האחרון בחיים ח"ו⁸. כדי להמנע מכך אפשר לכתוב "זה היום האחרון שלי באן" (וכיוצא).

ט. כאשר כותבים "קליפה" במושג הקבלי שלה, יש לכתוב קלי' בכתוב חסר.

י. ראוי להמנע כמה שאפשר מהמלה "אף", ובמקומה לכתוב "גם" וכדומה⁹.

יא. אם מזכירים שם אדם שנפטר ואחריו שם אדם חי, או שמדמים אותם אחד לשני; יש להקפיד לכתוב ביניהם: ויבלחט"א (ויבדל לחיים טובים אמן). ואם מזכירים קודם את שם האדם החי, כותבים ביניהם: ולהבה"ח (ולהבדיל בין החיים)¹⁰. ויש שאינם מקפידים לכתוב כך כאשר הם מזכירים קודם את שם האדם החי, או כאשר אינם מזכירים את שמותיהם ביחד ממש. ובתנאי שיכתבו אחרי שם החי נר"ו או שליט"א וכיוצא.

יב. אם מדמים בדבר מסוים, אדם טוב לאדם רשע, יש לכתוב בין שמותיהם "להבדיל", ויש הכותבים בלשון מליצה: "להבדיל בין הטמא ובין הטהור"¹¹.

4. ואפשר גם בלשון מליצה: "ודי למבין ואוי למי שאינו מבין".

5. א.ה. ראה כע"ז בקובץ "מגיד הרקיע" חלק שני (סימן קה, עמ' 423), במאמרו של הרה"כ, שציין לסיפור שכתב מרן בספרו, ושינה מאשה לאיש מפני הכבוד, ושוב נדפסו הדברים בספרו "החזון והמהפכה" (עמ' 73). **המערכת.**

6. פעם תמהתי מדוע אומרים "עליה לקבר" או "עליה לבית העלמין", ולא בלשון ירידה, שהרי הקברים אינם במקום גבוה דוקא, ובפרט בזמנם שהיה נהוג לקבור במערות. ויישב לי מר חמי רבי שמעון ויזמן שליט"א שנקטו לישנא מעליא.

7. כך למשל נוהג הגאון רבי רחמים חי חויתתה הכהן זצ"ל במכתביו (ראה לדוגמא צוואתו).

8. כך כתב הרב פלא יועץ (עקן דיצור גד"ה וכן לר"ך). ועיין בפתחה לשו"ת אי"מ (כךך ז' סעי' י"א).

9. שמעתי ממרן הגר"מ מאזוז שליט"א.

10. בספר 'מושב זקנים' לבעלי התוספות הקשו על הפסוק "פרעה קצף על עבדיו ויתן אותי במשמר בית שר הטבחים אותי ואת שר האופים" (צלאשית מא, י), מדוע שר המשקים חילק בינו לבין שר האופים ולא אמר ביחד "ויתן אותנו במשמר", הלא את שניהם ביחד שמו בבית האסורים במשמר? ויישבו שם: "מפני שצריך להפריד בינו ובין שר האופים שתלו, וכך הוא עד היום, כשאדם מזכיר אדם שהלך לעולמו אומר 'וחיים לנו שבק'".

11. מלשון הכתוב בויקרא (יא, מז).

הספרים שיצאו עד כה בהוצאת המכון

סידור 'חזון אליהו'

תהלים 'חזון אליהו'

זמירון 'אשירה לה'

הגדת מרן 'מגיד הרקיע'

"שמחת ישראל" - שירים להקפות שמחת תורה

"אור ישראל" - לימוד ושירים לאור גרות החנוכה

קובץ "מגיד הרקיע" - ב' חלקים לזכרו של מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

ספר לבת המצוה "ואת עלית"

להזמנות: 050-4133651

